

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

MISDAAD EN BOETE

*Rede uitgesproken door de advocaat-generaal R. STEELANDT
op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Gent op 1 september 1981*

In de vloed van de contestatie, die in de laatste tijden onze westerse wereld heeft overspoeld, is de justitie natuurlijk niet onaangeroerd gebleven. Hoe kon het anders? De volmaaktheid is niet van deze wereld, en de justitie is, zoals elke andere menselijke instelling, per definitie zelf onvolmaakt.

Doordringen tot de absolute waarheid kan ze niet. Beklaagden, getuigen, slachtoffers, advocaten, het openbaar ministerie: elk van hen belicht er een zijde van, uit de gezichtshoek van zijn eigen ervaring, van zijn eigen gemoed, van zijn eigen subjectiviteit, en het is ten slotte de taak van de rechter, aan de hand van heel deze aanbrenghen, de waarheid te achterhalen en te verkondigen, althans datgene wat het best beantwoordt aan *zijn* logica of aan de wijze waarop *hij* de wet begrijpt. Dus ook onvolmaakt.

En dat is het precies wat de rechtsonderhorigen aan de justitie verwijten: haar onvolmaaktheid.

Zij die nochtans zo gemakkelijk begrip opbrengen voor het relatieve in bepaalde andere sectoren, zijn onverbidde in zake gerecht en gerechtigheid. Een goddelijke justitie zouden ze willen, onfeilbaar, onkreukbaar, en die de harten en de nieren doorpeilt. Kortom, ze zijn onvoldaan en ontevreden over het gerecht dat hun geboden wordt, misschien omdat ze er te veel van verwachten.

Is er één veroordeelde die tevreden is met het vonnis dat hem veroordeelt, hoe degelijk ook?

Men twijfelt gemakkelijk aan de justitie, des te meer daar ze ten grondslag ligt aan onze maatschappelijke

structuur, en dat ze daardoor nog meer de weerslag ondervindt van al de schommelingen, aarzelingen en tegenstrijdigheden die het hedendaagse leven beroeren.

Neen, de justitie kon niet aan de contestatie ontsnappen. Mocht ook niet. Ongelukkig is ze er niet zegevierend uitgekomen, noch in haar burgerlijke, noch in haar strafrechtelijke gedaante.

Op burgerlijk gebied hebben sommigen haar ontoegankelijk genoemd, zonder menselijk aangezicht, ouderwets, en vooral zeer, zeer traag.

Op penaal gebied worden haar meteen onbegrip en laksheid, dus in elk geval onrechtvaardigheid aangewreven.

Sinds ettelijke jaren hoort men in de volksmond klagen over de afbrokkeling van de straf. Inderdaad, wat moet de man in de straat erover denken wanneer hij een door het hof van assisen veroordeelde na een betrekkelijk korte tijd vrij ziet rondlopen?

«Is dat gerechtigheid? Wat doet het gerecht? Waartoe dient het gerecht?»

Er bestond reeds een kloof tussen de wettelijk bepaalde strafmaat en de straftoemeting door de rechter. Maar daarenboven is er, vooral de jongste tijden, nog een andere kloof bijgekomen, ditmaal tussen de uitgesproken straf en de uitgevoerde straf, derwijze dat er vaak aan effectieve straf slechts weinig overschiet.

Verzachting bij de straftoemeting, en ontmanteling bij de strafuitvoering zijn twee opeenvolgende factoren die ertoe geleid hebben bij het publiek een gevoel te scheppen

van onzekerheid, — ja zelfs van wantrouwen —, tegenover het gerecht en tegenover het grondwettelijk principe dat al de Belgen gelijk zijn voor de Wet.

Dat nemen de mensen niet: zij die reeds zo moeilijk hun natuurlijke ongelijkheid kunnen verdragen.

Dit geeft ook in bepaalde gevallen aanleiding tot het verwijt van «klassengerecht» dat zo lichtvaardig gehanteerd wordt.

Hoe is men tot dit gevoel van onzekerheid gekomen? Ten gevolge van een strekking in het strafbeleid, met name de individualisering van de straf. Een tendens die zowel bij de straftoemeting als bij de strafuitvoering aan bod komt. Een tendens die ertoe strekt eerst de straf en daarna de strafuitvoering aan te passen aan de persoonlijkheid van de dader. Een tendens die, naar de letter, vooral het menselijk aspect in het strafrechtelijk verloop op het oog heeft, in die zin dat ze de klemtoon meer op de persoon van de dader legt, dan op de daad zelf.

Onverschillig kan daar niet aan worden voorbijgegaan. Maar dan wordt men onvermijdelijk meegesleept in een hels dilemma tussen twee tegenstrijdige houdingen, die beide belangwekkend zijn, en die evenzeer spreken tot het verstand als tot het gemoed. Verdeeld, als het ware, tussen de twee schalen van de balans: enerzijds begrip en vertrouwen, bij het betrachten van de reclassering van de dader; anderzijds gestrengheid en wantrouwen bij het nastreven van de veiligheid van de gemeenschap. Twee belangrijke doelstellingen, doch die, helaas, mijlenver uiteen liggen. Onoverbrugbaar. Erger nog, diametraal tegenovergesteld in die zin dat de ene de andere tegenwerkt, en dat elke bevoordeling van de ene ipso facto een benadeling van de andere betekent. Immers, de beste reclassering vereist de meest geïndividualiseerde maatregel, en de meest geïndividualiseerde maatregel is de minst bevorderlijke voor de beveiliging van de gemeenschap. Cercle vicieux.

Tussen deze twee onverenigbare alternatieven zit het geweten van de justitie geprangd als tussen de hamer en het aambeeld.

Wat kan het gerecht doen?

Lijdzaam toezien hoe één van die strekkingen de overhand neemt boven de andere, en zulks gaande van het ene extreem naar het andere?

Ofwel de kwestie verder uitdiepen, en de vraag stellen naar de essentie zelf van de straf. Heeft de gemeenschap het recht te straffen? Zo ja, welke is de betekenis van de straf?

Nog een contestataire vraag, en waarover iedereen zijn eigen mening heeft.

Ja, zeggen de enen, want bij het plegen van elk misdrijf wordt de sociale orde aangerand en wordt de maatschappelijke band verbroken. Die band herstellen is, vanwege de gemeenschap, een daad van zelfbehoud. Ze zou zichzelf verloochenen indien ze het niet deed.

De straf is dus het bewijs dat de gemeenschap een entiteit is, solidair met haar leden, en meer bepaald met het slachtoffer van het misdrijf. Aan de gemeenschap het recht tot straffen ontzeggen zou erop neerkomen de gemeenschap te negeren. De behoefte aan bescherming vanwege de leden van de gemeenschap vindt in de straf haar hoogste expressie. In die zin is de straf dan ook een vergelding.

Neen, zeggen de anderen, de gemeenschap heeft niet het recht te straffen, want ze is zelf onrechtvaardig en

bovendien verantwoordelijk voor de gepleegde misdrijven. Indien ze beschuldigt is het opdat ze zelf niet beschuldigd zou worden. Trouwens, het gerecht is anders niet dan een instrument ten dienste van een bepaalde sociale en politieke orde; geenszins een bron van gerechtigheid.

Tussen deze twee extreme standpunten liggen wel heel wat nuances, maar het is toch in dit perspectief dat de justitie zich een weg moet banen, met enerzijds het besef dat de dader moet worden gestraft, maar tevens met het gevoel dat men hem ook moet trachten te begrijpen en te herwinnen.

In feite is het recht te straffen een reminiscentie die terugreikt tot het verre verleden, wellicht tot de organisatie zelf van de maatschappij.

In de loop der eeuwen hebben verschillende doctrines gepoogd voor dit recht een wettige grondslag te vinden: eerst de maatschappelijke vergelding, als herstel van de sociale band die door het plegen van het misdrijf verbroken werd. Later, in de middeleeuwen, onder invloed van het kerkelijk recht, wordt de straf een vorm van uitboeting en tevens van intimidatie. Men moet wachten tot de achttiende eeuw, de eeuw van de Verlichting, met haar individualistische en rationalistische levensbeschouwing, om voor het eerst in de straf een amenderingsmogelijkheid voor de delinquent te zien opdagen. Ten slotte, en van veel jongere datum is de opvatting van de straf als een daad van sociaal verweer. Elke van die opvattingen is ergens sporadisch in ons huidig begrip «straf» overgebleven. Ons begrip straf is een complex begrip geworden, met een overwicht van vergelding en van reclassering. Voor ons, heden ten dage, echter vooral een dualistisch begrip en tevens een bron van onenigheid en discussie.

Ten gevolge van de evolutie van de primitieve samenleving naar een meer beschaafde maatschappij is de straf meer en meer de weg opgegaan van de personalisering. De vormen van de straf werden aangepast en gewijzigd, maar, is de diepere betekenis van de straf niet ongewijzigd gebleven?

Men heeft voor de straf een verklaring gezocht in diverse richtingen: het nut, het voorbeeld, de afschrikking, de rehabilitatie en dies meer, maar heeft men de oorspronkelijke, permanente grondslag van de straf niet uit het oog verloren, nl. de reconstitutie van de gemeenschapsband die door het plegen van het misdrijf verbroken is?

Heeft men hierbij niet vergeten dat de straf bestemd is voor de delinquent, maar ook en vooral voor de vele anderen, die geen delinquenten zijn, maar die hun wil tot samenleven samen moeten her-beleven door de veroordeling van het misdrijf en van hem die het gepleegd heeft?

Van het ogenblik af dat men dit terrein verlaat, wordt het recht te straffen veel meer onzeker en voor discussie vatbaar. Het vervaagt, en lost zich volledig op, zodat dan enkel nog de persoon van de dader overschiet als zingevende basis voor de straf.

En dit aspect is op zichzelf ontoereikend. Men kan het begrip «straf» niet losmaken van het begrip «gemeenschap».

¹ ALAIN PEYREFITTE, *Les Cheveaux du Lac Ladoga*, Uitg. Plon, 1981, blz. 299.

De straf is in de eerste plaats een sociale daad, tegelijk een recht en een verplichting, waardoor de gemeenschap als het ware akte neemt van de persoonlijke verantwoordelijkheid van de dader.

De straf is een sociale daad, en ze heeft ook een sociale betekenis: zij herstelt het recht, zowel in de gemeenschap als in de persoon van de dader. Door zijn misdrijf heeft deze zich buiten de wet gesteld.

De strafuitboeting is een middel, ja zelfs het hoofdver-eiste, om zich te reïntegreren. Ze is de kwijting van de schuld tegenover de gemeenschap uit hoofde van het gepleegde misdrijf.

De noodzakelijkheid van de straf is dus geenszins een kwestie van loutere willekeur, een vorm van nutteloze strengheid, of een soort gelegaliseerde wraakneming. Ze sluit de erkenning in van de sociale waardigheid van de veroordeelde als verantwoordelijke persoon en als lid van de gemeenschap. In die zin mag men zelfs, — zonder ironie —, bevestigen dat de dader «recht heeft» op zijn straf.

Zijn straf includeert zijn fout en zijn verantwoordelijkheid, en hieruit spruit tevens het principe voort van de proportionaliteit tussen misdrijven en straffen.

Het is de fout, als anti-sociale daad, die strafbaar gesteld wordt door de wet, en niet de inbreuk op een of andere regel van de moraal.

Daarom is het ook dat de straf het ensemble van de leden der gemeenschap aanbelangt, evenzeer zo niet meer dan de delinquent zelf, want zij moeten de verzekering hebben van de degelijkheid der waarden waarin ze geloven, en van de echtheid van de sociale band die hen verbindt. Een maatschappij of een natie, die niet meer gelooft in deze diepere betekenis van de straf, gelooft ook niet meer in de waarde van haar vrijheid².

Na het einde van de tweede wereldoorlog, en als reactie tegen het regime van de vijandelijke bezetting, is overal in de bevrijde landen een hunkeren ontstaan naar meer clementie en meer menselijkheid bij de uitvoering van de gevangenisstraffen. De verwezenlijking daarvan zou zich pas later voltrekken, maar de impuls ging van daar uit.

Naderhand echter zou de uitvoering van de gevangenisstraf, op grond van de principes van individualisering van de straf en resocialisering van de veroordeelde, een weg opgaan die tot de uiterste consequenties zou leiden.

Deze kentering in het beschouwen van de gevangenisstraf is, zoals reeds gezegd, het gevolg van het verleggen van de klemtoon. Voordien stond het strafrechtelijk feit centraal, — «le fait juge l'homme» —; voortaan komt de dader centraal te staan. De daad zal zelfs volledig op de achtergrond geschoven worden.

Maar, indien de daad over het algemeen eenvoudig is, en gemakkelijk te begrijpen, is het veel moeilijker de mens te begrijpen. De mens is een complex wezen en een onpeilbaar mysterie voor zijn evenmens.

Dit had tot gevolg dat men, in plaats van de daad te beoordelen, en in de onmogelijkheid om de mens tot in zijn diepste kern te benaderen, verplicht was de klip te omzeilen. Men poogt dan de omstandigheden uit te leggen die de oorzaak zouden kunnen zijn waarom deze bepaalde mens dit bepaald misdrijf heeft gepleegd. Omstandigheden

meestal van psychologische of sociologische aard, waarvan gaandeweg een groeiend belang wordt gehecht, met name: erfelijkheid, milieu, opvoeding, persoonlijke antecedenten, relaties en dies meer. Kortom een reeks zeer interessante en tevens belangrijke gegevens, maar die er tenslotte op neerkomen de vrije wil en bijgevolg de persoonlijke verantwoordelijkheid van het individu te beperken.

Deze weg is natuurlijk niet zonder gevaren. Gevaar vooreerst de mens aldus te herleiden tot een aantal categorieën van psychische, economische of sociale aard. Gevaar ook te vervallen in een soort psycho-sociaal determinisme, waarbij de dader ontdaan wordt van zijn persoonlijkheid, van zijn vrije wil, en voorgesteld als een slachtoffer van de maatschappij, als een soort sociaal-gehandicapte. Gevaar vervolgens dat het nagestreefde doel van individualisering, — hoe paradoxaal ook —, uiteindelijk zou kunnen leiden tot de negatie zelf van het individu. En gevaar ten slotte dat, door het verleggen van de klemtoon van de daad naar de dader, de straf haar kenmerk van noodzakelijkheid en van onontkoombaarheid gaat verliezen.

Dit alles weegt zwaar door bij de beoordeling van delict en delinquent.

De gevangenisstraf verwerft een slechte reputatie. Men bekijkt ze met achterdocht, zoniet met gewetensbezwaar, en weldra zelfs met het besef van een verderfelijke en te verdelgen kwaal.

De «progressistische» vakliteratuur gaat resoluut die richting uit wanneer ze de straf als «een toevoeging van leed» betitelt.

«Is dat de geschikte manier om iemands misdadige neigingen uit te roeien?» — vraagt men zich af³.

«De moderne crimineel blijkt zich wel bijzonder weinig door de straf in de klassieke zin te laten afschrikken. Moet dan, naast vergelding en afschrikking, niet naar een ander middel gezocht worden? En wel naar de straf als *behandeling* van de delinquent, met het oog op zijn verbetering en wederaanpassing aan de samenleving?... Niet meer uitstoten, opbergen, afzonderen, maar omringen, behandelen, begeleiden, daarop zal de straf in de toekomst moeten worden gericht. Waarbij het begrip *straf* steeds meer zal wijken — en het nu reeds doet — voor dat van *maatregel*. ... Hoe vergelding met reclassering verzoenen? Ligt de uitweg niet in een mentaliteitsverandering in die zin dat het verlangen naar vergelding geleidelijk afzwakt, terwijl het besef dat een geslaagde reclassering de maatschappij tenslotte het meest baat, gestadig toeneemt? M.a.w. een dubbele opvoeding is nodig: die van de delinquent tot goede burger, en die van de massa tot het maken van het onderscheid tussen de daad, die afkeurenswaardig is, en de dader die moet geholpen worden... Dus voortaan — het is al dikwijls gezegd — maar *men moet erop blijven hameren*, (sic), meer en werkelijk gespecialiseerde inrichtingen en specifieke, aan de verschillende groepen van gevallen aangepaste regimes, open, half-open, nuttig en normaal betaald werk, veel ruimer en geregeld contact met familie en vrienden...» enz..

² ALAIN PEYREFITTE, *op. cit.*, blz. 331.

³ «Nieuwe taken voor het Strafrecht», preadvies door H. ALBERS (R.W., 1973-74, 2044 e.v.).

Terzelfder tijd wordt een hevige campagne gevoerd tegen de gevangenis, als instelling, die als de «anti-maatschappij» betiteld wordt⁴, een oord waar men precies het tegenovergestelde aanleert van wat men in het maatschappelijk leven behoeft.

En de lijn wordt nog verder doorgetrokken wat de strafuitvoering betreft. Deze zou niet langer het monopolie mogen blijven van de Administratie. Ze zou moeten het voorwerp worden van een discussie tussen procureur, advocaat en rechter. M.a.w. men stuurt aan op het tot stand brengen van een strafuitvoeringsrecht in de vorm van een nieuw proces, met debatten, gevolgd door een gerechtelijke uitspraak, waartegen vanzelfsprekend mogelijkheid zou bestaan tot hoger beroep en zelfs tot cassatieberoep.

In diezelfde gedachtengang wordt een algemene beperking van de vrijheidsberoving gepredikt, als een kruistocht, op alle niveau's, zowel op dat van de strafuitvoering als op dat van de straftoemeting, door aan te sturen op een veelvuldiger aanwenden, door de rechters, van de opschorting, het uitstel en de probatie.

Daarnaast wint de idee veld dat de strafpolitiek zich ook buiten het terrein van het strafsysteem zou moeten begeven, en in een ruimere sociale context zou moeten worden gezien, want — zegt men — wat «criminaliteit» genoemd wordt vloeit soms voor een groot deel voort uit maatschappelijk onaanvaardbare situaties waarop men direct zou moeten inwerken wil men op langere termijn blijvende resultaten boeken, zo o.m. jeugdbescherming, gezondheidszorg, tewerkstelling, sociale zekerheid, urbanisatie, enz...

In elk geval schijnt men het eens te zijn dat er moet gebroken worden met het enge concept van de bestraffing. Van officiële zijde wordt met deze als vooruitstrevend betitelde standpunten grotendeels ingestemd. Bij het bepalen van het beleid van het departement, naar aanleiding van de begroting voor het Ministerie van Justitie beaamt men «de geleidelijk voltrokken omschakeling van het klassiek strafrecht naar een neo-klassiek strafrecht, waarbij de basisbegrippen van misdrijf en straf als juridisch abstracte constructies, onder invloed van de criminologie en de leer van het sociaal verweer, evolueren naar de opvattingen van het misdrijf als een *afwijkend sociaal verschijnsel*, waarbij de dader centraal wordt gesteld en gestreefd wordt naar een grotere en meer oordeelkundige individualisering van straftoemeting en strafuitvoering in resocialiserende zin. Mede een tendens tot humanisering, en dit in de eerste plaats door het milderen van de bestraffing, nl. tot hetgeen als onontbeerlijk voorkomt om de maatschappij te beschermen. Tenslotte onze hedendaagse bekommernis om de effectieve gevangenisstraf te beperken tot de gevallen waar deze noodzakelijk is wegens de sociaal-gevaarlijkheid van de daders... Het departement is derhalve de mening toegedaan dat een aantal maatregelen op gang moesten of moeten gebracht worden teneinde de doelstelling te verwezenlijken, door o.m. het toepassen van vrijheidsberovende straffen te verminderen. De vrijheidsberovende straf moet slechts opgelegd worden indien ze strict noodzakelijk is»⁵.

⁴ Op. cit., 2045.

⁵ Begroting Ministerie van Justitie 1977-4-VI (1976-77) N.3, blz. 42. Parlementaire Bescheiden — Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Hoe wordt deze algemene strekking in de praktijk verwezenlijkt?

In ons land werd men er, sedert een hele tijd reeds, toe gebracht bepaalde korte gevangenisstraffen niet uit te voeren: straffen tot ten hoogste één maand, later gebracht op twee maanden, thans op drie maanden. Het probleem van de korte gevangenisstraffen is altijd beschouwd als een doorn in de voet van de strafuitvoering: te weinig lang om de veroordeelde aan een doeltreffende resocialiserende behandeling te onderwerpen, worden deze straffen vaak nutteloos en zelfs schadelijk geacht, en daarom wordt er gewoon van afgezien. Hierdoor wordt de intimiderende en preventieve werking prijsgegeven, die deze korte gevangenisstraffen toch hadden kunnen verwekken.

Ze houden meestal verband met feiten van kleine of middelmatige delinquentie, die wegens hun frequentie van die aard kunnen zijn dat ze het gevoel van veiligheid bij de bevolking aantasten.

Op een paar uitzonderingen na wordt de uitvoering van deze korte gevangenisstraffen tot het louter symbolische herleid.

Iedereen is het erover eens dat dit een slechte oplossing is. Maar het zou slechts een noodoplossing zijn, want in feite zou men wachten op een eventuele wetwijziging, waarbij alternatieve sancties zouden worden geschapen ter vervanging van de korte gevangenisstraffen.

Inmiddels worden ze verder zonder onderscheid door hoven en rechtbanken uitgesproken en voort nadien niet uitgevoerd.

Een slechte oplossing, omdat deze straffen volkomen hun doel missen: het kenmerk van onontkoombaarheid van de straf verval, en bij de veroordeelden laten ze allesbehalve een afschrikkende indruk na. Soms worden bepaalde korte gevangenisstraffen, die aan de niet-uitvoering ontsnappen, genaderechtelijk opgevangen, door het aanwenden van de zogenaamde «voorwaardelijke genade».

Deze praktijk bestaat erin de beslissing over een door de veroordeelde ingediend genadeverzoek gedurende één of twee jaar uit te stellen, na het inwinnen der adviezen, gewoonlijk onder voorwaarde van algemeen goed gedrag vanwege de verzoeker. Tijdens de proeftijd wordt de uitvoering van de gevangenisstraf opgeschort, en nadien, in geval van welslagen van de maatregel, bij genadebesluit voorwaardelijk gemaakt of kwijtgescholden.

Dit procédé wordt in de laatste tijd meer en meer aangewend, zelfs voor veroordelingen wegens onopzettelijke slagen samenhangend met dronkenschap aan het stuur, of wegens andere misdrijven, die doorgaans met een effectieve hoofdgevangenisstraf worden bestraft.

Op welke gronden dergelijke beslissingen getroffen worden blijkt niet altijd duidelijk. Daarom kunnen ze wel eens bij het publiek een indruk van twijfel doen rijzen. Evenzo de voorlopige invrijheidstelling, zogenaamd «met het oog op genade».

Het recht van de minister van Justitie, als hoofd van de penitentiaire administratie, om, tijdens de uitvoering, een gevangene, wegens uitzonderlijke omstandigheden, en zonder enige formaliteit, tijdelijk vrij te laten, wordt sinds lang aanvaard, hoewel dit recht door geen enkele wettekst wordt bekrachtigd.

Oorspronkelijk vond het zijn bestaansreden in overwegingen van humanitaire aard.

Gaandeweg echter werd dit procédé geïnstitutionaliseerd, geautomatiseerd en uitgebouwd tot een stelsel ten

bate van de veroordeelden die straffen ondergingen van ten hoogste negen maanden, die te voren niet werden gestraft met criminele of correctionele straffen van meer dan zes maanden, tenzij met uitstel, en die ten slotte als verdienstelijk beschouwd werden.

De directeurs der strafinrichtingen moesten, met het oog op de voorlopige invrijheidstelling, ambtshalve een voorstel tot vrijlating indienen, na één maand, voor in uitvoering zijnde straffen tot zes maanden, en na twee maanden, voor in uitvoering zijnde straffen van meer dan zes maanden tot en met negen maanden. Een ambtshalve genadebesluit zou dan achteraf als het ware een wettelijke dekking bezorgen aan de maatregel.

Zeer recent werd deze werkwijze nog uitgebreid.

Door zijn circulaire aan de gevangenisdirecteurs van 14 mei 1981 heeft de minister van Justitie de toegangsmogelijkheden tot de voorlopige invrijheidstelling nog verruimd. Het plafond der in uitvoering zijnde straffen werd van negen maanden uitgebreid tot één jaar. Het volstaat dat de veroordeelde *in de laatste vijf jaar* geen criminele of correctionele straffen zou hebben opgelopen van meer dan zes maanden, tenzij met uitstel. En voortaan moet hij ook niet meer verdienstelijk geacht worden. Voldoende is dat er bij hem voldoende vooruitzichten op maatschappelijke wederaanpassing zouden voorhanden zijn.

Vanzelfsprekend blijven de gevangenisdirecteurs verder met dezelfde regelmaat ambtshalve voorstellen tot invrijheidstelling indienen: na één maand, na twee maanden, en na drie maanden, voor straffen van meer dan negen maanden tot en met één jaar.

Door deze aanzienlijke verruiming en veralgemening van de voorwaarden tot voorlopige invrijheidstelling kunnen natuurlijk veel meer gevangenen deze maatregel genieten, die oorspronkelijk als een loutere gedoogzaamheid en een grote uitzondering beschouwd werd.

De voorlopige invrijheidstelling is dan ook een voorbeeld hoe ver een bestaande toestand kan worden omgebogen, nl. tot een systeem. Ter zake geschiedde zulks des te gemakkelijker daar er geen wetswijziging nodig was.

Een ander middel om het verblijf in de gevangenis tot een minimum te reduceren bestaat erin een wijziging te brengen in het hechtenisregime zelf.

De beperkte hechtenis, het weekeindarrest en het penitentiair verlof illustreren dit beginsel. Alle drie liggen duidelijk in de lijn van de resocialisering van de veroordeelden.

Het is immers om te beletten dat de veroordeelde, ten gevolge van de uitvoering van de gevangenisstraf, zijn werkgelegenheid zou verliezen, dat het stelsel van de beperkte hechtenis hem de gelegenheid biedt om, in de vorm van uitgaanstoeelating, zijn beroepsactiviteit, zijn beroepsopleiding of zijn studies overdag voort te zetten, terwijl hij de nachten in de gevangenis doorbrengt.

Ook dit stelsel werd oorspronkelijk bedacht als een middel om bepaalde tekortkomingen van de korte gevangenisstraffen te verhelpen. Vandaar dat het aanvankelijk beperkt was tot gevangenisstraffen van ten hoogste drie maanden. Maar naderhand werd het uitgebreid tot straffen van zes maanden, en er is zelfs sprake van dat het thans nog verder zou worden uitgebreid tot straffen van negen maanden.

Hierbij rijst natuurlijk de vraag of, door deze opeenvolgende uitbreidingen, het doel van de beperkte hechtenis, nl. een palliatief voor *korte* gevangenisstraffen, niet

wordt voorbijgestreefd, en of dit principieel uitstekend stelsel van de beperkte hechtenis, dat de noodzakelijkheid van de bestraffing poogt te verzoenen met de resocialisering van de veroordeelde, hier ook niet wordt omgebogen tot een middel om betrekkelijk lange gevangenisstraffen te ontzenuwen.

Nog meer in de lijn van de resocialisering ligt het regime van het weekeindarrest, waarbij de vrijheidsberoving van de vrijdagavond of de zaterdagmiddag begint te lopen tot de maandagmorgen.

Onvermijdelijk is dit stelsel beperkt tot werkelijk korte gevangenisstraffen van ten hoogste één maand. Maar sommigen vinden het dan weer te streng omdat het telkens bij de veroordeelden een hernieuwde psychologische schok teweegbrengt bij elke nieuwe opsluiting. Zou het soms daarom zijn dat de veroordeelden zelf de voorkeur geven aan de beperkte hechtenis? En, in voorkomend geval, is dit geen bewijs te meer dat er zelfs bij de kortste gevangenisstraffen een wezenlijk intimiderend en afschrikkend effect voorhanden is, dat niet steeds wordt ontwaard?

Sedert verscheidene jaren, meer bepaald sedert 1973, werden ter gelegenheid van Kerstmis en Nieuwjaar penitentiaire verloven toegekend van achtenveertig of tweeënzeventig uur, vooral aan gedetineerden onder het regime van de beperkte hechtenis.

Ook deze eenvoudige geplogenheden werden in 1976 gesystematiseerd, uitgebreid en geautomatiseerd.

Sindsdien behelst het penitentiair verlof één tot drie dagen. Principieel moet het door de gedetineerde worden aangevraagd, en wordt het, na een administratieve enquête, toegekend.

Het strafrechtelijk verleden van de betrokkene is hier toe geen beletsel. Alleen wordt er rekening gehouden met de duur van de straf in uitvoering, en met het gedeelte dat daarvan reeds is ondergaan.

Er werden dus termijnen gesteld voor de toelaatbaarheid van het penitentiair verlof: drie maanden vóór het bereiken van het derde van de straf, met een minimum van drie maanden reeds ondergane straf; zes maanden vóór het bereiken van tweederde van de straf in geval van wettelijke herhaling, met hetzelfde minimum van drie maanden reeds ondergane straf. Voor de levenslange straffen kan ook penitentiair verlof toegekend worden, na minstens tien jaar vrijheidsberoving.

Naast het vereiste van tijdsverloop worden weliswaar nog andere appreciatie-elementen in acht genomen betreffende de persoonlijkheid van de gedetineerde en zijn staat van gevaarlijkheid, maar dit neemt niet weg dat ook het penitentiair verlof, zoals de andere modaliteiten van de strafuitvoering, de algemene richting naar het automatisme heeft gevolgd, des te meer nog daar het om de drie maanden hernieuwbaar is.

Natuurlijk heeft de algemene tendens tot automatisme ook en vooral haar stempel gedrukt op de belangrijkste van al de strafuitvoeringsmodaliteiten, met name de voorwaardelijke invrijheidstelling.

Ingesteld en geregeld door de wet van 31 mei 1888, meer bekend onder de benaming «Wet Lejeune», is de voorwaardelijke invrijheidstelling een monument in onze strafuitvoering, en tevens een keerpunt in de geschiedenis van onze strafpolitiek. Ze draagt de kenmerken van menselijkheid, begrip en edelmoedigheid, die de dimensies waren van de grote minister van Justitie die ze heeft bezield.

Deze thans bijna honderdjarige wet regelt de mogelijkheid tot vervroegde invrijheidstelling onder drie voorwaarden:

1) een minimum aan opsluiting in de gevangenis, nl. het derde van de straf met een minimum van meer dan drie maanden; bij wettelijke herhaling tweederde van de straf met een minimum van meer dan zes maanden; voor levenslange veroordeelden meer dan tien jaar, en bij wettelijke herhaling meer dan veertien jaar;

2) de amendering van de veroordeelde;

3) een reclasseringsmogelijkheid voor de betrokkene.

Deze wijze van strafuitvoering is opgevat als een uitzondering en een gunst, — niet een recht — voor diegenen onder de gedetineerden die blijken geven van amendering.

Dat het begrip «amendering» als kernpunt van het stelsel bedacht werd, maakt er tegelijk de originaliteit en de waarde van uit. Immers, in de optiek van de wetgever van toen was de amendering het corollarium van de noodzakelijke bewustwording van de veroordeelde, en derhalve de sleutel van zijn heropstanding en van zijn reïntegratie in de maatschappij. Ongelukkig ook de enige factor waar de actie van het gerecht en van de strafuitvoering volledig buiten staat, omdat hij uitsluitend verworven wordt op het intieme strijdperk tussen de mens en zijn geweten. Maar, eenmaal verworven, kan op deze basis een vertrouwensrelatie opgebouwd worden, derwijze dat het stelsel dan voor de veroordeelde een nuttige overgang vormt van de cellulaire afzondering naar de volledige vrijheid, en tevens, voor hen die met de strafuitvoering belast zijn, een middel om de goede voornemens van de veroordeelde aan de werkelijkheid te toetsen.

Die voornemens moeten niet zozeer blijken uit zijn goed gedrag in de gevangenis, maar veeleer uit zijn nieuwverworven mentaliteit en uit zijn actuele morele gesteldheid.

Het is dan ook logisch dat dit stelsel veel belang hecht aan de sociale begeleiding van de voorwaardelijk in vrijheid gestelde. Een begeleiding die efficiënt moet zijn, zo niet zou de maatregel een loutere zinsbegoocheling worden, en, meer nog een sociaal gevaar indien hij niet gecontroleerd werd door diegenen die de verantwoordelijkheid voor de openbare orde dragen⁶.

Naar de geest is de «Wet Lejeune» een degelijke en evenwichtige wet, niet alleen wegens haar morele verheffing, maar ook omdat ze tegemoet komt aan de tweespalt tussen de noodzakelijkheid van de straf en de reclassering van de veroordeelde, m.a.w. omdat ze tracht de morele benadering van de veroordeelde te verzoenen met het vergeldend kenmerk van de straf.

In de praktijk evenwel heeft ze met bepaalde moeilijkheden te kampen, waaronder de onvoldoende coördinatie van bepaalde formaliteiten.

Maar vooral wordt haar heden ten dage haar selectieve werkwijze aangewreven, en haar daaruit voortvloeiend ontoereikend toepassingsveld.

Op die grond is ze dan ook het mikpunt geworden vanwege bepaalde specialisten, en zelfs de meest bestreden van al de strafuitvoeringsmodaliteiten, die waartegen de tendensen die zich als «progressistisch» beschouwen, de stormloop hebben ingezet.

Dadelijk wordt de kleur aangekondigd: men trekt te velde tegen het juridisch kenmerk van de voorwaardelijke invrijheidstelling, meer bepaald tegen dat van uitzondering en gunst, alsook tegen het administratief kenmerk van de procedure.

De twee begrippen, gunst en uitzondering, worden verantwoordelijk gesteld voor hetgeen thans beschouwd wordt als een paternalistische procedure, omslachtig, geheim, zich voltrekkend in de afwezigheid van de veroordeelde, die als een onmondige behandeld wordt, niet gemotiveerd, en schraal of laattijdig toegekend⁷.

Onder impuls van de zich als meer «toekomst-gericht» beschouwende criminologische wetenschap, zou het begrip «gunst» moeten wijken en vervangen worden door een «recht» waarop de gedetineerde automatisch aanspraak zou kunnen maken na een bepaald tijdsverloop.

Ook het begrip «amendering», de ziel van de Wet Lejeune, zou worden prijsgegeven ten bate van de meer actuele begrippen van «resocialisering» en «wederaanpassing».

Men vindt het meer realistisch verantwoord zich primordiaal te bekommeren om de materiële behoeften van de vrijgelaten gevangene, zoals zijn onderkomen, zijn tewerkstelling of zijn verzekerde werklozensteun, eerder dan om zijn berouw, zijn inkeer en zijn goede voornemens.

Van het begrip «persoonlijke verdienste» van de veroordeelde zou eveneens afstand genomen worden — dit past immers niet meer in het kader van het begrip «recht» — en vervangen door de zogenoemde «negatieve selectie». Deze technische term betekent eenvoudig dat de gedetineerde voortaan niet meer zijn goed gedrag zou moeten doen blijken, maar dat het zou volstaan dat er geen aanwijzingen bestaan tegen zijn vrijlating. Een «negatieve» selectie dus.

Op die manier zou de toegang tot de voorwaardelijke invrijheidstelling aanzienlijk verruimd worden, of, beter gezegd, geautomatiseerd, en voor de overgrote meerderheid der gevangenen opengesteld, want elke gedetineerde zou dan een onbetwistbaar recht hebben op zijn vervroegde invrijheidstelling, en het zou integendeel op de weg van de overheid liggen het eventueel voortzetten van de vrijheidsberoving te funderen en te rechtvaardigen.

Ten slotte zou het recht op voorwaardelijke invrijheidstelling «afdwingbaar» moeten worden gemaakt, door de gedetineerde aan de besluitvorming ervan te laten deelnemen. M.a.w. de strafuitvoering zou voortaan beschouwd worden als een modaliteit van de straftoemeting, als de ononderbroken voortzetting van de straftoemeting.

Daarom zou de uitvoering niet alleen aan de Administratie moeten worden onttrokken en toevertrouwd aan de rechter of aan de penitentiaire commissie, maar daarenboven, en vooral, zouden aan de veroordeelde al de garanties moeten worden geboden van een volledige procedure, met inbegrip van debat, beslissing en mogelijkheid tot hoger beroep en tot cassatieberoep.

Dit is nog een andere struikelsteen. Niet alleen omdat een dergelijk debat met jurisdictioneel karakter over de

⁶ G. POTVIN, «De la libération des condamnés», *J.T.*, 1963, 523.

⁷ CHRISTIAN ELIAERTS, «De herziening van de wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling. Op weg naar een uitvoeringsrecht?», *Panopticon*, nr. 3, mei-juni 1980, blz. 184 e.v..

strafuitvoering onvermijdelijk een vloed van procedures zou teweegbrengen, maar ook en vooral omdat de gepastheid ervan in het verloop van de behandeling van de gedetineerde niet zo evident is.

Immers, zoals procureur-generaal Matthijs, enkele jaren terug, in een van zijn openingsredes opmerkte⁸ «betekent de voorwaardelijke invrijheidstelling de laatste fase van een ganse soms langdurige behandeling, die van het begin af van de opsluiting van de veroordeelde moet worden aangevat en geduldig worden geleid, met diens vrijwillige deelneming en medewerking met de leden van de penitentiaire ploeg.

Het gaat in de eerste plaats om een vertrouwens-verhouding.

Angstvallig moet dan ook worden vermeden dat, op het ogenblik waarop zij haar vruchten schijnt te kunnen afwerpen, het vertrouwensklimaat verstoord, vergald of verbroken wordt door een nieuw debat, dat al de strijd-lustige kenmerken van de vroegere repressieve fase van het definitief afgehandeld strafgerecht zou doen herleven.

Indien men aan de procedure van de invrijheidstelling een zuiver jurisdictioneel kenmerk moest verstrekken, nl. met voorafgaande mededeling van het dossier, vordering van het openbaar ministerie, pleidooi van de verdediging, mogelijk hoger beroep tegen de beslissing, valt het niet te betwijfelen dat de stemming, waarin een dergelijke strijd zou worden voorbereid en gevoerd, een scherp wantrouwen zou verwekken, dat een noodlottige uitwerking zou hebben op de belangen van de veroordeelde en op die van de gemeenschap.»

Weliswaar zouden de feiten als dusdanig niet meer ter sprake dienen te worden gebracht, maar wie zou dit kunnen beletten?

De feiten, zelfs definitief gevonnis, blijven onvermijdelijk aan de zaak kleven als een schaduwbeeld. Ze zijn er niet van weg te denken.

In het kader van de thans voorgenomen wijziging van de «Wet Lejeune» rijzen nog andere problemen — en niet van de geringste — o.m. dat van de infrastructuur die vereist zou zijn om er de werking van te verzekeren.

Het zou nl. in de bedoeling liggen een uitvoerige persoonlijke documentatie rond elk geval te laten verzamelen door de Oriëntatie- en Behandelingseenheid (O.B.E.) van de gevangenis waar de gedetineerde zijn straf ondergaat.

Elke van die O.B.E.'s bestaat uit een psychiater, een psycholoog, een criminoloog, een sociale werker en een secretaris.

Om het surplus aan werk ten gevolge van de wetswijziging aan te kunnen zou hun aantal verre ontoereikend zijn en een aanzienlijke personeelsuitbreiding vergen.

In de huidige tijdsomstandigheden behoeft zulks geen commentaar.

Maar, in deze veronderstelling blijft het dan een open vraag of het zinvol is de «Wet Lejeune» thans verder uit te hollen en ze om te buigen naar een heel ander rechtssysteem, waarvan de fundering onzeker is, en de realisatie betwijfelbaar.

Bovendien rijst de vraag of men, ondanks de weelde aan psycho-medico-sociale gegevens, bezield met de meest lofwaardige bedoeling de wederaanpassing van de veroordeelde te bevorderen, soms niet aan het essentiële voorbijgaat, nl. zijn bewustwording, zijn vrije wil om een andere weg op te gaan, dit gering moment in feite, amper een flits, maar waarvan alles afhangt.

Heeft men de veroordeelde niet te veel willen helpen, verzorgen, begeleiden en vooral behandelen? En is men hierbij altijd zo zeker dat men hem niet overlevert, piederet poings liés, aan de wisselvalligheden van onze niet-exacte wetenschappen?

Vervalt men niet in de neiging om onze gevangenen al te zeer te beschouwen als psychiatrische inrichtingen, zoals, omgekeerd, in sommige andere landen de psychiatrische inrichtingen al te zeer beschouwd worden als gevangenen? Quo vadimus?

Waar we heengaan weten we niet. Misschien weten we zelfs niet eens waar we nu zijn, en kunnen we niets anders doen dan ons zelf en de anderen vragen stellen. Sedert jaren is men aan het experimenteren. Hebben deze proeven afdoende resultaten opgeleverd? Sedert jaren wordt de gevangenisstraf op allerlei wijzen gediscredeerd, beknot of afgebroken, en zulks op een ogenblik dat de misdadigheid toeneemt¹⁰. Heeft zulks ertoe bijgedragen de criminaliteit te doen wijken?

Het publiek is misnoegd en wantrouwig tegenover een strafbeleid dat het niet begrijpt en dat het laxistisch noemt.

Is ons huidig strafbeleid wezenlijk doeltreffend, of is zijn efficiëntie ook voor contestatie vatbaar?

Is de schuld van de mislukking van vandaag werkelijk te wijten aan de instellingen van gisteren of aan de wijze waarop ze worden toegepast?

Op het gebied van de strafuitvoering denkt en spreekt men in termen van individualisering en personalisering. Vordert men werkelijk in die richting, of gaat men eerder de weg op van een tegenovergesteld automatisme, en zijn het gewoon zinledige termen qui chantent plus qu'ils ne parlent?

En zelfs, hoe zou men die zogenaamde «moderne» of «progressistische» opvattingen inzake strafuitvoering, die een aanzienlijke infrastructuur vergen, thans nog kunnen verwezenlijken in onze tijd van economische recessie, waar de staatsfinanciën andere prioriteiten kennen?

Deze en nog veel soortgelijke vragen kunnen wij ons stellen, en zijn we niet alleen om ze te stellen.

In praktisch al de landen van de westerse wereld zou men ze ongeveer in dezelfde vormen kunnen stellen. Ook in de V.S.A..

Sommigen hebben gereageerd, o.m. in de V.S.A., van waar men ons vaak, op dit en op sommige andere gebieden, met een tiental jaar voorsprong, ons eigen toekomstbeeld voorspiegelt.

Daar werd in de laatste tijd fel gereageerd tegen de begeleidings- en behandelingsmethodes, o.m. door een groep intellectuelen die zich «the new realists» (— de nieuwe

⁹ ALAIN PEYREFITTE, *op. cit.*, blz. 313.

¹⁰ Zie Begroting van de Rijkswacht voor 1981 — Parlementaire Bescheiden — Kamer van Volksvertegenwoordigers - 4 - X - 1980-81, nr. 2, blz. 11.

⁸ J. MATTHIJS, «Het betrekken van de rechter bij de tenuitvoerlegging van de vrijheidsstraf», rede uitgesproken voor het Hof van Beroep te Gent op 2 september 1974, nr. 34.

realisten —) noemen, en die een heel andere oriëntatie van het strafbeleid voorstaan¹¹.

Zij zijn uitgegaan van de vaststelling dat de tot nog toe gevolgde strekking, die soms ten koste van ontzaglijke financiële en menselijke inzet werd doorgevoerd, faliekant is afgelopen, aangezien ze er niet in geslaagd is de criminaliteit in te dijken noch op doeltreffende wijze de misdadigers te behandelen of te verbeteren.

Onder impuls van Norval Morris werden door verscheidene universitaire ploegen enquêtes verricht, die tot verbazende resultaten leidden. Zo o.m. een onderzoek in diverse strafinrichtingen waar verschillende methodes in zwang waren, dat geleid had tot de conclusie dat er meer gevallen van recidive werden aangetroffen bij diegenen die in een «progressistische» inrichting waren behandeld dan bij anderen die een meer klassieke vorm van detentie hadden ondergaan.

Een en ander bracht de overtuiging bij dat de penitentiaire behandelingen meestal tot mislukking gedoemd waren omdat ze gebaseerd waren op een of andere vorm van dwang, of minstens door de gedetineerden als dusdanig werden aangevoeld.

Een zieke kijkt zelf naar zijn genezing uit en onderwerpt zich vrijwillig aan de hem voorgeschreven middelen. De gedetineerde daarentegen ziet zich daartoe verplicht. Zijn natuurlijke reactie is er een van weigering, of ten hoogste van schijnbare aanvaarding.

In den beginne hebben de zogenaamde behandelingsmethodes weliswaar succes geboekt omdat ze toen nog experimenteel waren en op vrijwilligheid aangewezen; doch zodra ze veralgemeend, gesystematiseerd en geautomatiseerd worden, verwerven ze meteen een kenmerk van dwang, dat de psychologische reactie uitlokt.

Daaruit putten de Nieuwe Realisten de overtuiging dat het accent in de eerste plaats diende te worden gelegd op de afschrikking en vervolgens op de bewustwording van de gedetineerde. Maar deze bewustwording, om de nodige waarborgen van oprechtheid te bieden, moet losgemaakt worden van het tijdsverloop der strafuitvoering. Zij vinden het verkeerd de straf verder te blijven beschouwen van het enkel standpunt uit van de veroordeelde, in het enkel perspectief van de individualisering.

De straf moet weer centraal gesteld worden. Zij is het enig doel van de strafwet, niet de behandeling.

De veroordeelde wordt in de gevangenis ondergebracht omdat hij misdraan heeft, en niet om te pogen hem te veranderen onder dwang¹².

Daaruit volgt dat het opzoeken van de oorzaken die tot het plegen van het misdrijf hebben kunnen leiden, steriel en utopisch wordt geacht. De Nieuwe Realisten benaderen het probleem van de straf op louter pragmatische wijze,

als een onder controle houden van de criminaliteit, zonder meer.

De straf is de straf en ze is onveranderlijk.

Volgens hen is de resocialisering hoofdzakelijk het werk van de gedetineerde zelf, zoals de desintoxicatie voor de alcoholist of de druggebruiker.

De gevangenis kan weliswaar, en moet zelfs de resocialisering in de hand werken, behulpzaam zijn bij de voorbereiding van de post-penitentiaire toekomst van de gedetineerde, maar de bijzonderste stap in die richting is zijn eigen vrije wil en zijn oprecht voornemen om niet meer te zijn zoals voorheen.

Ten gevolge van het wederom centraal stellen van de straf hechten de Nieuwe Realisten dan ook een hernieuwd belang aan de gevangenis zelf, als aan de plaats waar de straf wordt ondergaan.

De gevangenen die in het licht van deze nieuwe opvattingen zijn ingericht, zijn voorzien van een zeer gesofisticeerd en doeltreffend veiligheidsstelsel naar buiten toe. Onnodig de verbeelding af te matten met het smeden van evasieplannen.

Daarentegen, binnen de inrichting, genieten de gedetineerden er een betrekkelijk grote vrijheid. Bij het binnenkomen kiezen ze zelf het type van bezigheden die ze er wensen uit te oefenen, maar meteen kennen ze precies de datum waarop ze er zullen buiten gaan...

Dit radicale standpunt kan ons misschien zonderling en onverwacht voorkomen.

Dat men nochtans niet denke dat het dat is van enkele retro-practici of van onbekwamen. Integendeel, namen als Norval Morris, Gordon Hawkins, Ernest van den Haag, James Wilson en anderen zijn die van de meest vooraanstaande figuren die doceren aan universiteiten van het gehalte van Harvard en Chicago, en wier invloed aanzienlijk is, zelfs buiten de grenzen¹³.

Het is wellicht nog te vroeg om deze nieuwe Amerikaanse strekking, die amper enkele jaren oud is, thans met juistheid te beoordelen, en het ware zeker vermetel daarin de oplossing bij uitstek te zoeken voor onze eigen problematiek.

Niettemin biedt ze voor ons een rijke stof tot bezinning. Men kan zich o.m. afvragen of er geen aanleiding toe is onze filosofie van de straf te herzien, of we ons begrip «straf» niet zouden moeten vervolledigen en rehabiliteren, in zijn sociaal aspect, als reconstitutie van de verbroken sociale band, en tevens in zijn aspect van onontkoombaarheid en van doeltreffendheid, zonder daarom uit het oog te verliezen dat ook mensen belangrijk zijn.

Wie weet ligt de wijsheid ook hier niet in de gulden middenweg, die weg van maat en evenwicht, waarvan de geschiedenis der mensheid zo overvloedig aantoonst hoezeer hij geprezen en hoe zelden hij gevonden wordt...

¹¹ Cf. NORVAL MORRIS, *The Future of Imprisonment*, University of Chicago Press, 1974; ERNEST VAN DEN HAAG, *Punishing Criminals*, New York, Basic Books, 1975; N. MORRIS en GORDON HAWKINS, *A letter to the President on Crime control*, University of Chicago Press, 1977.

¹² N. MORRIS en G. HAWKINS, *op. cit.*, blz. 68.

¹³ Zie T. PLATT en P. TAGAKI, «Intellectuals for Law and order: a critique of the new realists», in *Crime and Social Justice*, nr. 8, Fall-Winter 1977, blz. 2.

VERSLAG VAN DE PROCUREUR-GENERAAL OVER HET RECHTSPREKEN TIJDENS HET KALENDERJAAR 1980 IN HET RECHTSGEBIED VAN HET HOF VAN BEROEP TE GENT

Ingevolge de verplichting mij opgelegd bij artikel 351 van het Gerechtelijk Wetboek, breng ik U verslag uit over de wijze waarop, in het rechtsgebied van uw Hof, recht werd gesproken in de loop van het kalenderjaar 1980.

1. Wat het Hof betreft

1.1. Burgerlijke Zaken

Er werden in 1980, 2.719 nieuwe burgerlijke zaken ingeleid. Het waren er 2.481 in 1979. Er werden 1.547 eindarresten, en 229 tussenarresten geveld, terwijl 99 zaken van de rol werden geschrapt.

Op 31 december 1980 waren er voor uw Hof 8.851 «hangende» civiele zaken.

Derhalve is de «achterstand» op voormelde datum sedert 31 december 1979 nog met 1.073 zaken toegenomen.

1.2. Fiscale Zaken

Er werden 104 zaken ingeleid en er werden 46 zaken definitief afgehandeld. In 1979 was dit 18.

1.3. Strafzaken

Het aantal voor de correctionele kamers ingeleide zaken bedroeg 2.189. Er werden door deze kamers van uw Hof 2.391 arresten geveld (w.o. 2.215 eindarresten, 27 arresten op verzet, en 149 tussenarresten).

Door de kamer van inbeschuldigingstelling werden in haar hoedanigheid van rechtsmacht van onderzoek en inzake preventieve hechtenis 667 arresten geveld; inzake herstel in eer en rechten sprak ze 705 arresten uit. In 6 zaken bevat zij de verwijzing naar het hof van assisen.

De twee hoven van assisen van uw rechtsgebied spraken 7 arresten uit.

Inzake jeugdbescherming sprak uw Hof 39 arresten uit.

1.4. Uit het voorgaande en uit de verslagen welke ik in de loop van de voorgaande jaren uitbracht, blijkt dat uw Hof in 1980 in civiele zaken 208 arresten meer, in fiscale zaken 28 arresten meer, en in penale zaken — in de brede zin van het woord, zie 1.3 hoger — 162 arresten minder uitsprak dan in 1979. In totaal dus 74 meer dan in 1979.

2. De rechtbanken van eerste aanleg

2.1. Ingeleide zaken

Waar dit in 1978: 26.542, in 1979: 28.910 zaken bedroeg, was het aantal in 1980, nieuwe ingeleide zaken: 30.396.

Het aantal vonnissen in burgerlijke zaken bedroeg 24.722. In 1978 was het 21.135 en in 1979: 23.228.

Bovendien werden 19.264 beschikkingen uitgesproken (o.a. in kort geding, inzake echtscheiding door onderlinge toestemming, en door de beslagrechter).

2.2. Aantal notities in strafzaken

In 1980 bedroeg dit 275.070, d.i. 24.986 meer dan in 1979. In 1980 werden 23.868 vonnissen in correctionele zaken uitgesproken. In 1978 waren het 21.224 en in 1979: 22.629.

3. De rechtbanken van koophandel

Er werden 13.054 vonnissen over de zaak zelf uitgesproken (13.047 in 1979 en 12.142 in 1978).

Het aantal tussenvonnissen bedroeg 5.390 in 1980 (in 1979: 5.242, in 1978: 5439).

Inzake faillissementen werden 610 vonnissen uitgesproken (492 in 1979, en 425 in 1978).

Er waren 21 aanvragen tot het verkrijgen van een gerechtelijk akkoord (in 1979: 33, in 1978: 24).

4. De vredegerichten

Het aantal in 1980 ingeschreven zaken (inbegrepen die op de rol der verzoekschriften) bedroeg 39.865, d.i. 9.473 meer dan in 1979.

Het aantal processen-verbaal van minnelijke schikkingen: 15.230; in 1979 was het: 13.951, d.i. een verschil in meer van 1279 voor 1980.

Het aantal eindvonnissen bedroeg 29.741 in 1980, d.i. 5.042 meer dan in 1979.

Er werden door de vredegerichten 10.294 tussenvonnissen uitgesproken. In 1979 was het: 9.612.

5. De politierechtbanken

Er werden 39.487 nieuwe zaken ingeleid. In 1979 was dit 36.216 en in 1978: 38.889.

Er werden in 1980 door de politierechtbanken 39.110 eindvonnissen uitgesproken. In 1979: 36.234 en in 1978: 37.831.

Hierna volgen meer gedetailleerde cijfergegevens.

HOF VAN BEROEP

1. Burgerlijke zaken	
- aantal ingeleide zaken	2719
- aantal definitief afgehandelde zaken	
1) eindarresten	1547
2) tussenarresten	229
nog te berechten burgerlijke zaken	8950
2. Fiscale zaken	
- aantal ingeleide zaken	104
- aantal definitief afgehandelde zaken	46

3. Strafzaken		(w.o. 2.215 eindarresten — 27 arresten op verzet en 149 tussenarresten)	
— aantal ingeleide zaken			
- correctioneel	2 189	- kamer van inbeschuldigingstelling	697
- kamer van inbeschuldigingstelling	667	- herstel in eer en rechten	731
- herstel in eer en rechten	705	- jeugdbescherming	39
- jeugdbescherming	30	- hoven van assisen	7
- zaken die naar het hof van assisen verwezen werden door de kamer van inbeschuldigingstelling	6	— aantal cassatieberoepen	203
— aantal arresten		- vernietigingen	14
- correctioneel	2 391	- verwerpingen	100
		- hangende	89

RECHTBANK VAN EERSTE AANLEG

	Gent	Dendermonde	Oudenaarde	Brugge	Kortrijk	Ieper	Veurne
Burgerlijke Zaken							
- aantal nieuwe zaken	7391	6614	2072	6740	4833	1251	1495
- aantal vonnissen (inbegrepen tussenvonnissen)	5850	5450	1605	5241	4072	1220	1284
aantal schikkingen o.a. kort geding, beslagrechter, echtscheiding door onderlinge toestemming enz...	4433	3928	2186	3383	2460	1861	1013
Correctionele zaken							
- aantal notities parket	76035	61816	17729	56111	32277	12781	18321
- aantal vonnissen (voor aantal beroepen hiertegen, zie rubriek ingeleide zaken hof van beroep)	4457	4392	1946	4313	3542	984	814
- aantal vonnissen (correctionele rechtbank in graad van hoger beroep)	692	538	216	875	862	161	76
Beschikkingen van de raadkamer	1499	1338	690	1260	1357	246	408

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL

	vonnissen	tussen-vonnissen	Failliss.	aanvragen ger. akkoord.
Gent	3278	1797	133	9
Dendermonde	2930	415	110	4
Oudenaarde	1128	842	52	3
Brugge	2627	1223	151	-
Kortrijk	2429	805	93	3
Ieper	323	150	24	2
Veurne	339	158	47	-

VREDEGERECHTEN RECHTSGEBIED GENT

	Gent	Dendermonde	Oudenaarde	Brugge	Kortrijk	Ieper	Veurne
Aantal zaken op de alg. rol	9111	6386	2045	6804	6664	1174	1055
Aantal zaken op rol der verzoekschriften	1541	1859	699	1051	1134	213	129
Aantal P.V. minnelijke schikking	4459	4117	1118	2016	2807	399	314
Aantal eindvonnissen	7575	6351	2016	5829	5940	1076	954
Aantal tussenvonnissen	2664	1342	623	4541	733	308	83
Aantal vergaderingen familieraad	923	860	321	808	769	205	117

POLITIETECHTBANKEN — RECHTSGEBIED GENT

	Arrondissement Gent	Arrondissement Dendermonde	Arrondissement Oudenaarde	Arrondissement Brugge	Arrondissement Kortrijk	Arrondissement Ieper	Arrondissement Veurne
Aantal ingeleide zaken	10659	8930	1919	7956	8118	1066	839
Aantal eindvonnissen	10399	9186	1892	7762	7973	1062	836
Aantal voorzieningen hoger beroep	1099	890	246	893	895	165	77

Aan de hand van de bovenvermelde gegevens blijkt dat de sedert jaren ingezette trend van toename van het aantal rechtsgedingen en van stijging van het aantal gerechtelijke beslissingen, zich blijft doorzetten. Dit fenomeen werd reeds omstandig toegelicht in de studie van professor Jean Van Houtte en E. Langerwerf, «Trends in de evolutie van de activiteit van de burgerlijke gerechten» aangehaald in het verslag dat ik op 3 september 1979 voor uw Hof uitbracht¹.

Deze trend is niet beperkt tot de burgerlijke geschillen, maar uit zich eveneens in de strafzaken.

Zoals ik het reeds in voorgaande redes heb aangewezen, is deze gerechtelijke explosie, eerder gedingsexplosie te noemen (explosion litigieuse), blijkbaar gebonden aan de complexiteit van de post-industriële maatschappijen, en doet ze zich ook voor in de U.S.A., het Verenigd Koninkrijk, de D.B.R., Frankrijk, Nederland².

Alain Peyrefitte, de gewezen Garde des Sceaux van Frankrijk schrijft er omstandig over in hoofdstuk 7, «L'embouteillage», van zijn recent werk *Les cheveaux du Lac Ladoga*.

Hij gewaagt van wat hij noemt «l'anxiété»³ van de korpschefs van de Franse magistratuur, ten aanzien van de onaangepastheid van de effectieven en van de gerechtelijke structuren om de toenemende vloed van geschillen en gerechtszaken te verwerken.

Deze bezorgdheid, deze diepe kommer, hebben de korpschefs van de Belgische magistratuur eveneens herhaaldelijk en sedert jaren, ook in openbare zittingen, geuit, ook hier voor dit Hof van Beroep⁴.

³ Zie *op. cit.*, p. 70: «Il suffisait — zegt de minister van Justitie — d'ouvrir les yeux et les oreilles, pour mesurer l'anxiété dans laquelle cette poussée du contentieux plongeait les chefs de juridiction.»

⁴ Zie overdruk van de rede van 3 september 1979, «Vijf Jaar Hof van Beroep Antwerpen», van procureur-generaal R. VERHEYDEN, o.m. onder nummer 14; zie overdruk van het Verslag van 1 september 1978 van procureur-generaal V. VAN HONSTÉ te Brussel, o.m. p. 87, 88; zie overdruk van de rede van 1 september 1977, «problèmes de concours d'infractions en cas de pluralité de travailleurs concernés», van procureur-generaal M.J. LECLERCQ te Bergen, o.m. p. 7 en 8; zie mijn Verslagen voor uw Hof op 1 september 1978, overdruk, o.m. p. 51, op 3 september 1979, overdruk, o.m. p. 19 t/m 24, op 1 september 1980, overdruk, o.m. p. 55 t/m 59.

¹ Zie overdruk, blz. 20.

² Zie *Delikt en Delinkwent*, mei 1981, «Rechtsverfijning of ontwrichting», p. 323.

Vooralsnog hebben deze stemmen de nevelslierten waardoor zij gedempt worden — Peyrefitte spreekt van «des écharpes de brumes» — blijkbaar niet kunnen doorbreken.

In tegenstelling met wat in Frankrijk tot stand werd gebracht, waar sedert 1977 de begroting voor Justitie meer dan verdubbeld werd⁵, werd in ons land niets ondernomen, niets dat werkelijk aangepast en doeltreffend is, om de ondermijning van de toepassing van de rechtsregelen die onze staatsinstellingen schragen, te stuiten, en te keren, om de hoven, rechtbanken en parketten de nodige middelen te verschaffen om de openbare dienst te vervullen waarmee zij belast zijn.

Laat ons niet aan zelfbedrog doen: noch het instellen van plaatsvervangende raadsheren in de hoven van beroep, noch het oprichten van kamers met alleenrechtsprekende raadsheren in deze hoven zouden van die aard zijn dat zij op enige wijze tot het stelpen of inhalen van de steeds groeiende achterstand zouden kunnen bijdragen⁶.

En hoewel ik de magische kracht van het «woord» niet ontken, meen ik dat het niet volstaat een beroep te doen op de verbeeldingskracht⁷ van de magistraten om de middelen tot stand te brengen die een normale rechtsbedeling zullen verzekeren waarop de burger, de belastingplichtige, de belastingbetaler recht heeft.

⁵ PEYREFITTE, *op. cit.*, p. 78.

⁶ Er dient wel te worden gewezen op het K.B. van 28 juli 1981 waarbij de wettelijke rentevoet zowel in burgerlijke als in handelszaken eenvormig wordt bepaald op 12% 's jaars.

Misschien zal deze maatregel enigermate remmend werken op het instellen van sommige dilatoire hogere beroepen. Een andere nuttige wetswijziging die in het vooruitzicht wordt gesteld betreft het opdrijven van het bedrag van de laatste aanleg.

⁷ *Kamer van Volksvertegenwoordigers, Parl. Handelingen*, 22 april 1981, blz. 1639.

Dergelijke uitspraken scheppen een misleidend beeld van de werkelijke toestanden.

In verband met de bovenvermelde en ons allen drukende bekommernis kan ik U over het zogenaamde ontwerp van wet betreffende de uitbreiding van bevoegdheid van de politierechtbank⁸ slechts bevestigen wat ik U reeds zeide in mijn verslag van 1 september 1980: dit ontwerp berust nog steeds bij de commissie van Justitie van de Senaat.

Over de oplossingen welke dit wetsontwerp in het vooruitzicht stelt, kan men van mening verschillen. Feit is dat het met voorziening van beperkte middelen een oplossing biedt voor het stopzetten en het inhalen van de prangende achterstand in civiele zaken voor de hoven van beroep.

Een alternatief wetgevend ontwerp of voorstel ligt vooralsnog, voor zoveel wij weten, niet op het bureau van een der wetgevende Kamers.

Indien het verleden het voorspel is van de toekomst — «the past is the prologue of the future», zoals ik mocht lezen op het gebouw waar te Washington D.C. het archief van de U.S.A. wordt bewaard — dan zijn de vooruitzichten voor een degelijke rechtsbedeling niet bepaald rooskleurig, tenzij Regering en Parlement, zoals het in Frankrijk het geval is geweest, de stagnerende nevelslierten zouden wegvegen. Niettemin meen ik dat uit het onderhavig verslag positieve elementen blijken: namelijk de zware, aanhoudende inspanningen die in dit rechtsgebied gedaan worden door de leden van de rechterlijke orde om met de onvoldoende middelen die hun ter beschikking staan, de openbare dienst te vervullen die de Wet hun oplegt.

⁸ *Kamer van Volksvertegenwoordigers, Parlem. Handelingen*, Doc. 74, Vergadering 12 juni 1980, p. 1990; *Belgische Senaat*, 12 juni 1980, 450 (1979-1980), 14-1.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 5 NOVEMBER 1980

Voorzitter: baron Richard

Raadsheer-rapporteur: de h. Screvens

Eerste-advocaat-generaal: de h. Charles

Advocaat: mr. Van Ryn

Strafvordering — Hoger Beroep — Art. 205 Sv. — Termijn van dagvaarding — Toepassing van art. 55 Ger. W.

Wanneer de beklaagde of de voor het misdrijf burgerrechtelijk aansprakelijke partij in België geen gekende woon- of verblijfplaats heeft en de betekening van het hoger beroep van het openbaar ministerie bij de rechtbank of het hof die van het beroep kennis moet nemen in een aan-

grenzend land geschiedt, dient de door art. 205 Sv. voorgeschreven termijn met toepassing van art. 55 Ger. W. met vijftien dagen te worden verlengd.

Z. t/ Van A. e.a.

Gelet op het bestreden vonnis, op 21 maart 1980 in hoger beroep gewezen door de Correctionele Rechtbank te Luik;

(...)

Over het middel, ambtshalve afgeleid uit de schending van de artikelen 174 en 205 van het Wetboek van Strafvordering:

Overwegende dat het exploit houdende betekening van de akte waarbij de procureur des Konings hoger beroep heeft ingesteld tegen het vonnis van 8 januari 1980 van de

politierechtbank dat gewezen werd op de door het openbaar ministerie tegen eiser ingestelde strafvordering, dagvaarding bevat om te verschijnen ter zitting van de correctionele rechtbank van 14 maart 1980;

Overwegende dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan blijkt dat eiser in België geen gekende woon- of verblijfplaats had en dat de betekening geschied is aan zijn verblijfplaats in de Duitse Bondsrepubliek;

Dat de door artikel 205 van het Wetboek van Strafvordering voorgeschreven termijn van veertig dagen derhalve met toepassing van artikel 55 van het Gerechtelijk Wetboek met vijftien dagen dient te worden verlengd;

Overwegende dat de dagvaarding om pas meer dan vijftien dagen na de uitspraak van het vonnis te verschijnen ingaat tegen de bepalingen die bij voormelde artikelen op straffe van nietigheid zijn voorgeschreven;

Overwegende dat het vonnis door eiser te veroordelen in de kosten die het nader opgeeft met inbegrip van de kosten van het hoger beroep van het openbaar ministerie, die bepalingen schendt;

Overwegende dat voor het overige de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen in acht zijn genomen en de beslissing overeenkomstig de wet is gewezen;

(...)

NOOT—De termijn van dagvaarding in hoger beroep

1. Luidens artikel 205 Sv. moet het exploit van betekening van het vonnis dagvaarding binnen veertig dagen te rekenen van de uitspraak van het vonnis bevatten. Hoewel de wetgever geen gewag maakt van een verlenging van termijn, wordt toch algemeen aangenomen dat de termijn van dagvaarding, overeenkomstig art. 184 Sv., met toepassing van art. 55 Ger. W. wordt verlengd als de betekende in het buitenland verblijft (R. Declercq, *Strafvordering*, 5e druk, II, p. 95; Cass., 10 september 1958, *R. W.*, 1959-60, 242; Cass., 24 oktober 1966, *Pas.*, 1967, 258; Cass., 9 november 1970, *Pas.*, 1971, I, 211).

2. Deze analogische toepassing van artikel 55 Ger. W. is niet zo evident, daar het Hof van Cassatie reeds eerder de verlenging van termijn heeft geweigerd omdat de wetgever daarin niet uitdrukkelijk had voorzien (Cass., 17 december 1971, *Pas.*, 1972, I, 379).

Eertijds werd algemeen aangenomen dat deze termijn van dagvaarding door het openbaar ministerie niet vatbaar was voor verlenging (F. Hélie, *Traité de l'instruction criminelle*, éd. belge, III, p. 298, nr. 4435; R. en P. Garraud, *Traité théorique et pratique de l'instruction criminelle*, V, p. 150, nr. 1706; G. Beltjens, *Le code d'instruction criminelle belge*, p. 496; Hof Luik, 11 november 1869, *Pas.*, 1870, II, 85).

3. Het is logisch dat de termijn van veertig dagen binnen welke het openbaar ministerie de beklaagde of de burgerrechtelijk aansprakelijke partij voor de rechtbank of voor het hof behoort te dagvaarden, bepaald is voor een normale dagvaardingstermijn en wanneer deze termijn wegens de afstand moet worden verlengd, ook de termijn van dagvaarding door het openbaar ministerie moet worden aangepast.

In een dergelijk geval wordt de verlenging van termijn overeenkomstig art. 55 Ger. W. toegepast. Wanneer de te dagvaarden partij in een aangrenzend land of in Groot-Brittannië verblijft is de verlenging 15 dagen, wanneer ze in

een ander land van Europa verblijft is de verlenging van termijn 30 dagen en wanneer ze in een ander werelddeel verblijft is de verlenging 80 dagen.

4. De bepalingen van artikel 205 Sv. zijn op straffe van nietigheid voorgeschreven (Cass., 7 april 1851, *Pas.*, 1851, I, 199; Cass., 24 maart 1873, *Pas.*, 1873, I, 156; Cass., 1 april 1963, *R. W.*, 1963-64, 399).

5. Voor zoveel nodig wordt eraan herinnerd dat het openbaar ministerie bij het hof of de rechtbank die van het beroep kennis moet nemen, sedert de wetwijziging van 15 juni 1981, binnen vijftientig dagen te rekenen van de uitspraak van het vonnis, zijn beroep moet betekenen hetzij aan de beklaagde, hetzij aan de voor het misdrijf burgerrechtelijk aansprakelijke partij. Het exploit bevat thans dagvaarding binnen zestig dagen te rekenen van hetzelfde tijdstip.

6. Er kan worden betreurd dat de wetgever uit het oog heeft verloren dat artikel 205 Sv. evenals artikel 184 Sv. een verlenging van termijn wegens afstand diende te bevatten. De wetgever heeft eens te meer de kans verkeken om het Wetboek van Strafvordering een facelift te geven. Il faudrait étourdir le législateur pour le convaincre...

A. Vandeplas

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 9 JANUARI 1981

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheer-rapporteur: de h. Delva

Advocaat-generaal: de h. Lenaerts

Advocaten: mrs. Dassesse en Houtekier.

Burgerlijke rechtspleging — Ambtshalve wijziging van de oorzaak van de vordering.

De rechter die een partij veroordeelt op grond van niet ingeroepen overeenkomsten, wijzigt ambtshalve de oorzaak van de vordering en schendt derhalve de artt. 702 en 807 Ger. W.

H. t/ N.V. A.

Gelet op het bestreden arrest, op 7 maart 1979 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 702, 807 en 1138, 2°, van het Gerechtelijk Wetboek, alsook van het algemeen rechtsbeginsel dat de rechter verbiedt uitspraak te doen boven het gevraagde (ultra petita) en de rechten van de verdediging te schenden,

doordat het arrest eiser veroordeelt tot betaling aan verweerster van de premies verschuldigd uit hoofde van het verzekeringscontract nummer 25.115.615 en van de boete waarin is voorzien door artikel 11 van de algemene voorwaarden van de polis nummer 27.120.357, na te hebben beslist dat deze contracten, op 15 april 1975 met verweerster gesloten, bij gebreke aan eensgezindheid over de duur ervan (jaarlijkse opzegbaarheid of tien jaar) en wegens de bestaande betwistingen over de perequatie van de premies nooit rechtsgeldig tot stand waren gekomen en dat

de rechten en verplichtingen van partijen derhalve dienden te worden beoordeeld op grond van de verzekeringscontracten op 28 januari 1974 tussen partijen aangegaan,

terwijl vaststond, zoals blijkt uit de dagvaarding en de conclusie van beide partijen, dat niet de polissen op 28 januari 1974 onderschreven maar wel de verzekeringscontracten gepreciseerd door hun datum 15 april 1975, door verweerster in de inleidende dagvaarding als rechtsgrond voor haar vordering werden opgegeven; dienen-gevolge het arrest, door uitspraak te doen op grond van verzekeringscontracten van 28 januari 1974, de oorzaak van de vordering wijzigt en aldus uitspraak doet boven het gevraagde, hierbij de rechten van de verdediging schendend:

Overwegende dat, blijkens de inleidende dagvaarding en de door partijen neergelegde conclusies, de vordering van verweerster strekt tot betaling van achterstallige premies en van boeten uit dien hoofde, met toepassing van artikel 11 van de door partijen op 15 april 1975 ondertekende verzekeringspolissen nummers 25.115.615 en 27.120.357;

Overwegende dat het arrest, na te hebben vastgesteld dat die verzekeringspolissen nieuwe polissen zijn, door partijen op 15 april 1975 ondertekend ter vervanging van de onder dezelfde nummers door hen op 28 januari 1974 onderschreven polissen, de vordering van verweerster inwilligt op grond van de in het middel weergegeven redengeving;

Dat het arrest niet vaststelt dat verweerster bij een op tegenspraak genomen conclusie, als grond van haar vordering, de op 28 januari 1974 ondertekende verzekeringspolissen zou hebben ingeroepen;

Overwegende dat het arrest, door eiser te veroordelen op grond van niet ingeroepen overeenkomsten, de oorzaak van de vordering ambtshalve wijzigt en derhalve de artikelen 702 en 807 van het Gerechtelijk Wetboek schendt;

Dat het middel gegrond is;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 5 FEBRUARI 1981

Voorzitter: ridder de Schaetzen

Raadsheer-rapporteur: de h. Meeùs

Advocaat-generaal: mevr. Liekendaël

Advocaat: mr. Ansiaux

Taalgebruik — In gerechtszaken — Dekking van nietigheid — Beslissing die zelf niet door nietigheid is aangetast.

De nietigheid ten gevolge van een schending van de wet van 15 juni 1935 wordt gedekt door de latere niet louter voorbereidende beslissing die op tegenspraak is gewezen en zelf niet lijdt aan enige nietigheid ten gevolge van schending van die wet.

De vermelding in een vonnis van de artikelen van de wet op het gebruik der talen in gerechtszaken, die toegepast zijn bij het opmaken van het exploit of de andere akten van rechtspleging die het vonnis voorafgaan, is niet voorgeschreven op straffe van nietigheid.

S. t/ S.

Gelet op het bestreden vonnis, op 14 maart 1980 door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel gewezen, uitspraak doende in hoger beroep;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 3, 4, 40 en 41 van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken,

doordat het bestreden vonnis beslist dat het door eiser aangevoerde middel strekkend tot nietigheid ongegrond is, nu eiser in zijn regelmatig genomen conclusie staande hield dat «de rechtspleging, ter voldoening aan de voorschriften van de artikelen 3 en 4 van de wet van 15 juni 1935, in het Nederlands had moeten worden ingeleid, dat de akten van de rechtspleging waarbij die voorschriften niet werden nageleefd, door de rechter ambtshalve nietig moeten worden verklaard» en dat de beroepen beslissing, uitgesproken op 22 juli 1976 de nietigheid van het geding-inleidend verzoek niet geldig kon dekken aangezien ze artikel 41 van de wet van 15 juni 1935 schendt volgens hetwelk «in elk vonnis of arrest melding wordt gemaakt van de bepalingen van deze wet, die toegepast werden voor het opmaken van het exploit of de andere akten van rechtspleging welke het vonnis of het arrest voorafgingen» op grond dat «de ratio legis van artikel 41 hierin bestaat dat door de vermelding van de artikelen, de rechtzoekende kan nagaan of de rechter de wet van 15 juni 1935 heeft willen toepassen, dat, ten deze, deze controle mogelijk was aangezien de artikelen die voor het geheel van de onderhavige zaak toepasselijk waren, met name in het vonnis van 1 september 1975 die de persoonlijke verschijning heeft bevolen, juist vermeld staan; dat de eerste rechter naar dat vonnis uitdrukkelijk verwijst in het beroepen vonnis; dat, bijgevolg, genoemd vonnis voldoet aan alle regelmatigheidsvereisten welke nodig zijn om de door appellant (thans eiser) aangevoerde nietigheid te dekken»;

terwijl uit de artikelen 40 en 41 van de wet van 15 juni 1935 blijkt dat de nietigheid van een akte van rechtspleging slechts door een vonnis wordt gedekt als het de bepalingen van de wet vermeldt die toegepast werden voor het opmaken van de akten van de rechtspleging welke het vonnis voorafgingen:

Overwegende dat de nietigheid ten gevolge van een schending van de wet van 15 juni 1935 gedekt wordt door de latere niet louter voorbereidende beslissing die op tegenspraak is gewezen en die zelf niet lijdt aan enige nietigheid ten gevolge van schending van die wet;

Overwegende dat de vermelding in een vonnis of arrest van de artikelen van de wet op het gebruik der talen in gerechtszaken, die toegepast werden bij het opmaken van het exploit of de andere akten van rechtspleging welke het vonnis of het arrest voorafgingen, niet voorgeschreven is op straffe van nietigheid;

Dat daaruit volgt dat het middel, dat aanvoert dat een nietigheid die het gevolg zou zijn van een schending van de wet van 15 juni 1935 alleen dan door een vonnis of een arrest kan worden gedekt wanneer daarin melding wordt gemaakt van de toegepaste bepalingen van de wet, naar recht faalt;

(...)

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 23 NOVEMBER 1981

Voorzitter: de h. Meeùs

Raadsheer-rapporteur: de h. Mahillon

Advocaat-generaal: de h. Lenaerts

Advocaten: mrs. Bützler en De Bruyn

Arbeidsovereenkomst — Ondernemingsraad — Veiligheidscomité — Beschermde werknemer — Ontslag om dringende reden — Versnelde procedure — Ontbinding van de overeenkomst.

De rechter die met toepassing van art. 1184 B.W. beslist tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst van een beschermde werknemer, moet vaststellen dat een dringende reden aanwezig is en moet de versnelde procedure ingevoerd bij K.B. nr. 4 van 11 okt. 1978 volgen.

N.V. R. t/ X.

Gelet op het bestreden arrest, op 11 februari 1980 door het Arbeidshof te Antwerpen gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 21, § 2, van de wet van 20 september 1948 houdende organisatie van het bedrijfsleven, gewijzigd bij de wetten van 18 maart 1950, 15 juni 1953, 28 januari 1963 en 16 januari 1967 en door het koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978, 4, 6, 17, 20, 26 tot en met 31, 32, 35, 70 tot en met 77, 87 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, 2 van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers, 1102, 1131, 1134, derde lid, 1135, 1142, 1146, 1147, 1184, 1235, eerste lid, 1376 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest eerst vaststelt: «(verweerder) werd sedert 22 mei 1979 niet meer tewerkgesteld; deze niet-tewerkstelling maakt in casu echter geen contractbreuk uit; (verweerder) worden immers zo ernstige tekortkomingen aan de loyale uitvoering van zijn arbeidsovereenkomst aangewreven dat, hangende het geding, een normale samenwerking met hem moreel onmogelijk is; de exceptio non adimpleti contractus vormt in de onderhavige zaak de rechtsgrond die de partiële en tijdelijke schorsing van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst aan de zijde van (eisers) rechtvaardigt; de artikelen 6 en 20 van de arbeidsovereenkomstenwet beletten de toepassing van de bedoelde exceptie niet»; het arrest vervolgens ten aanzien van de uitbreiding van de oorspronkelijke vordering van eisers overweegt: «Naar het oordeel van het hof houdt de bij koninklijk besluit van 11 oktober 1978 in de wetgeving op de ondernemingsraden en op de veiligheidscomités ingevoegde nieuwe ontslagregeling bij het bestaan van een dringende reden echter een duidelijke afwijking in op de civielrechtelijke regel van artikel 1184 van het Burgerlijk Wetboek; vastgesteld moet worden dat de formulering van artikel 21, § 2, eerste lid, van de bedrijfsorganisatiewet, wat de beschermde personeelsleden aangaat, geen ruimte meer laat voor andere ontslagmogelijkheden dan die welke het artikel zelf vestigt, (vanwege) het uitzon-

derlijke beschermingsstatuut dat de wetgever (aldus) heeft ingesteld; een rechterlijke ontbinding van de arbeidsovereenkomst is onverenigbaar met deze wettelijke regeling; het door (eisers) ingeroepen artikel 1184 van het Burgerlijk Wetboek kan dus geen rechtsgrond vormen voor een ontbinding van de arbeidsrelatie met (verweerder) noch voor de terugvordering van het sedert 22 mei 1979 betaalde loon; nu (eisers) zelf vanaf laatstvermelde datum de uitvoering van de overeenkomst schorste met doorbetaling van loon, vormen ook de artikelen 1134 en 1142 van het Burgerlijk Wetboek geen bodem voor het toekennen van een schadevergoeding gelijk aan het uitgekeerde loon»,

(...)

Overwegende dat, krachtens artikel 32 van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, de algemene wijzen waarop de verbintenissen teniet gaan, van toepassing zijn op de verbintenissen voortspuitende uit de door die wet geregelde overeenkomsten; dat deze wetsbepaling bevestigt dat de door een arbeidsovereenkomst verbonden partijen ontbinding daarvan kunnen vorderen met toepassing van artikel 1184 van het Burgerlijk Wetboek;

Overwegende echter dat het koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978 tot wijziging van artikel 21, § 2, van de wet van 20 september 1948 houdende organisatie van het bedrijfsleven voorschrijft dat de rechter vooraf de dringende reden moet aannemen die de werkgever aanvoert tot ontslag van een werknemer die krachtens die bepaling een bijzondere bescherming geniet, en dienaangaande in een versnelde procedure voorziet;

Dat, op straffe van deze door de wetgever verruimde bijzondere bescherming van haar draagwijdte te beroven, de rechter die met toepassing van artikel 1184 van het Burgerlijk Wetboek beslist tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst van een beschermde werknemer, moet vaststellen dat er een dringende reden bestaat in de zin van artikel 35 van de wet van 3 juli 1978 en de versnelde procedure van het koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978 moet volgen;

Overwegende dat het arrest derhalve, op grond van de in het middel aangehaalde redengeving, niet wettig beslist dat artikel 1184 van het Burgerlijk Wetboek geen rechtsgrond kan vormen voor een ontbinding van de arbeidsverhouding noch voor de terugvordering van het sedert 22 mei 1979 betaalde loon;

Dat het onderdeel gegrond is;

(...)

NOOT—Voor een beslissing in dezelfde zin als het gecasseerde arrest, zie Arbh. Antwerpen, 11 februari 1980, R.W., 1979-80, 2867, met noot D. Votquenne.

Uit bovenstaand arrest — cf. in dezelfde zin Cass., 26 oktober 1981, J.T.T., 1981, 314, met noot C.W. — volgt klaarblijkelijk dat de ontbinding van de arbeidsovereenkomst van een beschermde werknemer slechts binnen het kader van de bijzondere procedure van het K.B. nr. 4 kan worden gevorderd. Verder houdt de toepasselijkheid van art. 1184 B.W. in dat op grond van dat artikel eventueel ook schadevergoeding gevorderd kan worden.

RAAD VAN STATE

7e KAMER — 8 OKTOBER 1981

Kamervoorzitter: de h. Baeteman

Staatsraden: de hh. Depondt en Debaedts

Eerste auditeur: de h. Grommen

Advocaat: mr. Vandeputte

Vreemdelingenwet — Opschorting van tenuitvoerlegging.

Art. 70 van de wet van 15 december 1980 heeft alleen maar betrekking op de beroepen m.b.t. de terugwijzings- of uitzettingsbesluiten en niet op beroepen m.b.t. bevelen om het grondgebied te verlaten. Wanneer het beroep tot nietigverklaring betrekking heeft op een bevel om het grondgebied te verlaten, is de vraag tot opschorting van tenuitvoerlegging dan ook niet ontvankelijk.

F. t/ Belgische Staat (Minister van Justitie)

Arrest nr. 21.441

Gezien de vraag tot opschorting van de tenuitvoerlegging ingediend door F.;

Gezien het verzoekschrift op 25 augustus 1981 ingediend namens F. door mr. R. om eensdeels de vernietiging te vorderen van het bevel het grondgebied te verlaten uiterlijk op 25 augustus 1981 zulks in uitvoering van artikel 7, 3°, en 3 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en anderdeels de opschorting van de uitvoering van voormelde beslissing te bekomen met toepassing van artikel 70 van voormelde wet;

Gezien de artikelen 7 en 8 van het koninklijk besluit van 22 juli 1981 tot regeling van de rechtspleging voor de afdeling administratie van de Raad van State in geval van beroep tegen de beslissingen bedoeld in de wet van 15 december 1980;

Overwegende dat onmiddellijk uitspraak dient te worden gedaan over de vraag tot opschorting;

Overwegende dat artikel 70 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen luidt als volgt: «Wanneer bij de Raad van State een beroep tot nietigverklaring van een terugwijzings- of uitzettingsbesluit is ingesteld, kan hij op vordering van verzoeker, bevelen dat de tenuitvoerlegging van het besluit wordt opgeschort indien verzoeker tot staving van zijn beroep, middelen aanvoert die volgens de omstandigheden van de zaak ernstig lijken en de vernietiging van de bestreden beslissing lijken te wettigen en indien de dadelijke tenuitvoerlegging van die beslissing aan de vreemdeling een moeilijk te herstellen ernstig nadeel mocht berokkenen ...»;

Overwegende dat artikel 70 van de wet van 15 december 1980 enkel betrekking heeft op de beroepen m.b.t. de terugwijzings- of uitzettingsbesluiten en niet op beroepen m.b.t. bevelen om het grondgebied te verlaten; dat het eerste voorwerp van onderhavig beroep betrekking heeft op een bevel om het grondgebied te verlaten, zodat voormeld artikel 70 er niet op van toepassing is; dat de vraag tot opschorting van tenuitvoerlegging dan ook niet ontvankelijk is,

Besluit:

Enig artikel

De vraag tot opschorting van tenuitvoerlegging van het bevel om het grondgebied te verlaten, aan verzoekster betekend op 20 augustus 1981, wordt verworpen.

NOOT — *Geen kort geding bij de Raad van State voor bevelen om het land te verlaten*

Artikel 70 van de Vreemdelingenwet van 15 december 1980 heeft de procedure van opschorting van tenuitvoerlegging in vreemdelingenzaken mogelijk gemaakt. In termen die aan duidelijkheid niets te wensen overlaten, is deze procedure, die uitgewerkt werd in het K.B. van 22 juli 1981, slechts van toepassing voor een besluit van terugwijzing (renvoi) of van uitzetting (expulsion), en niet voor het bevel om het land te verlaten of voor de terugdrijving. Voor de begripsomschrijving van deze vier soorten maatregelen verwijzen we naar onze bijdrage: «De vreemdelingenwet en de nieuwe, bijzondere procedureregeling voor de Raad van State», *R.W.*, 1981-82, 633.

De ratio legis voor dit onderscheid ligt voor de hand. De terugwijzing en de uitzetting zijn zware maatregelen die getroffen worden tegen vreemdelingen die in het land wonen en werken en er doorgaans een familiaal leven leiden, terwijl het bevel om het land te verlaten gericht is tegen de vreemdeling die ten hoogste drie maanden in het land mag verblijven.

De meeste verzoeken tot opschorting die, op basis van de nieuwe procedure, bij de Raad van State worden ingeleid, zijn gericht tegen een bevel om het land te verlaten. Zij zijn niet ontvankelijk.

W. Lambrechts

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

K.I. — 11 januari 1980

Voorzitter: de h. Bijl

Raadsheren: de hh. Craeybeckx en Raymaekers

Advocaat-generaal: de h. Holsters

Advocaten: mrs. Franck, Matthyssens en Boes

Valse getuigenis — In strafzaken — Getuigenis voor onderzoeksrechter

Uit de artt. 218 Sw. en 443 Sv. volgt dat een valse getuigenis afgelegd voor de onderzoeksrechter onder de toepassing van de strafwet valt.

C. en Van den B. t/ L.

(...)

Overwegende dat deze telastlegging van valse getuigenis in correctionele zaken zou bestaan in de getuigenis van verdachte, afgelegd op 8 maart 1974 ten overstaan van de onderzoeksrechter in het kader van het vooronderzoek in een correctionele zaak ten laste van de huidige burgerlijke partij;

Overwegende dat ten deze nog enkel dient nagegaan te worden of het onderzoek nu volledig is, of het feit een wanbedrijf oplevert als bepaald bij art. 218 Sw. en of er tegen de verdachte al dan niet voldoende bezwaren bestaan om alsdan en naar gelang van het geval een beschikking te verlenen hetzij van buitenvervolginstelling, hetzij van verwijzing overeenkomstig de artikelen 128 en 130 Sv.:

Overwegende dat na het bijkomend onderzoek en de door de burgerlijke partij zelf bijgebrachte stukken het onderzoek nu als volledig kan worden gesloten zodat er geen aanleiding meer bestaat om nog aanvullende onderzoeksverrichtingen te doen geschieden en de rechtspleging dient te worden geregeld;

Overwegende dat een vals getuigenis tijdens het vooronderzoek in correctionele zaken eveneens strafbaar is gesteld, hetgeen blijkt uit de samenlezing van de artikelen 218 Sw. en 443 Sv.;

(...)

NOOT—Vals getuigenis voor de onderzoeksrechter

1. Traditioneel wordt een vals getuigenis, afgelegd voor de onderzoeksrechter tijdens het vooronderzoek, niet strafbaar geacht. Alleen een getuigenis voor het vonnisrecht zou aanleiding kunnen geven tot vervolging.

2. Wanneer het vonnisrecht echter verder onderzoek beveelt, dan zal een eventueel valse getuigenis tijdens dit onderzoek wel strafbaar zijn, daar de verklaringen tijdens een aanvullend onderzoek als verklaringen ter zitting moeten worden beschouwd (Cass. fr., 19 mei 1928, *D.P.*, 1929, I, 71).

3. Een getuige wordt bovendien ook geacht een getuigenis voor het vonnisrecht te hebben afgelegd, wanneer hij dit getuigenis enkel zelf aflegt ten overstaan van de onderzoeksrechter, en de onderzoeksrechter dit op zijn beurt voor het vonnisrecht naar voren brengt (*Parl. Hand., Kamer*, 1891-92, 12 mei 1892, 1256).

4. De opvatting dat een valse getuigenis in het vooronderzoek niet strafbaar is, steunt op een eeuwenlange traditie. Artikel 11 van titel XV van de ordonnantie van 1670 stelde een valse getuigenis pas strafbaar na de plechtige confrontatie van de getuige met de beschuldigde («le récolement»). Tot op dat ogenblik kon de getuige straffeloos zijn getuigenis herroepen (R. De Rijckere, «De la consommation du faux témoignage», *R.D.P.*, 1922, 110-111; J. Kupferschlaeger, «Le crime de faux témoignage peut-il être commis avant la clôture définitive des débats», *B.J.*, 1873, 270).

5. In het revolutionaire Strafwetboek van 1791 werd een valse getuigenis slechts strafbaar gesteld, wanneer dit getuigenis in het strafproces zelf was afgelegd (art. 48, sectie II, titel II, 2e deel Sw.). Verklaringen afgelegd in de onderzoeksfase vóór het eigenlijk proces waren niet strafbaar (Cass. fr., 19 messidor an 8, *Sir.*, 1800-1801, I, 302; Cass. fr., 3 thermidor an 11, *Sir.*, 1802-1803, II, 428; Cass. fr., 19 brumaire an 12, *Sir.*, 1804, II, 205; *Répertoire Dalloz* (1861), v° «Témoignage faux», nr. 31).

6. Het uitdrukkelijke vereiste dat de verklaringen tijdens het strafproces zelf dienden te gebeuren, werd niet overgenomen in de artikelen 361 e.v. van het Strafwetboek van 1810. Uit de verklaringen van Monseignat voor het Corps législatif op 17 februari 1810 blijkt echter dat de nieuwe formulering nog steeds in dezelfde zin moet

worden geïnterpreteerd. Het publiek debat neemt nu immers de plaats in van de vroegere «récolement» uit de ordonnantie van 1670 (J. Locré, *Législation civile, commerciale et criminelle*, deel 15, 1837, 460).

Ook de toenmalige rechtspraak (Cass. fr., 18 februari 1813, *Sir.*, 1813, I, 253; Cass. fr., 26 april 1816, *Sir.*, 1820, I, 494; Cass. fr., 14 september 1826, *Sir.*, 1827, I, 297; Cass. fr., 31 januari 1859, *D.P.*, 1859, I, 439), en de rechtsleer waren vrijwel unaniem deze mening toegedaan (A. Chauveau en F. Hélie, *Théorie du Code pénal*, 1860, nrs. 3063-3064; J. Rauter, *Traité du droit criminel*, Belgische editie, 1837, 489; J.A. Rogron, *Code pénal expliqué*, 1834, 105).

7. Uit de parlementaire voorbereiding van het Strafwetboek van 1867 blijkt dat ook daar de wetgever van oordeel was dat valse getuigenis in het vooronderzoek niet strafbaar is (zie de verslagen van Haus en Pirmez in J. Nypels, *Législation criminelle*, 2e deel, p. 197 (II, 46) en 223 (III, 42)). Veelbesproken is de onzekere formulering van het principe in het verslag Pirmez: «Ainsi une fausse déposition devant le juge d'instruction ne donnerait lieu à l'application d'aucune peine» (J. Nypels, *o.c.*, 223). Sommigen leiden hieruit af dat uit de parlementaire voorbereiding geen duidelijk standpunt naar voren zou komen (A. Marchal en J.P. Jaspar, *Droit criminel*, 3e druk, I, 804).

Dat is niet het geval. Andere passages wijzen heel duidelijk op het tegendeel. Zeer relevant in dit opzicht is de interventie van Van Overloop in de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 30 november 1858. Van Overloop vond dat ook het valse getuigenis voor de onderzoeksrechter diende te worden gestraft, daar het hier toch een werkelijke valsheid betrof, die bovendien grote schade met zich bracht, zowel voor de beklagde als voor het gerecht zelf. Pirmez antwoordde daarop dat hij het met Van Overloop eens was, dat men hier voor zeer afkeurenswaardig gedrag stond, maar pleitte toch voor het niet strafbaar stellen, omdat het nuttig is de getuige de kans te geven nog straffeloos van versie te veranderen en omdat de schade die uit een valse getuigenis in het vooronderzoek kan voortvloeien, nog niet onherstelbaar is (Nypels, *o.c.*, 234).

8. Die opvatting werd gedeeld door de rechtspraak (Hof Luik, 8 januari 1906, *Pand. Pér.*, 1906, 9) en door de vrijwel unanieme rechtsleer (G. Beltjens, *Encyclopédie, Code pénal*, p. 286, nr. 13; R. De Rijckere, «De la consommation du faux témoignage», *R.D.P.*, 1922, 110-111; J. Goedseels, *Code pénal*, 2e druk, 1445; J.J. Haus, *Principes généraux*, 3e druk, I, nr. 425; J. Kupferschlaeger, *o.c.*, *B.J.*, 1873, 270; *Les Nouvelles, Droit pénal*, II, nr. 2756 (J.M. Piret); J. Nypels en J. Servais, *Code pénal*, 2e druk, II, p. 9-10; *Les Pandectes*, v° «Faux témoignage», nrs. 16-17; *R.P.D.B.*, v° «Faux témoignage et faux serment», nr. 73; G. Schuind en A. Vandeplas, *Traité pratique*, 4e druk, I, 277; H. Van de Vliedt, *Syllabus strafrecht en strafvordering*, 1975, nrs. 95 en 271).

Ook in Frankrijk was (en is) men dezelfde mening toegedaan (zie o.a. Cass. fr., 19 mei 1928, *D.P.*, 1929, I, 71; Cass. fr., 17 maart 1965, *Rev. Sc. Crim.*, 1965, 882, met noot Hugueney; *Encyclopédie juridique Dalloz, Droit pénal et procédure pénale*, v° «Faux témoignage», nrs. 8 en 9; R. Garraud, *Traité théorique et pratique du droit pénal français*, VI, 3e druk, Parijs, 1935, nr. 2297; F. Goyet, *Droit pénal spécial*, 8e druk, Parijs, 1972, nr. 803; F. Hé-

lie, *Pratique criminelle, Droit pénal*, deel 1, 6e druk, Parijs, 1954, nr. 576).

9. De verantwoording van deze stelling berust op een viertal elementen. De basisonderstelling is dat de verklaringen uit het vooronderzoek nog geen getuigenis zijn in de echte zin, maar enkel inlichtingen, die het onderzoek kunnen richten, maar niet beslissen over de uiteindelijke uitkomst ervan (A. Chauveau en F. Hélie, *o.c.*, nrs. 3063-3064; *Pandectes*, v^o «Faux témoignage», nrs. 16-17; *R.P.D.B.*, v^o «Faux témoignage et faux serment», nr. 73). Daarom ook is de eed die de getuige voor de onderzoeksrechter moet afleggen (art. 75 Sv.) niet op straffe van nietigheid voorgeschreven (Cass., 4 december 1950, *Arr. Cass.*, 1951, 158; J.A. Rogron, *Code d'instruction criminelle*, Brussel, 1834, p. 37).

10. Verwant hiermee is de theorie dat de verklaringen van getuigen in het vooronderzoek geen of in ieder geval geen onherroepelijke schade toebrengen. In het vooronderzoek gebeurt immers nog niets definitiefs. Alleen getuigenissen voor het vonnisgerecht kunnen de einduitspraak onherroepelijk beïnvloeden en aldus schade veroorzaken (*Répertoire Dalloz* (1861), v^o, «Témoignage faux», nr. 30; *R.P.D.B.*, v^o «Faux témoignage et faux serment», nr. 74; verslag Pirmez in J. Nypels, *Législation criminelle*, 2e deel, p. 223 (III, 42)).

11. Verre de meeste bijval geniet de nuttigheidstheorie. Het is nuttig een valse getuigenis niet al te vroeg te bestraffen. Hierdoor voorkomt men dat de getuige zijn getuigenis niet meer zou durven te veranderen en hardnekkig aan de onwaarheid zou vasthouden uit vrees veroordeeld te worden. Om de getuige er dus toe aan te zetten de waarheid te spreken, staat men een bepaalde periode toe, waarin de getuige straffeloos zijn versie kan herroepen (A. Chauveau en F. Hélie, *o.c.*, nrs. 3063-3064; R. Garraud, *o.c.*, 2297; J.J. Haus, *o.c.*, 425-427; verslag Pirmez, hiervoren geciteerd).

12. Uiteindelijk heeft men ook een drietal tekstargumenten naar voren gebracht. In de artt. 215 tot 217 Sw. wordt gesproken over «de beschuldigde» (*l'accusé*) en in de artt. 218 en 219 heeft men het over «de beklaagde» (*le prévenu*). Sommigen leiden uit deze termen af dat valse getuigenis pas kan worden gestraft na de verwijzing op het einde van het vooronderzoek, daar men slechts dan van «beschuldigde» of «beklaagde» kan spreken (R. Garraud, *o.c.*, nr. 2297; *Juris-classeur pénal*, v^o «Faux témoignage», nr. 23 (Y. Mayaud)).

Een aanverwant argument berust op het onderscheid dat wordt gemaakt tussen een valse getuigenis en criminele, correctionele of politiezaken. Hieruit zou eveneens blijken dat enkel een valse getuigenis voor een vonnisgerecht strafbaar is, aangezien men pas dan weet of het een criminele, correctionele of politiezaak betreft (*Les Nouvelles, Droit pénal*, II, nr. 2756).

Ten slotte leidt men uit het feit dat de straf voor een vals getuigenis wordt aangepast naar gelang van de uitgesproken straf in het eerste proces, waarin het valse getuigenis is afgelegd, af, dat enkel een getuigenis waarna een eindbeslissing valt, strafbaar is (verslag Pirmez, hiervoren geciteerd).

13. Bovenstaand arrest van het Hof van Beroep te Antwerpen gaat dus blijkbaar in tegen een lange en vaste traditie van niet strafbaar stellen van een valse getuigenis voor de onderzoeksrechter. Het hof verwijst hierbij in zijn

motivering naar een samenlezen van de artt. 218 Sw. en 443 Sv..

De tekst zelf van art. 443 Sv. laat inderdaad vermoeden dat een valse getuigenis in het vooronderzoek wel degelijk kan worden bestraft. Toch is dit niet de bedoeling geweest van de wetgever, die dit artikel heeft geconcipieerd. Art. 443 Sv. is ingevoerd bij de wet van 18 juni 1894 (*B.S.*, 24 juni 1894). Uit de parlementaire voorbereiding van deze wet blijkt dat de wetgever door «in de loop van het vooronderzoek» in zijn tekst op te nemen, de situatie heeft willen omvatten waarbij een getuigenis enkel afgelegd werd voor de onderzoeksrechter, maar waarbij deze onderzoeksrechter dit getuigenis dan naar voren bracht voor het vonnisgerecht. Zoals gezegd wordt deze situatie gelijkgesteld met een onmiddellijke verklaring voor het vonnisgerecht zelf (*Parl. Hand., Kamer*, 1891-92, 12 mei 1892, 1256). Men bleef echter van mening dat een louter valse getuigenis voor de onderzoeksrechter niet strafbaar was.

14. Technisch-juridisch kunnen dus wellicht vraagtekens worden geplaatst bij het arrest van het Hof te Antwerpen. Het strafbaar stellen van het valse getuigenis voor de onderzoeksrechter past echter in het kader van een vraag naar een billijker en logischer oplossing van dit probleem, die door verschillende recente auteurs wordt gesteld.

Ook voorheen waren reeds bezwaren in die zin naar voren gebracht. De interventie van Van Overloop bij het tot stand komen van de desbetreffende artikelen uit het Strafwetboek werd reeds besproken (Nypels, *o.c.*, 234). Ook Haus merkte reeds op dat de theorie dat verklaringen tijdens het vooronderzoek geen onherroepelijke schade toebrengen, niet strookte met de werkelijkheid (Haus, *o.c.*, 425-427). Onschuldigen kunnen in langdurige voorlopige hechtenis worden genomen en zelfs kan het onderzoek een totaal verkeerde richting inslaan, waaraan een eventueel later terugtrekken van het getuigenis voor het vonnisgerecht nog weinig kan veranderen. Ook Garraud heeft dit opgemerkt (Garraud, *o.c.*, nr. 2297).

15. Toch is het vooral de laatste jaren dat door verschillende auteurs stelling is genomen tegen het niet strafbaar stellen van een valse getuigenis tijdens het vooronderzoek (*Juris-classeur pénal*, v^o «Faux témoignage» nr. 23 (Y. Mayaud); A. Marchal en J.P. Jaspar, *Droit criminel*, 3e druk, I, 1975, nrs. 804 e.v.; M. Rigaux en P. Trousse, *Les crimes et les délits du code pénal*, IV, p. 24-25). Deze auteurs wijzen op de gebrekkigheid van de verantwoording van de regel, rekening gehouden met het grote gevaar dat een valse getuigenis, ook voor de onderzoeksrechter oplevert, zowel voor de verdachte als voor het rechtsinstituut zelf. Daarom wordt gepleit voor een strafbaarstelling. Andere auteurs geven toe dat een strafbaarstelling logischer en billijker zou zijn, maar achten ze in strijd met de huidige wetgeving (*Les Nouvelles, Droit pénal*, II, nr. 2756). Dit is blijkbaar niet de mening geweest van het Hof van Beroep te Antwerpen.

Patrick Arnou

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

AFDELING HASSELT

3e KAMER — 14 JANUARI 1981

Voorzitter: de h. Romain

Raadsheren in sociale zaken: de hh. Jacobs en Bayens

Advocaat: mr. Van Mol

Overeenkomst — Bedrog — Arbeidsovereenkomst — Verstrekken van onjuiste gegevens over loopbaan en verzwijging van universitaire studie — Dringende reden.

Nu ten deze niet betwist wordt dat het verzwijgen van een universitaire studie en van sommige vroegere werkgevers geleid heeft tot een aanwerving die anders niet tot stand gekomen zou zijn, maakt de foutieve handelwijze van de werknemer een dringende reden tot onmiddellijke afdanking uit.

F. t/ H.

Overwegende dat H. sedert 16 juni 1976 als productiewerker in de fabriek F. te G. werkte toen hij op 9 december 1977 onmiddellijk ontslagen werd; dat de ontslagredenen die, met toepassing van artikel 20 van de wet van 10 maart 1900 betreffende het arbeidscontract, betekend werd, hierin bestaat dat H. zijn aanwerving mogelijk had gemaakt door onjuiste en onvolledige vermeldingen aangaande zijn studie- en werkverleden op het inlichtingsformulier, terwijl dit formulier de clause bevat dat het de ondertekenaar bekend is dat onjuiste verklaringen of voorstellingen tot ontslag zonder opzegging of vergoeding kunnen leiden;

dat inderdaad blijkt dat H., geboren op 3 november 1946, in weerwil van genoemde clause, waaraan bepalingen in artikel 6 van het arbeidsreglement beantwoorden had aangegeven dat hij alleen lager middelbaar onderwijs gevolgd had en sedert mei 1963 als arbeider was gaan werken in ondernemingen waarvan hij de benaming en het adres vermeldde, terwijl hij universitaire studies gevolgd had en andere werkgevers onvermeld liet waar hij, luidens het Amada-pamflet dat ingevolge zijn afdanking bij de fabriek F. verspreid werd, na wilde stakingen was ontslagen;

dat H. zijn werkgever voor de Arbeidsrechtbank te Tongeren daagde ten einde een verbrekingsvergoeding te bekomen;

dat de arbeidsrechtbank, na te hebben vastgesteld dat de afdanking aan de vereisten inzake vorm en tijd voldeed, tot het besluit kwam dat de werkgever weliswaar het recht had om eiser wegens de verzwijging in kwestie te ontslaan, maar dat een samenwerking gedurende de opzegtermijn niet onmogelijk was, zodat de vergoeding moest worden toegekend;

dat F. van dit vonnis in hoger beroep komt en daarbij de afwezigheid van een geldige consensus bij het aangaan der arbeidsovereenkomst benadrukt; dat geïntimeerde de bekrachtiging van het aangevochten vonnis op de door de eerste rechter in aanmerking genomen motieven vordert;

Overwegende dat het hof bevindt dat het zich bij de redenen in de conclusie van appellant dient aan te sluiten; dat niet betwist wordt dat het verzwijgen van de universitaire studie en van sommige vroegere werkgevers tot een

aanwerving geleid heeft die anders niet zou zijn tot stand gekomen; dat luidens artikel 1116 van het Burgerlijk Wetboek bedrog een oorzaak is van nietigheid van de overeenkomst wanneer de kunstgrepen, door een van de partijen gebedigd, van die aard zijn dat de andere partij zonder die kunstgrepen klaarblijkelijk het contract niet zou hebben aangegaan; dat de bedrogen partij de overeenkomst op grond van het bestaan van dringende redenen mag verbreken. (Zie J. Steyaert, *Arbeidsovereenkomst*, blz. 124);

dat deze redenen uiteraard voorhanden zijn door de afwezigheid van geldige toestemming bij het ontstaan van het contract als zodanig; dat de werkgever daarenboven terecht betoogt dat ook door de aantasting van de vertrouwensrelatie op een ernstig punt de mogelijkheid om de samenwerking gedurende de opzegtermijn voort te zetten niet meer gegeven was;

dat geïntimeerde doet gelden dat hij de praktijk van de tegenpartij om geen universitaires in dienstbetrekkingen voor arbeiders aan te werven alleen heeft omzeild ten einde werk te kunnen vinden en dat hij zijn taak correct vervuld heeft; dat hij in pleidooi beschouwingen ontwikkelt inzake werkwiligheid en mobiliteit van arbeidskrachten waarvoor het hof niet ongevoelig is; dat dit argument evenwel niet opweegt tegen de vaststelling dat de werkgever, op grond van de algemene regels van het verbintenissenrecht, zijn aanwervingsbeleid naar eigen inzicht in het belang van de onderneming bepaalt;

Overwegende dat hieruit voortvloeit dat de beschikking van het vonnis a quo niet kan behouden blijven;

(...)

NOOT—Zie ook in dit nummer Arbh. Antwerpen, 4 juni 1981, met noot, en Arbrb. Gent, 18 mei 1981, met noot.

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

3e KAMER — 4 JUNI 1981

Voorzitter: de h. Boes

Raadsheren in sociale zaken: de hh. Goerthals en Willemkens

Substituut-generaal: mevr. De Jaeger

Advocaten: mrs. Mergits en Dinet

1. Advocaat — Verzoekschrift ingediend namens een rechtspersoon ter erkenning van een dringende reden ten nadele van een beschermde werknemer — Verzoekschrift ondertekend door een afgevaardigd beheerder wiens hoedanigheid bij gebrek van publicatie niet tegenwerpelijk is aan derden — Ontvankelijkheid — 2. Overeenkomst — Bedrog — Arbeidsovereenkomst — Verstrekken van onjuiste gegevens over loopbaan en verzwijging van universitair diploma — Geen dringende reden — 3. Arbeidsovereenkomst — Beschermde werknemer of vakbondsafgevaardigde — Dringende reden — Criterium.

1. Behoudens tegenbewijs, te leveren door de partij die de betwisting opwerpt, wordt de advocaat, die namens een behoorlijk geïdentificeerd rechtspersoon een ver-

zoekschrift indient tot erkenning van een dringende reden ten nadele van een beschermde werknemer, wettelijk vermoed daartoe een regelmatige lastgeving te hebben ontvangen van een bevoegd orgaan van die rechtspersoon. Dat het verzoekschrift als zodanig ondertekend is door een afgevaardigd beheerder wiens hoedanigheid wegens niet-publicatie in het Staatsblad niet tegenwerpelijk was aan derden, verhindert niet dat het verzoekschrift ontvankelijk is.

2. Hoewel de werknemer bij het invullen van zijn sollicitatiedossier naliel zijn universitaire studie te vermelden en hij de duur van verschillende vorige betrekkingen onjuist weergaf en één dienstbetrekking niet aangaf, is ten deze niet bewezen dat de betrokkene niet zou zijn aangevraagd indien hij de werkgever de juiste gegevens had verstrekt. De foutieve handelwijze van de werknemer maakt derhalve geen dringende reden tot onmiddellijk ontslag uit.

3. De criteria ter beoordeling van het bestaan van een dringende reden tot onmiddellijk ontslag zijn dezelfde zowel voor beschermde werknemers of vakbondsafgevaardigden als voor de andere werknemers in de onderneming.

N.V. E. t/ B.

Ontvankelijkheid van de oorspronkelijke vordering van appellante

Overwegende dat het verzoek van de werkgever tot voorafgaande aanvaarding door de arbeidsrechtbank van de dringende reden tot ontslag van een werknemer, lid van of kandidaat bij de verkiezingen voor de ondernemingsraad of het veiligheidscomité (artt. 5, § 2, en 10, § 2, van het koninklijk besluit nr. 4 van 11 oktober 1978, tot wijziging van de wet van 20 september 1948, houdende organisatie van het bedrijfsleven en van de wet van 10 juni 1952 betreffende de gezondheid en de veiligheid van de werknemers, alsmede de salubriteit van het werk en van de werkplaatsen) bij verzoekschrift moet worden ingeleid (Arbeidshof Antwerpen, 22 januari 1979, R.W., 1978-79, 2436); dat blijkbaar een verzoekschrift, als bedoeld in artikel 704 van het Gerechtelijk Wetboek, beoogd werd, en niet het verzoekschrift bedoeld in artikel 1025 van het Gerechtelijk Wetboek;

Overwegende dat artikel 704 van het Gerechtelijk Wetboek enkel de wijze bepaalt waarop dit verzoekschrift moet worden ingediend, m.n. bij neerlegging ter griffie van de arbeidsrechtbank of door het versturen ervan per aangetekend schrijven naar voornoemde griffie; dat geen andere vormvereisten zijn gesteld; dat zelfs een niet ondertekend verzoekschrift niet nietig kan worden verklaard overeenkomstig artikel 860 van het Gerechtelijk Wetboek (Cass., 26 mei 1976, R.W., 1976-77, 149); dat de geldigheid of de ontvankelijkheid van zulk verzoekschrift of verzoek moet worden getoetst aan de bedoeling van de betrokkene; dat moet vaststaan dat het de bedoeling heeft gehad een vordering in te stellen;

Overwegende dat in casu het inleidend verzoekschrift, weliswaar ondertekend door de heer R., als afgevaardigd beheerder van appellante, hoedanigheid welke niet tegenwerpelijk was aan derden ingevolge de niet-publicatie in het Belgisch Staatsblad van de benoeming van de heer R. tot deze functie, ter griffie van de Arbeidsrechtbank te Antwerpen neergelegd werd door mr. A. Dinét, optredende als advocaat van appellante; dat in het dossier van

de rechtspleging voor de Arbeidsrechtbank te Antwerpen het bij het inleidend verzoekschrift begeleidend schrijven van mr. Dinét onder nr. 1 voorhanden is, tevens neergelegd ter griffie van de Arbeidsrechtbank te Antwerpen op 26 november 1980, luidend als volgt: «Mijnheer de Hoofdgriffier, Inzake N.V. E. c/ B., Hierbij verzoekschrift op grond van het K.B. nr. 4 van 11 oktober 1978. Gelieve mijn naam te noteren voor eiseres. Hoogachtend»; dat vanaf de eerste oproeping van de zaak ter zitting van de Arbeidsrechtbank te Antwerpen op 3 december 1980 mr. Dinét ter zitting namens appellante is verschenen; dat in alle latere procedureakten verklaard werd dat mr. Dinét namens de behoorlijk geïdentificeerde rechtspersoon, n.v. E. optrad;

Overwegende dat, naar luid van artikel 440, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, de advocaat als gevolmachtigde van de partij verschijnt zonder dat hij van enige volmacht moet doen blijken, behalve indien de wet een bijzondere lastgeving eist; dat, buiten laatstbedoeld geval — in casu niet van toepassing — een advocaat die voor een rechtscollège van de rechterlijke macht een proceshandeling verricht (in casu instellen van de rechtsvordering door regelmatige indiening van het verzoekschrift namens appellante) en die in de akten van rechtspleging enkel verklaart op te treden namens een rechtspersoon die behoorlijk is geïdentificeerd door de vermelding van zijn benaming, zijn rechtskarakter en zijn maatschappelijke zetel, wettelijk wordt vermoed daartoe een regelmatige lastgeving te hebben gekregen van een bevoegd orgaan van die rechtspersoon (Cass., 22 oktober 1971, R.W., 1971-72, 1191; Cass., 9 februari 1978, R.W., 1978-79, 31);

Overwegende dat dit vermoeden niet onwederlegbaar is; dat krachtens artikel 848 van het Gerechtelijk Wetboek een partij mag verklaren dat de beslissing om die handeling te verrichten (instellen van de rechtsvordering door neerlegging van het verzoekschrift in casu) niet werd goedgekeurd door de organen van de rechtspersoon en niet van de rechtspersoon uitgaat; dat gelet op voormeld artikel 440 van het Gerechtelijk Wetboek de bewijslast dan evenwel bij de partij berust die de betwisting opwerpt;

Overwegende echter dat geïntimeerde in het onderhavige geval het mandaat ad litem van mr. Dinét niet heeft betwist; dat dient aanvaard te worden dat mr. Dinét, op het ogenblik dat hij het verzoekschrift ter griffie van de Arbeidsrechtbank te Antwerpen heeft neergelegd, gehandeld heeft als lasthebber van het bevoegd orgaan van appellante om dit rechtsgeding in te leiden; dat het feit dat het door mr. Dinét neergelegde verzoekschrift door de heer R. ondertekend was, wiens functie niet tegenwerpelijk was aan derden, in de gegeven omstandigheden geen afbreuk doet aan de regelmatigheid van het verzoekschrift en aan de ontvankelijkheid van de vordering, nu vaststaat ingevolge voormeld niet betwist vermoeden dat de wil van de beheerraad van appellante om de vordering in te stellen als toen bestond; dat zulks bovendien blijkt uit de bevestiging van de beheerraad van 3 februari 1981 van de aan de heer R. hiertoe gegeven opdracht; dat de heer R. binnen de hem gegeven opdracht het verzoekschrift ondertekend heeft; dat door de tussenkomst van mr. Dinét de rechtsvordering van appellante rechtsgeldig ingeleid werd; dat alle verdere argumentatie van geïntimeerde met betrekking tot de niet-ontvankelijkheid van de oorspronkelijke vordering van appellante in de gegeven omstandigheden niet ter zake dienend is;

Feiten

Geïntimeerde vulde op 19 oktober 1977 een aanvraag voor een betrekking in, zijnde een voor de personeelsdienst van de n.v. E.U. door de sollicitant in te vullen formulier.

Het vak waarin eventuele universitair of hoger onderwijs, door geïntimeerde gevolgd, met vermelding van de periode waarin het gevolgd werd en met de vermelding of al dan niet een diploma werd behaald, werd door hem niet ingevuld.

Evenwel blijkt uit een door appellante voorgelegde verklaring van de Katholieke Universiteit te Leuven van 21 oktober 1980 dat geïntimeerde in juli 1974 het eindexamen voor licentiaat in de rechten op voldoende wijze heeft afgelegd.

Als laatste werkgever vermeldde geïntimeerde de n.v. F. te Antwerpen, waar hij als onderhoudswerkman werkzaam zou zijn geweest van december 1975 tot mei 1977. In het door appellante voorgelegde attest van de n.v. F. van 15 september 1980 wordt deze tewerkstelling bevestigd, evenwel slechts tot 21 januari 1977.

In het vak «Vorige betrekkingen» vermeldde geïntimeerde de n.v. M. te W., waar hij als magazijnarbeider werkzaam zou zijn geweest van juli 1967 tot september 1969, en verder de n.v. R. te V., waar hij als puntlasser en chauffeur werkzaam zou zijn geweest van september 1969 tot december 1975.

In het door geïntimeerde voorgebrachte attest van de n.v. M. te W. van 5 december 1980 wordt de tewerkstelling van geïntimeerde als arbeider bij deze n.v. bevestigd, evenwel voor de volgende periodes: van 6 juli 1964 tot 14 augustus 1964, van 1 augustus 1966 tot 27 augustus 1966, van 14 augustus 1967 tot 30 september 1967, van 1 augustus 1968 tot 14 september 1968, van 1 september 1969 tot 27 september 1969 en van 1 september 1972 tot 29 september 1972, dit in strijd met het door appellante voorgebrachte attest van deze n.v. van 17 september 1980, waarin gezegd wordt dat geïntimeerde bij hen noch als arbeider, noch als bediende bekend was.

In de verklaring van de n.v. R. van 21 november 1980 wordt de tewerkstelling van geïntimeerde als puntlasser en chauffeur bevestigd, evenwel slechts voor de periode van 15 oktober 1973 tot 17 januari 1974.

Uit de door geïntimeerde voorgelegde kopie van een formulier C4 blijkt verder dat geïntimeerde nog als arbeider in dienst is geweest bij de n.v. M. H. van 15 oktober 1974 tot 17 oktober 1975. Deze tewerkstelling, welke werd beëindigd met opzegging wegens gebrek aan geschikt werk, werd niet vermeld op het sollicitatieformulier.

Ten slotte legt geïntimeerde een werkloosheidsverklaring voor, waaruit blijkt dat hij werklozensteun ontvangen heeft van 20 oktober 1975 tot december 1975 en van 21 februari 1977 tot november 1977.

Boven de handtekening van geïntimeerde is op het sollicitatieformulier van 19 oktober 1977 volgende gedrukte verklaring te lezen: «Ik verklaar dat bovenstaande inlichtingen juist zijn en aanvaard dat valse inlichtingen een voldoende reden zijn voor onmiddellijke afdanking.»

Bij schriftelijke overeenkomst van 21 november 1977 werd geïntimeerde als handlanger in dienst genomen van de n.v. U. tegen een bruto-uurloon van 187 fr.. Uit de door appellante voorgelegde stukken blijkt dat de n.v. U. ingevolge fusie of opslorping in rechten en plichten door appellante is opgevolgd. Geïntimeerde dient beschouwd te

worden als hebbende gearbeid voor dezelfde werkgever sedert 21 november 1977.

In het dossier van appellante bevindt zich een stuk waarin de door geïntimeerde uitgeoefende functie van handlanger nader wordt gepreciseerd: «Voor deze functie is geen bijzondere kwalificatie, kennis, noch ervaring vereist. B. voerde in het kader van deze functie een aantal losse taken uit, zoals: ontroesten en schilderen van installaties buiten, verhuizen van kantoormeubelen, onderhouden van aanplantingen en grasperken, graafwerk, rein houden van delen van de installaties en hun omgeving.»

In de schriftelijke overeenkomst van 21 november 1977 wordt in artikel 7 gezegd dat de arbeider een ondertekend exemplaar van de overeenkomst en van het arbeidsreglement heeft ontvangen. Artikel 15 van het arbeidsreglement luidt als volgt: «Voor zijn aanwerving zal iedere werknemer aan de onderneming alle vereiste inlichtingen bezorgen betreffende zijn identiteit, de samenstelling van zijn gezin, zijn opleiding en ervaring. Sommige inlichtingen zijn nodig om een juiste toepassing van de sociale en fiscale wetgeving mogelijk te maken en om de sociale voordelen te bekomen waarop de arbeider of de bediende recht heeft. Het opzettelijk verstrekken van valse inlichtingen kan het contract vernietigen.»

Er is geen betwisting tussen partijen omtrent het feit dat geïntimeerde bij de sociale verkiezingen van 1979 voor de eerste maal kandidaat was voor de ondernemingsraad en het comité voor veiligheid en hygiëne, maar niet verkozen werd. Evenmin is er betwisting omtrent het feit dat geïntimeerde in april 1980 door het Algemeen Belgisch Vakverbond als vakbondsafgevaardigde in het bedrijf van appellante aangewezen werd.

Op 26 november 1980 werd volgend schrijven aan geïntimeerde per drager bezorgd: «Geachte Heer, In overeenstemming met ons gesprek vandaag wordt Uw arbeidsovereenkomst van 17 november 1977 vanaf heden geschorst en dienen wij heden een verzoekschrift in bij de Arbeidsrechtbank te Antwerpen ter erkenning van de door ons ingeroepen dringende redenen. Uw loon zal U normaal doorbetaald worden, onder voorbehoud van al onze rechten, Hoogachtend, M.N.C., plant-manager».

Op 26 november 1980 werd dus, zoals voormeld, het inleidend verzoekschrift door toedoen van mr. Dinot ter griffie van de Arbeidsrechtbank te Antwerpen neergelegd.

(...)

Beoordeling dringende reden

Overwegende dat appellante stelt dat de arbeidsovereenkomst tussen partijen ingevolge bedrog vanwege geïntimeerde tot stand is gekomen, zodat zij gerechtigd is deze overeenkomst om dringende redenen te verbreken, dit zodra zij van dit bedrog op de hoogte is gekomen, mits de dringende reden vooraf door het arbeidsgerecht aangenomen wordt, gelet op het feit dat geïntimeerde een beschermde werknemer is;

Overwegende dat redelijkerwijze, partijen zijn het hierover blijkbaar eens, zoals in artikel 35 van de wet van 3 juli 1978 op de arbeidsovereenkomsten, ook in artikel 1bis, §2, van de wet van 10 juni 1952 en artikel 21, §2, van de wet van 20 september 1948, zoals respectievelijk gewijzigd door artikel 10, §2, en artikel 5, §2, van het koninklijk besluit van 11 oktober 1978, onder dringende reden de ernstige tekortkoming, die de verdere voortzetting van de

arbeidsovereenkomst onmiddellijk en definitief onmogelijk maakt, dient te worden verstaan;

a. *Bedrog of dwaling?*

Overwegende dat in casu vaststaat dat geïntimeerde op het kwestieus sollicitatieformulier de duur van zijn dienstbetrekkingen bij enkele werkgevers opgeschroefd heeft; dat anderzijds vaststaat dat hij een tewerkstelling van ongeveer een jaar, die op normale wijze beëindigd werd, niet opgegeven heeft (bij M.H.); dat hij zijn universiteitsstudie verzweigen heeft;

Overwegende dat een leugenachtige verklaring of het stilzwijgen van een partij bij het sluiten van een overeenkomst in bepaalde omstandigheden bedrog kan uitmaken in de zin van artikel 1116 van het Burgerlijk Wetboek, wanneer die verklaring of dit stilzwijgen betrekking heeft op een feit waardoor de andere partij, indien zij ervan op de hoogte was geweest, niet of tegen minder bezwarende voorwaarden zou hebben gecontracteerd (Cass., 8 juni 1978, R. W., 1978-79, 1777).

Overwegende dat het in casu niet bewezen is dat appellante de arbeidsovereenkomst niet zou hebben gesloten, indien het sollicitatieformulier door geïntimeerde juist was ingevuld; dat immers voor de taak van handlanger geen bijzondere kwalificatie, kennis of ervaring vereist was, zodat de duur van de vorige betrekkingen bij vroegere werkgevers van minder belang was; dat het feit dat geïntimeerde voor zijn aanwerving vanaf 21 februari 1977 werkloos was en werklozensteun ontving, in plaats van sedert mei 1977, voor appellante eveneens van minder belang was voor de aanwerving van geïntimeerde; dat het feit dat geïntimeerde licentiaat in de rechten was, principieel geen beletsel mocht zijn voor zijn aanwerving als handlanger; dat het aanvaarden van het tegenovergestelde er op zou neerkomen dat een universitair, die geen geestesarbeid meer wil of kan verrichten of krijgen, tot werkloosheid zou zijn gedoemd; dat de stelling dat een universitair geen arbeider zou mogen zijn niet opgaat en in strijd is met een ieders recht op arbeid naar zijn keuze en mogelijkheden; dat dit politiek recht, geldend tegenover de Staat (zie J. Steyaert, *Arbeidsovereenkomst*, nr. 1) weliswaar geen afbreuk doet aan het principe in het Belgisch arbeidsrecht van de vrijheid van aanwerving; dat het echter in het onderhavig geval niet bewezen is dat het feit dat geïntimeerde licentiaat in de rechten was appellante ertoe zou hebben gebracht de aanwerving te weigeren indien zij ervan op de hoogte was geweest;

Overwegende dat geïntimeerde zich in het kwestieus sollicitatieformulier geen eigenschappen met betrekking tot de aangeboden taak van handlanger heeft toegekend, die hij in feite niet bezat en waardoor appellante tot zijn aanwerving heeft besloten; dat niet bewezen is dat het feit dat geïntimeerde een minder regelmatig arbeider was dan op het sollicitatieformulier weergegeven, determinerend was voor de aanwerving van geïntimeerde als handlanger;

Overwegende dat in casu niet bewezen is dat de toestemming van appellante bij het sluiten van de arbeidsovereenkomst met geïntimeerde ingevolge dwaling of bedrog door een wilsgebrek aangetast was, zoals bedoeld in de artikelen 1110 en 1116 van het Burgerlijk Wetboek;

b. *Artikel 15 van het arbeidsreglement en de verklaring in het sollicitatieformulier volgens welke valse inlichtingen een voldoende reden voor onmiddellijke afdanking zijn*

Overwegende dat artikel 15 van het arbeidsreglement niet ter zake dienend is; dat dit artikel slechts zegt dat het opzettelijk verstrekken van valse inlichtingen het contract kan vernietigen; dat, daar deze bepaling een sanctie inhoudt, deze op beperkte wijze dient te worden geïnterpreteerd; dat in casu de nietigverklaring van het contract niet gevorderd wordt;

Overwegende dat bovendien contractuele of reglementaire bepalingen omtrent de inhoudelijke beschrijving van de dringende reden de rechter niet binden, gelet op diens controlerecht ter zake; dat de kwestieuze verklaring in het sollicitatieformulier om dezelfde reden evenmin bindend is; dat zulke bepalingen of de kwestieuze verklaring slechts gelden als verbodsbepalingen, als verplichtingen of als verduidelijkingen van de plichten van de werknemer;

c. *Geen onmiddellijke en definitieve onmogelijkheid tot voortzetting van de arbeidsovereenkomst*

Overwegende dat geïntimeerde foutief gehandeld heeft door bij zijn aanwerving onjuiste verklaringen af te leggen; dat hij echter nadien gedurende drie jaar bij appellante en haar rechtsvoorgangster werkzaam is geweest zonder ooit enige opmerking te hebben gekregen met betrekking tot de professionele samenwerking; dat, daar niet bewezen is dat de valse verklaringen van geïntimeerde van doorslaggevende aard waren voor het aangaan van de arbeidsovereenkomst, appellante ten onrechte stelt dat alle verdere professionele samenwerking tussen partijen onmogelijk is geworden vanaf het ogenblik dat zij de waarheid achterhaald heeft;

Overwegende dat appellante in dit verband ten onrechte gewag maakt van het feit dat geïntimeerde een niet-verkozen kandidaat was voor de ondernemingsraad en het comité voor veiligheid en hygiëne, en bijzonder van het feit dat geïntimeerde als vakbondsafgevaardigde aangewezen werd; dat appellante stelt dat het vertrouwen dat in de vakbondsafgevaardigde gesteld dient te worden volledig verloren is gegaan ten opzichte van geïntimeerde, gelet op het valse rapport dat hij over zichzelf opstelde; dat in deze zaak echter niet dient te worden onderzocht of geïntimeerde al of niet vakbondsafgevaardigde kan of mag zijn; dat het geding beperkt is tot de vraag of de ingeroepen feiten een dringende reden zijn tot onmiddellijk ontslag van geïntimeerde, als arbeider in dienst van appellante; dat het feit dat geïntimeerde een beschermde werknemer of vakbondsafgevaardigde is, geen weerslag mag hebben op de beoordeling van het hem ten laste gelegde feit, dat als dringende reden wordt ingeroepen; dat anders de beschermde werknemer in feite minder beschermd zou zijn, wat zeker niet de bedoeling van de wetgever is geweest; dat de criteria van de «dringende redenen» voor alle werknemers dezelfde zijn;

d. *Besluit*

Overwegende dat het door appellante in het verzoekschrift van 26 november 1980 aangevoerde feit om bovenvermelde redenen niet een zodanig ernstige tekortkoming is waardoor verdere professionele samenwerking tussen partijen onmogelijk is geworden; dat dit feit niet als dringende reden tot onmiddellijk ontslag van geïntimeerde kan worden aangenomen;

(...)

NOOT—Zie ook in dit nummer Arbh. Antwerpen, afd. Hasselt, 14 januari 1981 en Arbrb. Gent, 18 mei 1981; voor een analyse van het begrip bedrog in art. 1116 B.W. en de gevolgen van dit bedrog voor de overeenkomst, zie men de conclusie van de advocaat-generaal Krings bij Cass., 23 september 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 107.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE GENT

3e KAMER — 23 OKTOBER 1980

Voorzitter: de h. Snoeck

Openbaar ministerie: de h. Bostoen

Advocaten: mrs. van Ginderachter en Van De Perck

Huwelijksvermogensstelsels — Wettelijke gemeenschap (oud stelsel) — Door de man vóór 28 september 1976 aangegane lening — Geen persoonlijke verbintenis voor de vrouw, ingevolge bedrog — Hypotheek op gemeenschapsgoed gevestigd tot waarborg van deze lening — Blijft het goed bezwaren ook na vaststelling van het bedrog.

Vóór het van kracht worden van de wet van 14 juli 1976 had de man een lening aangegaan, gewaarborgd door een hypotheek op een gemeenschappelijk onroerend goed. Op vordering van de vrouw werd vastgesteld dat de vermelding, in de akte van lening, dat de vrouw deze had medeondertekend, vals was.

Dit is evenwel niet voldoende om de doorhaling van de hypothecaire inschrijving te eisen tegen de kredietverlenende maatschappij die te goeder trouw was.

In geval van bedrieglijke benadeling moet de niet-tegenwerpelijke tegen de man gevorderd worden.

De L. t/ N.V. K.

Advies

Bij dagvaarding van 16 februari 1979 had eiseres bij de beslagrechter alhier de doorhaling gevorderd van een hypothecaire inschrijving op een onroerend goed van de huwelijksgemeenschap Luc Y.-Dina De L. omdat haar handtekening onder de notariële akte van 10 aug. 1976 nagemaakt werd. In zijn vonnis van 7 mei 1979 verklaarde de beslagrechter zich onbevoegd voor dit geschil dat blijkbaar het bestaan zelf van een schuldvordering of hypotheek betrof; hij beval de overlegging van het dossier aan de voorzitter van de rechtbank ingevolge art. 88, § 2, Ger. W.. Bij bevelschrift van 18 juni 1979 verwees de voorzitter de zaak naar de 1e kamer ter inleiding. Op 3 september 1979 werd ze naar uw kamer verwezen.

Bij conclusies van 26 en 27 nov. 1979 wijst verweerster de vordering af: het ontbreken (zij het ook als gevolg van een strafvonnis) van de handtekening van de echtgenote op de akte heeft geen weerslag op de hypothecaire verbintenis (althans niet t.a.v. de hypothecaire schuldeiser waarvan de goede trouw vaststaat). Het betreft hier immers onroerende goederen afhankelijk van een wettelijke huwelijksgemeenschap waarvoor bij toepassing van (oud) art. 1409 B.W. de man, zeker tot 28 sept. 1976 (t.w. het van kracht worden van de wet van 14 juli 1976) de gehele

vervreemdingsbevoegdheid bezat. Eiseres wijst er vervolgens op dat het verpanden, door haar ex-echtgenoot, van de onroerende gemeenschapsgoederen niet gebeurde in het belang der huwelijksgemeenschap doch blijkbaar in het voordeel van de leners V.-B.. Zij vordert daarenboven de niet-tegenwerpelijke aan haarzelf van de leningsakte van 10 aug. 1976.

Het is duidelijk dat, sinds het strafvonnis van 8 feb. 1978 van de Correctionele Rechtbank te Gent inzake Y e.a. in kracht van gewijsde ging, de leningsakte die frauduleus door Liliane B. ondertekend werd, aan eiseres niet tegenwerpelijke kan zijn: zij leende niet en leverde ook geen solidaire borgtocht voor deze lening van 500.000fr.. Voorts bezorgde zij ook geen machtiging tot hypotheekstelling tot beloop van 301.000fr. aan de beheerders van K.; de akte van notaris M. van 24 aug. 1976 beperkt trouwens de grondslag van deze hypotheek tot Y.'s onverdeelde helft in de aangewezen goederen.

De doorhaling der hypothecaire inschrijving lijkt mij een andere zaak. Zoals in het attest der hypotheekbewaring van Gent, 2e kantoor, van 28 aug. 1978 is vermeld, wordt de naam De L. daarin niet aangehaald. Feit blijft alleszins dat K. de aangeduide bedragen (500.000fr. + 25.000fr. + 301.000fr. + 90.000fr.) van de prijs der thans gerealiseerde panden kan doen voorafnemen op grond van haar hypotheek. Daartegen heeft eiseres geen verhaal en dit is maar billijk ook: weliswaar contracteerde K. met een bedrieger, maar eiseres was er zelfs mee getrouwd! Kennelijk keert eiseres zich tegen de akte van de rangregeling van 26 feb. 1979 van notaris P., nl. tegen de afhouding van de eerste lening K. (500.000 fr. + access.) op de totaliteit van het te verdelen actief, alsook tegen de vermelding op blad 2 verso van de passus: «zodat de vraag kan worden gesteld of deze akte is ondertekend in het belang van het gemeenschappelijk vermogen en ten behoeve van de huishouding en opvoeding der kinderen, dan niet eerder in het kader van het beroep van de heer Y...».

Feit is dat eiseres, die toegeeft dat er reeds in augustus 1976 zware echtelijke moeilijkheden waren, de inschrijving van de wettelijke hypotheek niet gevorderd heeft zoals zij dat tot 27 sept. 1977 kon doen (zie A. Heyvaert, in *Het Nieuwe Belgische Huwelijksgoederenrecht*, R.U.G. 1978, «Het overgangsrecht», nr. 53, p. 471). Ook liet zij na een beroep te doen op de overgangsregeling door deze wet voorzien en reageerde zelfs niet op het ontwerp van rangregeling dat de notaris haar op 23 jan. 1979 liet aanzeggen.

De vordering omtrent de doorhaling van de hypothecaire inschrijving lijkt onvoldoende gegrond.

De tussenvordering betreffende de niet-tegenwerpelijke der lenings- of borgtochtsakte van 10 aug. 1976 mag toegewezen worden.

Vonnis

Blijkens de inleidende dagvaarding strekte de vordering ertoe de doorhaling te doen bevelen van de hypothecaire inschrijving die op 17 augustus 1976, op het tweede kantoor der hypotheeken te Gent werd genomen op twee percelen bouwgrond te D. ten voordele van verweerster, de n.v. K., doch dit dan alleen voor zover die inschrijving genomen werd ten laste van eiseres, Dina De L..

Bij conclusie vroeg eiseres bij uitbreiding van eis dat haar niet-tegenwerpelijke zou worden verklaard de lenings-

akte met hypotheekstelling op 10 augustus 1976 verleden voor notaris M., alsmede de andere stukken die in verband met die akte getekend werden en waaromtrent de handtekening van eiseres door de Correctionele Rechtbank van Gent bij vonnis van 8 februari 1978 vals bevonden werd.

De feiten

Eiseres huwde op 29 september 1972 met Luk Y. onder het stelsel van de wettelijke gemeenschap ingevolge huwelijkscontract verleden voor notaris Van C. op 17 augustus 1972.

Blijkens akte van notaris Van H. van 18 oktober 1973 kocht Luk Y., kopende voor rekening van zijn huwelijks-gemeenschap, twee percelen bouwgrond te D..

Blijkens akte van notaris M. van 10 augustus 1976 leende de n.v. K. 500.000fr. aan Luc V. en zijn echtgenote Rita B. en aan Luc Y. en zijn echtgenote Dina De L.; tot zekerheid van de terugbetaling in hoofdsom, rente en kosten, gaven de echtgenoten Y.-De L. aan de n.v. K. twee percelen bouwgrond in hypotheek tot beloop van 500.000fr. + 25.000fr. voor bijhorigheden en boven de drie jaar interest gewaarborgd door de wet.

Op grond van die akte werd hypothecaire inschrijving genomen op het tweede hypotheekkantoor van Gent op 17 augustus 1976.

Naderhand bleek dat eiseres, Dina De L., bij die lenings- en hypotheekakte helemaal niet tegenwoordig was geweest en dat haar handtekening valselijk op de notariële akte was aangebracht door een zekere Liliane B., die zich voor Dina De L. had doen doorgaan duidelijk met medeweten van de andere leners.

Bij vonnis van de correctionele rechtbank alhier van 8 februari 1978 werden de vier genoemden veroordeeld o.m. uit hoofde van valsheid in geschrifte en gebruik daarvan nl. o.m. de aangehaalde lenings- en hypotheekakte en werd de schrapping bevolen van o.m. de er valselijk aangebrachte handtekening van Dina De L..

Op 15 december 1976 diende eiseres een verzoekschrift tot echtscheiding in; de echtscheiding werd haar toegestaan bij arrest van het Hof van Beroep te Gent van 11 april 1979, overgeschreven in de register van de burgerlijke stand op 11 september 1979.

In rechte

Op grond van de bevonden valsheid en de schrapping van de vals bevonden handtekening stelt eiseres thans dat zij gerechtigd is de doorhaling te doen bevelen van de hypothecaire inschrijving voor zover genomen tegen haar (art. 95 Hypotheekwet) en gerechtigd is te doen zeggen voor recht dat bedoelde lenings- en hypotheekakte aan haar niet kan worden tegengeworpen.

Het is duidelijk dat Dina De L. ter zake in eigen naam of persoonlijk geen enkele verbintenis heeft aangegaan, geen enkele fout heeft begaan en derhalve in eigen naam of persoonlijk niet kan worden aangesproken. Dit beduidt evenwel nog niet dat de tussen haar en haar echtgenoot Luk Y. bestaande huwelijks-gemeenschap niet kan verbonden zijn.

Dat haar echtgenoot bedrog heeft gepleegd, staat vast. Dit beduidt evenwel ook nog niet dat zodoende de tussen hem en zijn echtgenote bestaande huwelijks-gemeenschap niet verbonden kan zijn.

Hier zij reeds onderstreept:

— dat de aangevochten hypothecaire lening dateert van

10 augustus 1976, zegge van onder het vroegere huwelijks-goederenstelsel, ingebrepen het toenmalige artikel 1421 B.W.;

— dat de eis tot echtscheiding door Dina De L. tegen haar echtgenoot slechts werd ingeleid op 15 december 1976 zodat, gelet op de datum van de akte hypothecaire lening, art. 1283 Ger. W. noch het vroegere artikel 271 B.W. toepassing konden vinden;

— dat de toepassing van artikel 1422 (nieuw) B.W. niet werd gevorderd afgezien van de vraag of dat artikel toepasselijk kan zijn op een vóór zijn in werkingtreding (28 september 1976) gestelde handeling; dat een dergelijke vordering trouwens binnen het jaar van het ter kennis komen van de aangevochten handeling moest worden ingesteld (art. 1423 nieuw B.W.) en dat artikel 1422 (nieuw) B.W. bovendien ook de te goeder trouw zijnde derden beschermt.

Wat de niet-tegenwerpelijke betreft

Blijkens de conclusie van eiseres, neergelegd op 24 januari 1980, is dit deel van de vordering beperkt tot de «lenings»-akte en aanverwante stukken van 10 augustus 1976 en heeft ze geen betrekking op de ook op 10 augustus 1976 verleden akte «hypothecaire volmacht». Trouwens van deze laatste akte werd t.a.v. eiseres geen gebruik gemaakt nu bij de akte van 24 augustus 1976 slechts hypotheek werd gevestigd op de onverdeelde gerechtigdheden van Luc Y. alleen.

Nu de eis alleen is gericht tegen de n.v. K. (en bv. niet tegen Luc Y.) betreft de vraag hier alleen of de bedoelde akte hypothecaire lening van 10 augustus 1976 door de n.v. K. kan tegengeworpen worden aan eiseres Dina De L..

Eerder is reeds gezegd dat uit de bedoelde akte geen enkele «persoonlijke» verbintenis kan voortvloeien ten laste van Dina De L..

De vraag is alleen of Luc Y. ter zake de huwelijks-gemeenschap Y.-De L. verbonden heeft t.a.v. de n.v. K. en zo ja of zulks door de n.v. K. aan Dina De L. kan worden tegengeworpen.

Als hoofd van de huwelijks-gemeenschap kon Luc Y. die gemeenschap verbinden overeenkomstig het toenmalige artikel 1421 B.W.. Uit zijn handelwijze al was het maar alleen het zich doen vergezellen door een vreemde vrouw en deze laten ondertekenen, blijkt duidelijk dat hij zijn huwelijks-gemeenschap heeft willen verbinden en aan zijn kredietverstrekker de goederen van zijn huwelijks-gemeenschap in pand heeft aangeboden. Dat hij daarbij bedrieglijk te werk ging verandert daar niets aan; hij verbond zijn huwelijks-gemeenschap.

Nu is het wel zo dat kan worden vermoed dat Luc Y. daarbij gehandeld heeft met bedrieglijke benadeling van de rechten van zijn echtgenote zodat alsdan zijn verbintenis niet tegenwerpelijk is aan die echtgenote. Deze niet-tegenwerpelijke speelt echter alleen t.a.v. de man en niet t.a.v. derden behalve wanneer die derden medeplichtig geweest zijn bij het bedrog of wanneer die derden om niet verkregen hebben of verkregen hebben na de beschikking van de voorzitter tot persoonlijke verschijning in geval van procedure tot echtscheiding (De Page, X, nr. 514). Buiten laatstgenoemde gevallen gaat het belang van de derde die te goeder trouw is, boven het belang van de vrouw die in gemeenschap gehuwd was met een bedriegende echtgenoot (Cass., 10 juni 1943, *Pas.*, 1943, I, 244).

Ter zake is er ten laste van de n.v. K. geen medeplichtigheid aan het bedrog bewezen; het ligt integendeel voor de hand dat zij de verrichting niet zou hebben gedaan en de som van 500.000fr. niet zou hebben overhandigd indien zij ook maar enig vermoeden van het bedrog zou hebben gehad.

T.a.v. de n.v. K. ging het ook niet om een verkrijging om niet; zij verkreeg de hypotheek in ruil voor de door haar verstrekte 500.000frank. Dat mogelijk Luc Y. of de huwelijksgemeenschap Y.-De L. daarvan niets opstreken (hetgeen nog helemaal niet zo zeker is), is ter zake niet dienend; voor de n.v. K. bleef het een verrichting onder bezwarende titel.

De lening met hypotheek in kwestie is derhalve t.a.v. de n.v. K. een schuld van de huwelijksgemeenschap Y.-De L. en door de n.v. K. tegenwerpelijk aan Dina De L..

Wat de doorhaling van de hypothecaire inschrijving betreft

Kan men stellen dat Dina De L. ter zake geen enkele persoonlijke verbintenis heeft aangegaan en zou men daaruit kunnen besluiten dat bij de hypothecaire inschrijving haar naam niet mocht worden vermeld, dan blijft het evenzeer waar dat haar man ook haar aandeel in de gemeenschappelijke goederen mee hypothekeerde zodat de vraag rijst waarom de naam van de vrouw alsdan niet mede zou mogen worden vermeld bij het nemen van de hypothecaire inschrijving.

Zelfs indien haar naam bij de hypothecaire inschrijving niet zou zijn vermeld, dan nog moest zij bij de latere uitwinning nominatief en in persoon betrokken worden.

Het verzoek van eiseres tot doorhaling van de hypothecaire inschrijving voor zover ze ten haren laste werd genomen is hoe dan ook ongegrond bij gebrek aan belang.

Trouwens zij opgemerkt dat indien Luc Y. 500.000fr. had geleend zonder misbruik te maken van de naam van zijn vrouw en zonder hypotheek te verlenen (wat het verkrijgen van de lening misschien wel moeilijker zou hebben gemaakt), de twee percelen bouwgrond even goed het uitvoerend beslag hadden kunnen ondergaan. Het al dan niet bestaan van een hypothecaire inschrijving maakt geen verschil uit voor Dina De L., bepaalt niet de hoegrootheid van de schuld, noch regelt alleen de rang van de schuldeisers en zulks interesseert in principe de schuldenaar niet.

Op die gronden, de rechtbank, rechtdoende op tegenpraak,

Verklaart de vordering en uitbreiding van vordering ontvankelijk doch wijst ze af als niet gegrond.

NOOT—In bovenstaand vonnis moest de rechtbank uitspraak doen over een eis tot doorhaling van een hypothecaire inschrijving, door de man met bedrieglijke benadeling van de rechten van de vrouw genomen op een onroerend goed dat van de gemeenschap afhing.

De eis werd afgewezen omdat hij enkel was gericht tegen de kredietverlenende maatschappij in wiens voordeel de inschrijving was genomen.

Aangezien het bedrieglijk optreden van de man in de periode vóór het van kracht worden van de wet van 14 juli 1976 op het huwelijksvermogensrecht moet worden gesitueerd, kon de vrouw alleen inroepen dat de door de man gestelde handeling haar niet tegenwerpelijk was, en geen nietigverklaring vorderen (zie hierover Baeteman, Delva

en Casman, «Overzicht van rechtspraak. Huwelijksvermogensrecht», *T.P.R.*, 1972, 490-492, nr. 104). Die eis moest tegen de man worden gericht, niet tegen de derde medecontractant, zoals terecht door de rechtbank overwogen.

Onder gelding van de nieuwe bepalingen inzake huwelijksvermogensrecht dient te worden verwezen naar artikel 1422 B.W., dat uitdrukkelijk de nietigheid als sanctie oplegt, wanneer een dergelijke handeling door een echtgenoot is verricht, hetzij in strijd met het voorschrift van artikel 1418 B.W. (dat de toestemming van beide echtgenoten oplegt voor het aangaan van een lening en het vestigen van een hypotheek op een gemeenschappelijk onroerend goed), hetzij met bedrieglijke benadeling van de rechten van de eiser. Bij inbreuk op het voorschrift van artikel 1418 moet de benadeling niet worden bewezen; miskenning van de belangen van de echtgenoot-eiser volstaat.

Artikel 1422 B.W. behoudt de rechten van te goeder trouw zijnde derden voor. Zij kunnen de vernietiging belletten indien zij hierdoor onherstelbare schade zouden lijden (zie hierover Casman, «Het bestuur en de sanctieregeling», in *Het nieuw huwelijksvermogensrecht*, uitg. R.U.G., en *id.*, in *T.P.R.*, 1978, blz. 447, nr. 55). Hun goede trouw wordt echter niet vermoed en moet dus worden bewezen.

In het geval dat aan de rechtbank te Gent was voorgelegd bleek de goede trouw van de medecontracterende derde uit het feit dat de vrouw schijnbaar haar instemming betuigde en de akte van lening en van hypotheekvestiging mede ondertekende, doch later bleek dat een andere vrouw de plaats van de echtgenote had ingenomen en in haar naam had getekend. Hierdoor kwam vast te staan dat de kredietverlenende maatschappij ook werd bedrogen en dat zij de lening niet had toegestaan indien zij het bedrog had vermoed.

Ook onder gelding van de nieuwe wet zou de maatschappij aldus hebben kunnen verkrijgen dat de akte voor uitvoerbaar bleef en alleen tussen echtgenoten uitwerking miste; dit laatste zou dan worden opgelost door een vergoeding ten voordele van de vrouw met toepassing van artikel 1433 B.W..

Hélène Casman

ARBEIDSRECHTBANK TE GENT

1e KAMER — 18 MEI 1981

Voorzitter: de h. Petit

Rechters in sociale zaken: de hh. Roovers en Balcaen

Advocaten: mrs. De Lathauwer en Debucquoy

Overeenkomst — Bedrog — Arbeidsovereenkomst — Verzwijging van zwangerschap — Geen mededelingsplicht — Eventueel incidenteel bedrog — Geen dringende reden.

Ten deze bestond er m.b.t. de zwangerschap geen mededelingsplicht en dus maakt de verzwijging ervan geen bedrog uit.

Mocht die plicht wel bestaan hebben, dan zou het verzwijgen een incidenteel bedrog geweest zijn dat geen grond voor de vernietiging van de overeenkomst kan zijn, maar wel voor schadevergoeding wegens precontractuele fout.

Nu de wet de zwangerschap beschermt, maakt het verzwijgen ervan geen dringende reden tot onmiddellijk ontslag uit.

Van der H. t/ N.V. H.

(...)

Wat het bodemgeschil betreft

a) Wat de aanwerving betreft

Eiseres werd door verweerster na een selectieproef en interview aangeworven. Op het formulier voor interview komt naast de rubrieken «gehuwd met» en «in verwachting» een schuine streep voor. Die vermeldingen zijn, al wordt dit door eiseres betwist, samen met andere vermeldingen door haar ingevuld. Bij de beoordeling vermeldt de onderzoekende persoon dat eiseres tijdens de maand februari 1980 in het huwelijk zal treden.

Na de beëindiging van haar proefbeding bracht eiseres een medisch attest binnen dat zij zwanger was. Zij beweert tevoren hiervan niet op de hoogte geweest te zijn en schrijft dit toe aan het feit dat zij onregelmatige maandstonden had, wat door dr. Z. op 8 september 1980 bevestigd wordt. Verweerster wijst erop dat dr. Z. een attest aflevert één jaar na de feiten en hierbij niet bevestigt dat eiseres op het ogenblik van de aanwerving niet zwanger was. Daarbij vraagt verweerster door getuigen te mogen bewijzen dat eiseres op het ogenblik van de aanwerving wist dat zij zwanger was.

Er moet dus in rechte worden nagegaan of er een verplichting bestaat tot mededeling van zwangerschap, of het verzwijgen van dit feit bedrog uitmaakt en of het verzwijgen van die toestand tot ontslag wegens dringende reden of tot vernietiging van de arbeidsovereenkomst aanleiding kan geven.

b) Bestaat er een mededelingsplicht?

Ongetwijfeld moet de werknemer bij de voorbesprekingen nopens zijn eventuele aanwerving de werkgever de nodige inlichtingen geven nopens zijn persoon, zijn vorming, zijn kundigheden en zijn beroepsverleden. Tussen partijen die met elkaar in onderhandeling zijn ontstaat er een vertrouwensrelatie. Dit brengt mee dat krachtens het vereiste der goede trouw aan partijen de plicht wordt opgelegd binnen bepaalde grenzen elkaar voor te lichten (W. Wilms, «Het recht op informatie in het verbintenissenrecht. Een grondslagenonderzoek», R.W., 1980-81, 494).

Hierbij moet niet alleen uitgegaan worden van de objectieve gegevens (b.v. loon, geschooldheid, arbeidsuren, enz.) maar ook van de subjectieve bestanddelen, d.i. de elementen van de overeenkomst die objectief niet essentieel zijn doch die het wel voor een partij kunnen zijn. Wat die subjectieve bestanddelen betreft is het nodig dat de partij die er belang aan hecht, de andere partij erop gewezen heeft (W. Wilms, *a.w.*, 495-496).

Verweerster heeft in elk geval aan eiseres niet medegedeeld dat de toestand van zwangerschap voor haar essentieel was zodat eiseres in elk geval, in de veronderstelling dat zij haar toestand moest mededelen, door te zwijgen niet met opzet kan hebben gehandeld om verweerster

op een door deze partij achteraf als essentieel verklaarde vereiste niet in te lichten. Wel heeft verweerster op het inlichtingsblad een rubriek opgenomen «in verwachting» en mag de stelling van verweerster, al wordt zij door eiseres ontkend, aanvaard worden dat eiseres zelf een streep gezet heeft naast «in verwachting». Eiseres heeft daarbij medegedeeld dat zij van zins was in de maand februari 1980 te huwen.

Zoals hierboven is opgemerkt bestaat de plicht tot informatie binnen bepaalde grenzen. Die grenzen zijn de volgende:

1° de informatieverstrekker moet weten of behoort te weten dat de tegenpartij aan de betrokken inlichting belang hecht (Wilms, *a.w.*, 514). Dit was niet het geval; 2° er bestaat geen informatieverplichting betreffende de gegevens waarvan de tegenpartij op de hoogte is of kan zijn (Wilms, *a.w.*, 516). Verweerster kon weten dat een jonge vrouw die huwt, zwanger kan zijn of worden; 3° de verstrekker van de informatie moest zelf op de hoogte zijn van de gevraagde informatie (Wilms, *a.w.*, 518). Eiseres beweert op 24 september 1979 geen zekerheid gehad te hebben van haar toestand van zwangerschap zodat zij die niet kon mededelen. Verweerster vraagt met getuigen te bewijzen dat dit wel het geval was. Op dit punt bestaat twijfel. Een getuigenbewijs heeft echter slechts zin indien het nuttig is, wat zoals verder zal blijken, niet het geval is;

4° de gevraagde mededeling mag niet tot de privacy behoren. Het is niet omdat het meer en meer gebruikelijk is bij het solliciteren vragen te stellen die een inbreuk op de privacy betekenen, dat dit gebruik wettig is. De werknemer staat in een ondergeschikte situatie doordat hij de arbeid nodig heeft om in zijn levensbehoeften te voorzien. Er bestaat ook een recht op arbeid dat niet mag worden aangetast door onbescheiden vragen. Alleen de voor de uitoefening van de gesolliciteerde functie vereiste informatie mag gevraagd worden;

5° de gevraagde inlichtingen mogen niet tot gevolg hebben dat zij tot de niet-aanwerving zou leiden in strijd met de wet.

Het lijkt erop dat de uitschakeling van zwangere vrouwen een discriminatie is op grond van het geslacht. «Elke directe discriminatie op grond van het geslacht en elke indirecte discriminatie op grond van de burgerlijke staat of van de gezinsstaat (bijv. mogelijke kinderlast), waarbij eveneens het geslacht de eigenlijke verzwezen grond is, is verboden» (J. Walgrave, «De gelijke behandeling van mannen en vrouwen», verslag studiedag van 25 november 1978; Instituut voor Arbeidsrecht, K.U.Leuven, Leuven 1979, 25). Een dergelijke discriminatie is verboden krachtens art. 118, eerste lid, van de wet van 4 augustus 1978. De werkgever toont ook niet aan dat er specifieke arbeidsvoorwaarden aanwezig waren die de tewerkstelling van zwangere vrouwen zou uitsluiten.

Hoewel de arbeidsrechtbank tot de conclusie komt dat er in onderhavig geval geen verplichting bestond tot mededeling van de zwangerschap, wenst zij de juridische toestand verder te ontleden mocht die plicht wel bestaan hebben.

c) Is (ver)zwijgen bedrog?

Vooreerst moet onderzocht worden of het verzwijgen of het (stil)zwijgen van een partij door een contractant als bedrog kan worden beschouwd.

Wat betreft het verzwijgen, d.i. het verhehlen of achterhouden van iets (réticence), oordeelt een deel van de

rechtsleer (o.m. Lyon-Caen, Perrin, Guyot e.a.) dat het verzwijgen geen leugen is en geen kunstgreep in de zin van artikel 1116 van het Burgerlijk Wetboek. De rechtspraak en een ander deel van de rechtsleer beschouwen het verzwijgen als bedrog mits het betrekking heeft op een feit dat, indien de andere partij het gekend had, haar zou doen afzien van de overeenkomst (Cass., 8 juni 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1189; J.M. Masson, «Les fourberies silencieuses», *R.C.J.B.*, 1979, 527 e.v.).

Opdat er verzwijging kan zijn, moet er verplichting tot spreken bestaan. Die verplichting is niet algemeen. Er is slechts verplichting de tegenpartij in te lichten indien de wet het oplegt, het gebruikelijk is, de aard van de betrekkingen tussen partijen een dergelijke spreekplicht vereisen (b.v. voorlichten van cliënt door advocaat) of indien de omstandigheden en de goede trouw bij de totstandkoming van de overeenkomst het vergt (b.v. bij overname van bedrijf juiste inlichtingen geven over de financiële en economische toestand van dit bedrijf). Een overeenkomst moet niet enkel te goeder trouw uitgevoerd worden, zoals artikel 1134 B.W. het bepaalt en artikel 1135 B.W. het toepast, doch ook te goeder trouw gesloten worden.

Betwist wordt of die verplichting ook bestaat wanneer de ene contractant vaststelt dat de andere zich op een bepaald punt vergist en hem op zijn vergissing niet wijst. Strikt genomen heeft de ene partij bij de andere partij de vergissing niet doen ontstaan. Het bewaren van het (stil)zwijgen, d.i. het gewoon niet spreken, is geen bedrog. De rechtsleer is het hieromtrent eens. Het (stil)zwijgen kan het resultaat zijn van een vergetelheid of van de mening dat het zonder belang is. Wel wordt aanvaard in de rechtspraak dat dit (stil)zwijgen aanleiding kan geven tot schadevergoeding bij het begaan van een fout, zoals het onvolledig geven van inlichtingen (Hof Luik, 3 april 1962, *J.T.*, 1963, 62, met noot R.O. Dalcq, *R.C.J.B.*, 1964, 270, met noot A. De Bersaques).

d) *Is er bij het verzwijgen van de zwangerschap bedrog?*

Zelfs indien zou worden aanvaard dat eiseres haar toestand van zwangerschap verzwegen heeft, moet nog nagegaan worden of er hoofdbedrog of incidenteel bedrog is (Cass., 6 mei 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 881; Cass., 23 december 1926, *Pas.*, 1927, 113; Cass., 24 januari 1924, *Pas.*, 1924, I, 159).

Welnu de toestand van zwangerschap tast in het onderhavig geval de essentie van de overeenkomst niet aan. Het is geen bedrog nopens de beroepsbekwaamheid van eiseres. Verweerster doet ook niet gelden dat het onmogelijk is het werk te verrichten met zwangere werksters. Anders zou zij alle vrouwen die zich in de genitale periode bevinden moeten weigeren.

Wel brengt de zwangerschap mee dat verweerster op minder gunstige voorwaarden gecontracteerd heeft aangezien zij tijdens de prenatale en postnatale rust eiseres als arbeidskracht zal missen en haarzelf tijdens een gedeelte van die periode loon moet betalen. Het zou dus om incidenteel bedrog gegaan zijn dat geen aanleiding kan geven tot vernietiging van de overeenkomst, wel tot eventuele schadevergoeding wegens een fout in de precontractuele periode (culpa in contrahendo).

e) *Is het verzwijgen van zwangerschap een dringende reden tot ontslag?*

Het is niet duidelijk wat verweerster beoogd heeft. Volgens eiseres heeft zij zelf de overeenkomst willen vernieti-

gen, wat verweerster ontkent. Zelfs indien het om hoofdbedrog ging, kon verweerster, zonder toevlucht tot de rechter, de overeenkomst wegens bedrog niet vernietigen. Het is een taak van de rechter.

Blijkbaar heeft eiseres het bij het rechte eind wanneer zij beweert dat verweerster gemeend heeft dit zelf te mogen doen. Om haar fout van 19 oktober 1979 goed te maken heeft de werkgever, of liever het sociaal secretariaat dat namens hem optreedt, een bewijs van werkloosheid opgesteld waarin gewag wordt gemaakt van een ontslag wegens dringende reden. Dit bewijs is duidelijk geantida-teerd.

Gesteld dat verweerster op 19 oktober 1979 eiseres toch wegens dringende reden heeft willen ontslaan, dan moet ter discussie gesteld worden of de verzwijging van de zwangerschap een dringende reden tot ontslag is.

Welke zou de houding van verweerster geweest zijn indien eiseres na haar aanwerving zwanger was geworden? Betrokkene zou dan eveneens op een bepaald ogenblik niet meer voor het werk geschikt geweest zijn. Het enige verschil is dat die toestand zich enkele tijd later zou hebben voorgedaan.

De toestand van zwangerschap is op zichzelf geen dringende reden om een arbeidsovereenkomst te beëindigen. De wetgever heeft integendeel de toestand van zwangerschap beschermd. Het verzwijgen van die toestand was een fout doch ze was niet van dien aard dat ze de arbeidsverhouding tussen partijen verder onmogelijk maakte.

(...)

NOOT—Zie ook in dit nummer Arbh. Antwerpen, afd. Hasselt, 14 januari 1981 en Arbh. Antwerpen, 4 juni 1981; over bedrog bij overeenkomsten, inclusief de kwestie of hoofdbedrog kan onderscheiden worden van incidenteel bedrog, zie men de conclusie van de advocaat-generaal Krings bij Cass., 23 sept. 1977, *Arr. Cass.*, 1978, 107.

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (1e Kamer), 18 december 1980

Stedebouw — Art. 68 Stedebouwwet — Bevel tot staking van het werk — Kort geding — Weigering de maatregel op te heffen — Zonder vaststelling dat het werk niet in overeenstemming met de verleende vergunning of zonder vergunning wordt uitgevoerd — Niet verantwoord.

Het bestreden arrest (Hof Brussel, 19 juni 1979) wordt op grond van de volgende overwegingen vernietigd:

«Overwegende dat artikel 68 van de wet van 29 maart 1962 houdende organisatie van de ruimtelijke ordening en van de stedebouw, gewijzigd bij de wet van 22 december 1970, bepaalt dat de in artikel 66, eerste lid, bedoelde ambtenaren en beambten mondeling ter plaatse de staking van het werk of van de handelingen kunnen gelasten wanneer zij vaststellen dat deze niet in overeenstemming met de verleende vergunning zijn of zonder vergunning worden uitgevoerd;

«Overwegende dat uit geen vermelding van het arrest blijkt dat zodanige vaststelling is gedaan;

«Overwegende dat het arrest erop wijst, enerzijds, dat het college van burgemeester en schepenen van de gemeente Sint-Pieters-Woluwe bij beslissing van 1 september 1977 aan eiseres een bouwvergunning heeft verleend voor het bouwen van een tweegezinswoning naar de plans die de architect Joseph S. op 14 maart en 9 juni 1977 heeft opgemaakt, en anderzijds, dat in de aangetekende brief van 20 november 1978 tot bevestiging van het door de bevoegde ambtenaar mondeling gegeven bevel om het werk te staken aan de opdrachtgever was verweten dat hij aan de lokalen niet de bestemming had gegeven als voorgeschreven bij het plan van aanleg, goedgekeurd bij het koninklijk besluit van 24 december 1969;

«Overwegende dat het arrest, door de beslissing dat er geen aanleiding was tot intrekking van het bevel tot schorsing van het werk hierop te doen steunen dat het aan de opdrachtgever gemaakte verwijt niet helemaal ongegrond is, dat de maatregel van artikel 68 van de wet van 29 maart 1962 zich opdrong gezien de huidige staat van het gebouw, zonder vast te stellen dat het werk niet in overeenstemming was met de bouwvergunning die aan eiseres op 1 september 1977 was verleend voor het bouwen naar voormelde plans van een tweegezinswoning, zijn beslissing niet wettelijk verantwoordt.»

(Voorzitter: ridder de Schaetzen — Raadsheer-rapporteur: mevr. Raymond-Decharneux — Advocaat-generaal: mevr. Liekendael — Advocaten: mrs. Kirkpatrick en De Bruyn — In de zaak: V.Z.W. F. t/ Belgische Staat)

Hof van Cassatie (2e Kamer), 21 januari 1981

Landloperij en bedelarij — Internering — Duur van ter beschikkingstelling — Twee jaar — Voorwaarden.

Over het middel, ambtshalve afgeleid uit de schending van de artt. 13 en 16 van de wet van 27 november 1891, beslist het Hof:

«Overwegende dat uit de in hoger beroep bevestigde beslissing van de eerste rechter blijkt dat eiser in staat van landloperij leefde;

«Overwegende dat het vonnis (Corr. Brussel, 3 december 1980) niet vaststelt dat de in artikel 13 van de wet van 27 november 1891 vermelde omstandigheden welke grond zouden opleveren om eiser ter beschikking van de regering te stellen met het oog op zijn opsluiting in een bedelaarsgesticht gedurende twee jaar, voorhanden waren; dat de rechter derhalve die maatregel niet mocht nemen ten aanzien van eiser;

«Dat de beslissing niet wettelijk is verantwoord.»

(Voorzitter: baron Richard — Raadsheer-rapporteur: de h. Kreit — Eerste advocaat-generaal: de h. Charles — Advocaat: mr. Fierens — In de zaak: H.)

NOOT—Zie Cass., 18 december 1979, *R.W.*, 1979-80, 2578, met noot van A. Vandeplas.

Hof van Cassatie (2e Kamer), 21 januari 1981

Wegverkeer — Inhalen — Rechts — Verplichting — Dubbele voorwaarde.

Het bestreden vonnis (Corr. Luik, 12 juni 1980) wordt op de volgende gronden vernietigd:

«Overwegende dat het vonnis de aan eiseres ten laste gelegde feiten bewezen verklaart, op grond dat 'zij de linker knipperlichten van L. had zien branden en ervan was uitgegaan dat laatstgenoemde aan het eerstvolgende kruispunt naar links zou afslaan zodat zij zich ervan diende te onthouden haar links in te halen, haar de gelegenheid moest laten zich overeenkomstig artikel 19.3, 2°, b, naar links te begeven, haar snelheid zodanig diende te regelen dat ze haar niet aanreed, en haar rechts moest inhalen waarbij ze voldoende afstand diende te houden';

«Dat de rechter aldus zijn beslissing niet wettelijk verantwoordt; dat volgens artikel 16.3, tweede lid, het inhalen alleen dan rechts moet geschieden wanneer de in te halen bestuurder niet alleen te kennen heeft gegeven dat hij voornemens is links in te halen, doch zich ook naar links heeft begeven om die beweging uit te voeren.»

(Voorzitter: baron Richard — Raadsheer-rapporteur: de h. Bosly — Eerste advocaat-generaal: de h. Charles — Advocaat: mr. Delfosse — In de zaak: H. t/ L.)

NOOT—Zie Cass., 18 juni 1980, *R.W.*, 1980-81, 1402.

Hof van Cassatie (2e Kamer), 17 maart 1981

Wegverkeer — Art. 33, §1, Wegverkeerswet — Bestuurder die in een ongeval betrokken is en daarvan kennis heeft, rijdt door omdat hij van oordeel is dat hij de schade niet kan hebben veroorzaakt.

Tegen het bestreden vonnis (Corr. Brugge, 11 juni 1980), dat hem op grond van art. 33, §1, 1°, Wegverkeerswet veroordeelt, voert eiser aan: «In punt 3 houdt het vonnis een verkeerde stelling voor. Men moet immers slechts ter plaatse blijven wanneer men in een ongeval betrokken is geweest. Na te zijn aangesproken, en reeds met de overtuiging dat hij niet bij de aanrijding betrokken was, hetgeen hij als bestuurder toch moest weten, ging eiser inderdaad kijken en de waarnemingen daarbij gedaan bevestigden zijn overtuiging dat zijn auto niet bij de aanrijding betrokken was. Eiser wordt dan ook absoluut onrecht aangedaan waar het vonnis spreekt van zijn 'vlucht' omdat dit de werkelijkheid verkracht.»

Die grief wordt op de volgende gronden verworpen:

«Overwegende dat het vonnis, na eerder te hebben vastgesteld dat het voertuig van verweerster een deuk vertoonde en dat de aanrijding en de schade het gevolg waren van de rijwijze van eiser, oordeelt: '3. Nopens de vlucht kan niet worden ontkend dat (eiser) door een getuige in kennis werd gesteld dat hij tegen een gestationeerd voertuig was gereden. Hij verklaart zulks zelf, alsook zijn echtgenote, is uitgestapt, doch was van oordeel dat hij de schade niet kon hebben veroorzaakt. 4. Ongeacht hoe en door wie de schade mogelijk had kunnen veroorzaakt zijn, behoorde eerste (eiser) ter plaatse te blijven of zich min-

stens kenbaar te maken, nu hij door getuigen erop attent was gemaakt dat hij tegen een voertuig was gereden en zijn aansprakelijkheid kon betrokken zijn' ;

«Overwegende dat het vonnis aldus vaststelt dat eiser in het ongeval betrokken was en dat hij daar kennis van had ; dat het voor het overige de in de bewoordingen van de wet gestelde telastlegging bewezen verklaart ;

«Overwegende dat uit artikel 33, § 1, 1°, van de Wegverkeerswet niet kan worden afgeleid dat de bestuurder van een voertuig, die weet dat dit voertuig oorzaak van, dan wel aanleiding tot een ongeval op een openbare plaats is geweest, zich zonder meer mag verwijderen indien hij van oordeel is dat hij de schade niet kan hebben veroorzaakt ; dat het immers niet aan de bestuurder toekomt uit te maken of eventuele desbetreffende vaststellingen waarvoor zijn aanwezigheid of die van zijn voertuig vereist kunnen zijn, dienstig zullen zijn ; dat het vonnis derhalve terecht oordeelt dat eiser ter plaatse diende te blijven.»

(Voorzitter: baron Richard — Raadsheer-rapporteur: de h. Caenepeel — Advocaat-generaal: de h. Krings — Advocaat: mr. Weyts — In de zaak: S. en P.V.B.A. M. t/ C.)

EUROPEES RECHT

Overzicht van rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

Zaak 166/80 — Peter Klomps/K. Michel (prejudiciële zaak) — 16 juni 1981 — *EEG-Executieverdrag* — *Tijdige betekening van het stuk dat het geding inleidt*

De Hoge Raad der Nederlanden heeft het Hof vijf vragen gesteld waarvan de eerste vier de uitlegging van artikel 27, sub 2, van genoemd Verdrag betreffen, terwijl de vijfde betrekking heeft op artikel 52.

Deze vragen zijn gesteld in het kader van een beroep tot cassatie van een vonnis van de Arrondissementsrechtbank te Roermond, waarbij het verzet gedaan tegen een beschikking van de president van die rechtbank was afgewezen. Bij laatstbedoelde beschikking was overeenkomstig de bepalingen van het Executieverdrag verlof tot tenuitvoerlegging in Nederland verleend van een bevel tot betaling alsmede van het bevel tot tenuitvoerlegging daarvan, beide gegeven door Duitse rechterlijke instanties in een zogenoemd «Mahnverfahren» (vereenvoudigde procedure ter verkrijging van een rechterlijk bevel tot betaling).

Het bevel tot betaling was niet betekend aan de verweerder in persoon, doch bij diens afwezigheid ten postkantore gedeponiseerd en per brief meegedeeld aan het door de verzoeker opgegeven adres in de Bondsrepubliek Duitsland, hetgeen naar Duits recht geldt als betekening aan dat adres. De verweerder beschikte over een termijn van tenminste drie dagen om tegenspraak te voeren, welke termijn doorliep tot het moment waarop het gerecht het bevel tot tenuitvoerlegging zou geven. In casu bedroeg deze termijn zes dagen. Hij liet evenwel vier maanden

verstrijken alvorens verzet te doen, waarbij hij stelde dat hij ten tijde van het «Mahnverfahren» woonplaats had in Nederland. Het verzet werd als tardief verworpen, nadat het Duitse gerecht, tot de slotsom was gekomen dat de betrokkene naar Duits recht woonplaats had op het adres waaraan de betekeningen hadden plaatsgevonden.

In de procedure voor de Nederlandse gerechten heeft de verweerder betoogd dat de erkenning en, bijgevolg, de tenuitvoerlegging in Nederland van de tegen hem gegeven Duitse beslissingen in strijd zijn met artikel 27, sub 2, Executieverdrag, dat bepaalt :

«Beslissingen worden niet erkend ;

...

2. indien het stuk dat het geding inleidt, niet regelmatig en zo tijdig als met het oog op zijn verdediging nodig was aan de verweerder, tegen wie verstek werd verleend, is betekend of is medegedeeld ;

...

Met het oog daarop heeft de Hoge Raad het Hof van Justitie verzocht om een antwoord op de navolgende vragen :

1. Moet een 'Zahlungsbefehl', respectievelijk een 'Vollstreckungsbefehl', gegrond op de Duitse wetgeving van 1976, worden beschouwd als 'stuk dat het geding inleidt' in de zin van artikel 27, aanhef en onder 2, van het EEG-Executieverdrag ?

2. Indien aangenomen moet worden dat in een geval als het onderhavige het 'Zahlungsbefehl' het stuk is dat het geding inleidt in de zin van artikel 27, aanhef en onder 2, valt dan voor de vraag of de betekening van dat stuk aan de verweerder zo tijdig is geschied als met het oog op zijn verdediging nodig was, enkel rekening te houden met de termijn voor 'Widerspruch' tegen het 'Zahlungsbefehl', of moet mede in aanmerking worden genomen dat de verweerder na afloop van die termijn nog een termijn heeft voor 'Einspruch' tegen het 'Vollstreckungsbefehl' ?

3. Is het bepaalde in artikel 27, aanhef en onder 2, van toepassing, indien de verweerder in de staat van de rechter van wiens beslissing erkenning of tenuitvoerlegging wordt verlangd (de eerste rechter), tegen de bij verstek gegeven beslissing verzet heeft gedaan en daarin door de eerste rechter wegens overschrijding van de termijn waarbinnen het verzet plaats moest vinden, niet-ontvankelijk is verklaard ?

4. Eist artikel 27, aanhef en onder 2, ingeval de eerste rechter heeft geoordeeld dat de verweerder ten tijde van de betekening van het stuk dat het geding inleidt woonplaats had in de staat van die rechter, zodat de betekening in zoverre regelmatig is geschied, een afzonderlijk onderzoek naar de vraag of die betekening zo tijdig is geschied als met het oog op de verdediging van de verweerder nodig was ? Zo ja, is dit onderzoek dan beperkt tot de vraag of het stuk die woonplaats van de verweerder tijdig heeft bereikt of dient mede te worden onderzocht bijvoorbeeld of betekening aan die woonplaats voldoende waarborgde dat het stuk de verweerder persoonlijk tijdig zou bereiken ?

5. Maakt het, in verband met artikel 52, bij de onder 4 gestelde vragen verschil of de rechter van de staat waar erkenning of tenuitvoerlegging verlangd wordt, oordeelt dat de verweerder naar het recht van die laatste staat ten tijde van de betekening van het stuk dat het geding inleidt, in die staat woonplaats had ?»

Uitspraak doende op deze vragen heeft het Hof voor

recht verklaard dat artikel 27, sub 2, van het Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, aldus moet worden uitgelegd:

1. Het begrip «stuk dat het geding inleidt» heeft mede betrekking op een stuk, zoals het Duitse bevel tot betaling (Zahlungsbefehl), waarvan de betekening de verzoeker naar het recht van het gerecht van herkomst in staat stelt, bij niet verschijnen van de verweerder een beslissing te verkrijgen die volgens de bepalingen van het Executieverdrag kan worden erkend en tenuitvoergelegd.

2. Een beslissing, zoals het Duitse bevel tot tenuitvoerlegging (Vollstreckungsbefehl), die na de betekening van het bevel tot betaling wordt gegeven en volgens het Executieverdrag uitvoerbaar is, valt niet onder het begrip «stuk dat het geding inleidt».

3. Bij de beoordeling van de vraag of de verweerder zich heeft kunnen verdedigen in de zin van artikel 27, sub 2, heeft de aangezochte rechter uitsluitend rekening te houden met de termijn waarover de verweerder beschikt om te voorkomen dat bij verstek een beslissing wordt gegeven die volgens het Executieverdrag uitvoerbaar is, zoals de termijn voor het voeren van tegenspraak (Widerspruch) naar Duits recht.

4. Artikel 27, sub 2, blijft van toepassing wanneer de verweerder verzet heeft gedaan tegen de bij verstek gegeven beslissing en een gerecht van de staat van herkomst het verzet niet-ontvankelijk heeft verklaard op grond dat de daarvoor gestelde termijn was verstreken.

5. Zelfs wanneer een gerecht van de staat van herkomst na een afzonderlijke procedure op tegenspraak heeft beslist dat de betekening of mededeling regelmatig was, vereist artikel 27, sub 2, dat de aangezochte rechter niettemin onderzoekt of die betekening of mededeling zo tijdig is geschied als met het oog op de verdediging van de verweerder nodig was.

6. De aangezochte rechter kan zijn onderzoek in de regel beperken tot de vraag of de termijn vanaf de dag waarop de betekening of mededeling regelmatig is geschied, de verweerder voldoende tijd heeft gelaten voor zijn verdediging; hij dient evenwel na te gaan of er, in het concrete geval, uitzonderlijke omstandigheden zijn waardoor de betekening of mededeling, hoewel regelmatig geschied, toch onvoldoende is geweest om die termijn te doen aanvragen.

7. Artikel 52 Executieverdrag en het feit dat de rechter van de aangezochte staat oordeelt dat de verweerder naar het recht van deze staat ten tijde van de betekening of mededeling van het stuk dat het geding inleidt, in die staat woonplaats had, hebben geen invloed op de hiervoor gegeven antwoorden.

Zaak 126/80 — Salonia/Poidomani (prejudiciële zaak) — 16 juni 1981 — *Mededinging, verkoop van kranten en tijdschriften*.

Om te kunnen oordelen over de verenigbaarheid met de vereisten van het EEG-Verdrag van bepaalde clausules van het «Nationaal akkoord en reglement voor de regeling van de wederverkoop van dagbladen en tijdschriften» (hierna: het akkoord), heeft het Tribunale Civile te Ragusa het Hof van Justitie een aantal vragen gesteld betreffende de uitlegging van de verdragsbepalingen inzake mededinging met name van artikel 85 EEG-Verdrag. Deze vragen

zijn gerezen in het kader van een geschil tussen een houdster van een administratieve vergunning voor de wederverkoop van kranten en tijdschriften en de eigenaren van een distributiedepot voor kranten en tijdschriften te Ragusa. Het heeft betrekking op de weigering van laatstgenoemden om aan eerstgenoemde in 1978 kranten en tijdschriften te leveren. Verweerders hebben hun weigering gemotiveerd door te stellen dat zij niet gehouden zijn kranten en tijdschriften te leveren aan een houder van een administratieve vergunning voor de wederverkoop. Zij hebben betoogd dat te dien tijde de regeling voor de verkoop van kranten en tijdschriften in Italië het voorwerp uitmaakte van voornoemd akkoord en dat verzoekster in het hoofdgeding niet voldeed aan de vereisten daarvan en dat zij met name geen beroepskaart bezat. Het Tribunale te Ragusa heeft overwogen dat voornoemde regeling niet in strijd was met de Italiaanse wetgeving, doch heeft het niet uitgesloten geacht dat de clausules van het akkoord waarbij het de uitgevers van kranten en tijdschriften verboden was te leveren aan wederverkopers aan wie geen erkenningskaart was afgegeven, onverenigbaar zouden blijken met de mededingingsvoorschriften van het EEG-Verdrag. Teneinde op dit punt opheldering te verkrijgen, heeft het Tribunale het Hof van Justitie zes vragen gesteld.

Met de *eerste en de derde vraag* wenst de nationale rechter in hoofdzaak te weten of de bepalingen van een landelijk akkoord krachtens welke kranten en tijdschriften enkel worden geleverd aan wederverkopers die zijn erkend door een beroepsorganisatie waarin vertegenwoordigers van nationale organisaties van krantenuitgevers en -verkopers zetelen, een inbreuk vormen op de mededingingsregels van artikel 85 EEG-Verdrag. Volgens artikel 85 EEG-Verdrag zijn onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt en verboden alle overeenkomsten «welke de handel tussen de Lid-Staten ongunstig kunnen beïnvloeden en ertoe strekken of ten gevolge hebben dat de mededinging binnen de gemeenschappelijke markt» in het gedrang wordt gebracht. Het litigieuze akkoord voorziet in exclusieve wederverkoop van Italiaanse kranten en tijdschriften in Italië en houdt een selectieve verkoopregeling in krachtens welke kranten en tijdschriften uitsluitend aan erkende wederverkopers worden geleverd. Een dergelijk akkoord kan uiteraard ten gevolge hebben dat de opdeling in nationale markten wordt bestendigd, de door het Verdrag beoogde economische interpenetratie in het gedrang wordt gebracht en de nationale produktie wordt beschermd.

Weliswaar heeft het akkoord enkel betrekking op de wederverkoop van Italiaanse en niet van uit andere Lid-Staten afkomstige kranten, doch dit neemt niet weg dat een gesloten distributiestelsel van invloed kan zijn op de distributie van kranten en tijdschriften uit andere Lid-Staten.

Er zij aan herinnerd dat een dergelijk akkoord niet onder het verbod van artikel 85 valt, wanneer het de handel tussen de Lid-Staten niet merkbaar beïnvloedt.

Het staat aan de nationale rechter om op grond van alle dienstige gegevens waarover hij beschikt uit te maken of het akkoord in werkelijkheid voldoet aan voornoemde vereisten en dus onder het verbod van artikel 85, lid 1, valt.

Met de *tweede vraag* wenst de nationale rechter te vernemen of de bepaling van het litigieuze akkoord, krachtens

tens welke enkel wederverkopers die beschikken over een door de Interregionale paritaire commissie afgegeven beroepsvergunning, toegelaten worden tot de verkoop van Italiaanse kranten en tijdschriften, een door het EEG-Verdrag verboden discriminatie oplevert. Met de *zesde vraag* wenst hij voorts te weten of een dergelijke regeling geen door artikel 85, lid 1, EEG-Verdrag verboden misbruik van machtspositie vormt. Hiermee wordt in feite gevraagd of het door de nationale rechter bedoelde akkoord verenigbaar is met de bepalingen van het EEG-Verdrag inzake mededinging, voor zover het in artikel 2 voorziet in toepassing van een selectief onderscheidingscriterium. Selectieve verkoopsystemen, vormen een met artikel 85, lid 1, verenigbare concurrentiefactor, mits bij de keuze van de wederverkopers objectieve criteria van kwalitatieve aard worden gehanteerd en deze criteria uniform worden toegepast. De nationale rechter dient in casu aan de hand van al deze factoren na te gaan of is voldaan aan de voorwaarden die in het kader van de hem voorgelegde overeenkomst toepassing van het litigieuze selectieve distributiecriterium kunnen rechtvaardigen.

Met de *vierde vraag* wenst de nationale rechter te weten of de bepalingen van het litigieuze akkoord, met name betreffende de werkzaamheden van de Interregionale paritaire commissies, eventueel in aanmerking kunnen komen voor ontheffing op grond van artikel 85, lid 3, zo zou worden vastgesteld dat zij beogen bij te dragen tot de verbetering van de distributie.

Het Hof stelt te deze vast dat de akkoorden niet bij de Commissie zijn aangemeld.

Met de *vijfde vraag* wenst de nationale rechter te weten of het litigieuze akkoord eventueel in aanmerking komt voor groepsontheffing op grond van de verordeningen nrs. 19/65 en 67/67 van de Commissie. Uit deze verordeningen blijkt dat een akkoord enkel voor groepsontheffing in aanmerking komt indien slechts twee ondernemingen eraan deelnemen. Dit is in casu niet het geval aangezien het een akkoord betreft, gesloten tussen beroepsverenigingen die elk tal van leden tellen.

Het Hof verklaart voor recht:

1. Een akkoord inzake de alleenverkoop van kranten en tijdschriften, zoals door de nationale rechter bedoeld, valt slechts onder het verbod van artikel 85, lid 1, EEG-Verdrag, wanneer blijkt dat het de handel tussen Lid-Staten merkbaar ongunstig kan beïnvloeden.

2. Een selectieve verkoopclausule, zoals vervat in het door de nationale rechter bedoeld nationaal akkoord, waarbij de levering van onder dit akkoord vallende producten wordt beperkt tot erkende verkopers, die in het bezit zijn van een daartoe afgegeven erkenningskaart, is niet in strijd met artikel 85, lid 1, of artikel 86, eerste alinea, EEG-Verdrag, wanneer blijkt dat bij de keuze der erkende wederverkopers objectieve criteria worden gehanteerd met betrekking tot de vakbekwaamheid van de wederverkoper, zijn personeel en de inrichting van zijn bedrijf, die verband houden met de eisen die de verkoop van het produkt stelt, en deze voorwaarden gelijk zijn voor alle potentiële wederverkopers en zonder discriminatie worden toegepast.

3. Nu het door de nationale rechter bedoeld akkoord niet overeenkomstig artikel 4, lid 1, van verordening nr. 17 van de Raad van 6 februari 1962 bij de Commissie was aangemeld, kon het niet overeenkomstig artikel 85, lid 3,

EEG-Verdrag buiten toepassing worden verklaard.

4. Daar het door de nationale rechter bedoelde akkoord geen overeenkomst is «waaraan slechts twee ondernemingen deelnemen» in de zin van artikel 1, lid 1, van verordening nr. 19/65 van de Raad van 2 maart 1965 en verordening nr. 67/67 van de Commissie van 22 maart 1967, behoort het niet tot de groepen overeenkomsten waarvoor krachtens voornoemde verordeningen ontheffing van de toepassing van artikel 85, lid 1, EEG-Verdrag kan worden verleend.

Zaak 113/80 — Commissie/Ierland — 17 juni 1981 — *Niet-nakoming verdragsverplichtingen — Maatregelen van gelijke werking.*

De Commissie heeft het Hof verzocht vast te stellen dat Ierland, door te verlangen dat bepaalde ingevoerde producten in de werkingssfeer van twee beschikkingen zouden vallen, de krachtens het EEG-Verdrag op hem rustende verplichtingen niet is nagekomen. Beide beschikkingen verbieden de verkoop en het te koop aanbieden, respectievelijk de import van juwelen met afbeeldingen of kenmerken die suggereren dat het souvenirs van Ierland betreft (figuren, landschappen, klaverblaadjes, enz.), tenzij zij de aanduiding van het land van herkomst of de vermelding «foreign» dragen. De voorwerpen dienen te bestaan uit edel metaal of uit edel bladmetaal, dan wel uit onedel metaal waarin edelstenen kunnen worden gezet.

De Commissie is van mening dat de in beide beschikkingen vervatte beperkingen van het vrije verkeer van goederen met artikel 30 EEG-Verdrag strijdige maatregelen van gelijke werking als kwantitatieve importbeperkingen vormen. Zij preciseert dat als met artikel 30 EEG-Verdrag strijdige maatregelen van gelijke werking zijn te beschouwen «maatregelen waardoor de waarde van een ingevoerd produkt wordt verlaagd, inzonderheid door een vermindering van de intrinsieke waarde of door een verhoging van de kostprijs».

De Ierse regering betwist niet dat de beschikkingen een beperking van het vrije verkeer van goederen tot gevolg hebben, doch betoogt dat de bestreden maatregelen gerechtvaardigd zijn op grond van de consumentenbescherming en de eerlijke handelsgebruiken onder de producenten. Zij beroept zich daartoe op artikel 36 EEG-Verdrag krachtens welke beperkingen gerechtvaardigd zijn uit hoofde van bescherming van de openbare orde of van de industriële en commerciële eigendom.

Het Hof antwoordt hierop dat verweerster zich ten onrechte beroept op artikel 36 EEG-Verdrag. In zijn eerdere rechtspraak heeft het Hof immers reeds overwogen dat artikel 36 als uitzondering op de fundamentele regel van de afschaffing van alle belemmeringen van het vrije verkeer eng moet worden uitgelegd en dat de daarin genoemde afwijkingen niet mogen worden uitgebreid. De consumentenbescherming noch de handelsgebruiken worden onder deze afwijkingen genoemd.

Aangezien de Ierse regering deze begrippen evenwel als wezenlijk heeft bestempeld, dient dit argument in het licht van artikel 30 te worden gezien en moet worden nagegaan of de maatregelen, gelet op deze begrippen, toch niet als maatregelen van gelijke werking als kwantitatieve invoerbeperkingen in de zin van bedoeld artikel zijn te beschouwen.

Het betreft evenwel een regeling die enkel van toepassing is op ingevoerde produkten, hetgeen kennelijk discriminatoir is.

Het Hof verklaart voor recht dat Ierland, door te verlangen dat alle in de werkingssfeer van de beschikkingen

nrs. 306 en 307 van 1971 vallende, uit andere Lid-Statens geïmporteerde produkten de aanduiding van het land van herkomst dan wel de vermelding «foreign» dragen, de krachtens artikel 30 EEG-Verdrag op hem rustende verplichtingen niet is nagekomen.

WETGEVING

DE NIEUWE VREEMDELINGENWET: EINDELIJK (VOLLEDIG) TOEPASBAAR ?

1. Op 27 oktober verscheen in een bijlage van het Belgisch Staatsblad het — 123 artikels en 38 bijlagen tellende — K.B. van 8 oktober 1981 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (verder geciteerd Vb.; errata verschenen op 28 oktober). Het werd voorafgegaan door het verslag aan de Koning. Naderhand werd ook het advies van de Raad van State gepubliceerd (B.S., 20 november 1981).

Het besluit heeft tot doel, aldus het verslag aan de Koning, uitvoering te geven aan de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (B.S., 31 december 1980; verder geciteerd Vw.). Te dien einde bevat het dan ook «de verordeningsbepalingen die voor de uitvoering van de wet vereist zijn» (*Verslag*, p. 1; onze cursivering).

Dit roept onmiddellijk bedenkingen op, aangezien de nieuwe vreemdelingenwet reeds op 1 juli 1981 in werking is getreden (art. 95 Vw.). De vraag is of, en zo ja, in hoeverre en op welke wijze, deze wet toegepast kon worden vanaf dat ogenblik tot 27 oktober, datum waarop het grote uitvoeringsbesluit in werking is getreden (art. 122 Vb.). In het eerste deel worden dan ook enige beschouwingen gewijd aan de laattijdigheid van het uitvoeringsbesluit. Het tweede deel bevat commentaar op de inhoud van dit besluit.

1. Bedenkingen i.v.m. de laattijdigheid van het uitvoeringsbesluit

2. Op 6 oktober 1975, vijf jaar na de studentenrellen die aanleiding gaven tot de herziening van de wet van 28 maart 1952 op de vreemdelingenpolitie, werd door de toenmalige minister van Justitie, H. Vanderpoorten, het wetsontwerp betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen in de Kamer ingediend (*Parl. St., Kamer*, 1974-75, nr. 653/1). Dit ontwerp was geïnspireerd op — maar week op heel wat punten af van — de besluiten van de Commissie Rolin. Het werd in de Commissie voor de Justitie uitvoerig besproken en op talrijke plaatsen gewijzigd. Na een korte discussie in de Kamer werd het op 8 juni 1978 eenparig goedgekeurd en onmiddellijk overgezonden naar de Senaat. Tussen oktober 1979 en april 1980 werd het in de senaatscommissie onderzocht, en werd erop gewezen dat het ontwerp een spoedeisend karakter had (beter: had ge-

kregen) (*Parl. St., Senaat*, 1980-81, nr. 521/2, 5). Tijdens de bespreking op 20 november 1980 in de Senaat verklaarde de verslaggever dat de vorm van het ontwerp hier en daar nog zou kunnen worden bijgeschaafd, doch dat dit niet wenselijk leek, omdat de terugzending naar de Kamer tot verdere vertraging zou leiden (*Parl. Hand., Senaat*, 1980-81, 20 november 1980, 228). De minister van Justitie, Ph. Moureaux, stemde met deze zienswijze volledig in («l'adoption rapide de ce projet de loi est une nécessité», *ibid.*, 236-237). Hij voegde er zelfs aan toe dat hij — mits met de nodige administratieve maatregelen en financiële middelen — zou trachten de datum van inwerkingtreding te vervroegen, overeenkomstig de door art. 95 Vw. geboden mogelijkheid. Ook de bekrachtiging door de Koning en de publikatie geschieden in ijltempo (resp. 15 en 31 december 1980).

Maar na al deze haast en spoed bleef het — althans naar de buitenwereld toe — lange tijd windstil rond de nieuwe verblijfwet. Pas op 15 mei, anderhalve maand voor de inwerkingtreding, verscheen in het Belgisch Staatsblad een bericht bestemd voor de verenigingen die de belangen van de vreemdelingen verdedigen, om hen in staat te stellen kandidaten voor te stellen voor de Commissie van advies voor vreemdelingen (art. 33 Vw.). Op de valreep, d.w.z. op 1 juli, verscheen in het Belgisch Staatsblad het ministerieel besluit van 30 juni 1981 houdende bevoegdheidsdelegatie van de minister inzake toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en houdende aanwijzing van de ambtenaren, de gemeentelijke overheden en de politieoverheden die gemachtigd zijn. Laattijdig volgden dan: op 30 juli: het K.B. van 22 juli 1981 tot regeling van de rechtspleging voor de afdeling administratie van de Raad van State in geval van beroep tegen de beslissingen bedoeld in de wet van 15 december 1980; op 7 augustus: twee K.B. van 28 juli, het eerste tot regeling van de samenstelling, de rechtspleging en de werkwijze van de Raad van advies voor vreemdelingen, het tweede betreffende de Commissie van advies voor vreemdelingen. Volledigheidshalve kan nog worden vermeld dat op 1 oktober twee K.B. van 1 september verschenen tot benoeming van de leden van de Raad van advies voor vreemdelingen en van de Commissie van advies voor vreemdelingen, alsook een M.B. van die datum tot benoeming van de secretarissen van de Commissie van advies.

3. Aan het grote uitvoeringsbesluit werd ondertussen gewerkt door de Dienst Vreemdelingenzaken. De oorspronkelijk uitgewerkte tekst, die aan de Raad van State werd voorgelegd, vormde «een geheel dat door de overheden die met de uitvoering ervan belast zijn kon worden toegepast zonder dat zij de internationale verdragen en reglementen, de door ons land ondertekende bilaterale akkoorden of de wet zelf dienden te raadplegen» (*Verslag aan de Koning*, p. 1). Gelet op de kritieken van de Raad van State op deze methode (*ibid.*), werd het besluit, zoals het nu voorligt, beperkt tot «1° de verordeningsbepalingen die voor de uitvoering van de wet vereist zijn, 2° de bepalingen die, ofschoon zij eigenlijk geen verordenend karakter hebben, met de eerstgenoemde bepalingen een geheel vormen en deze begrijpelijker maken, en 3° de bepalingen die vereist zijn voor het opnemen in het Belgisch recht, van de internationale regels die niet rechtstreeks toepasselijk zijn of over welker rechtstreekse toepasbaarheid geen zekerheid bestaat» (*Verslag aan de Koning*, p. 1-2).

Het verzet van de Raad van State tegen de eerst gevolgde werkwijze m.b.t. het uitvoeringsbesluit kan echter niet worden aangevoerd als excuus voor de laattijdigheid van dit besluit. Het is zonder meer onaanvaardbaar dat de noodzakelijke uitvoering van een wet die van essentieel belang is voor zowat 10% van onze bevolking, zo lang op zich laat wachten. Bovendien werden twee hoofddoelstellingen van de wet, nl. rechtsverduidelijking en grotere rechtsbescherming, gedurende vier maanden ontkracht: op bepaalde belangrijke punten (zie verder nr. 5) was een uitvoeringsbesluit immers absoluut noodzakelijk. Als men er rekening mee houdt dat eind april 1980 nagenoeg zeker vaststond dat de door de senaatscommissie goedgekeurde tekst niet meer gewijzigd zou worden, en dat de minister zelfs een vervroegde inwerkingtreding van de wet in het vooruitzicht stelde, kan deze laattijdigheid trouwens alleen maar verwonderen. Uit die laattijdigheid van het uitvoeringsbesluit zou dan ook een gebrek aan financiële middelen en aan mankracht kunnen worden afgeleid bij de Dienst Vreemdelingenzaken, die zich bezighoudt met het toezicht op de verblijfssituatie van de vreemdelingen.

4. De nieuwe vreemdelingenwet heeft alleen de wet van 28 maart 1952 expliciet opgeheven (art. 93 Vw.). De vraag is — en dit doet niets af aan de hierboven geuite kritiek — of men tijdens de «overgangperiode» (1 juli/27 oktober) gebruik kon blijven maken van het K.B. van 21 december 1965 (*B.S.*, 31 december 1965), genomen ter uitvoering van de wet van 1952 op de vreemdelingenpolitie, en nu opgeheven door art. 121 Vb.

Algemeen wordt aanvaard dat een K.B. genomen ter uitvoering van een opgeheven wet, van kracht blijft in zover het niet onverenigbaar is met een nieuwe wet, die een zelfde toepassingssfeer heeft als de opgeheven wet (Ganshof van der Meersch, W.J., «Beschouwingen over de herziening van de Grondwet», *R.W.*, 1972-73, 449-450, en de verwijzingen aldaar). De vraag mag dus in beginsel positief beantwoord worden. De bepalingen van het K.B. van 1965 moesten echter wel worden getoetst op hun verenigbaarheid met de nieuwe vreemdelingenwet. Een aantal bepalingen konden zeker niet meer worden toegepast, o.m. art. 15, tweede lid, dat de termijn voor de aanmelding bij het gemeentebestuur voor een aantal categorieën vreemdelingen verminderde van acht dagen tot 48 uur.

Deze termijnverkortung is in de nieuwe wet niet opgenomen voor het kort verblijf (maximum drie maanden), en evenmin is aan de Koning de bevoegdheid verleend deze termijn voor vreemdelingen in kort verblijf te beperken.

5. De hier weergegeven theorie kan — uiteraard — echter onmogelijk een oplossing bieden voor toestanden die niet door vroegere wettelijke bepalingen werden geregeld. Aldus zat men, ondanks de verdere gelding van het K.B. van 1965, met een leemte o.a. wat betreft: de modaliteiten voor een binnenkomst zonder de vereiste documenten (art. 2, tweede lid, Vw.); de aanvraag in België van een machtiging voor een verblijf van meer dan drie maanden (art. 9, derde lid, Vw.); de documenten waaruit een aanvraag om toelating van rechtswege tot een verblijf van meer dan drie maanden blijkt (art. 12, vijfde lid, Vw.); het bijzondere regime der met vluchteling gelijkgestelde vreemdelingen (art. 57 Vw.) en der vreemde studenten (artt. 58-61 Vw.);...

6. Sommige leemtes heeft men echter trachten op te vullen.

Aangezien de vreemde studenten de aanleiding waren voor de herziening van de verblijfswetgeving bevat de nieuwe vreemdelingenwet enkele specifiek op hen toepasselijke bepalingen, en men mocht dan ook hopen — welke kritiek men ook inhoudelijk op deze bepalingen kan uitbrengen — dat nu een einde gekomen zou zijn aan de ministeriële beloften, regularisatiemaatregelen en administratieve geplogenheden die hun situatie tot nog toe beheersten.

Omdat het uitvoeringsbesluit niet gereed was voor het begin van het nieuwe academiejaar, legde het Ministerie van Justitie enkele «overgangsbepalingen» vast bij wege van «Bericht» (*B.S.*, 21 juli en 13 oktober 1981). Deze overgangsbepalingen — die de situatie van alle nieuwe studenten beheersten — waren echter slechts gedeeltelijk conform de wet. De gemeentebesturen mochten de vreemde studenten, mits ze aan vier voorwaarden voldeden, een «aankomstverklaring» afgeven die hun verblijf gedurende drie maanden zou dekken. De wet van 15 december 1980 bepaalt echter dat iedereen die over een geldig reisdocument beschikt, voldoende middelen van bestaan heeft, en kort gezegd, de openbare orde niet schaadt, hier drie maanden mag verblijven (artt. 2, 3 en 6 Vw.). Waarom dan nog bijkomende voorwaarden opleggen voor de eerste drie maanden van het verblijf van een student? Bovendien legde dit «bericht» een voorwaarde op (max. 25 jaar oud zijn) die de wet zelfs niet als voorwaarde voor een lang verblijf stelt.

Zelfs nu er een uitvoeringsbesluit is, is de situatie van de studenten nog niet helemaal geregeld: de Koning moet immers, ingevolge art. 60 Vw., op voorstel van de ministers van Nationale Opvoeding en Ontwikkelingssamenwerking, het minimumbedrag bepalen, dat de student zal moeten bewijzen te bezitten. Een dergelijk K.B. ontbreekt nog steeds, hoewel dat toch geen maanden voorbereiding vergt!

7. Algemeen mag worden gezegd dat het antwoord op de vraag of en op welke wijze de nieuwe wet tijdens de «overgangperiode» werd toegepast, waarschijnlijk steeds een raadsel zal blijven. «Geruststellend» was wel dat op 21 juli 1981 het reeds vermeld bericht verscheen in het Bel-

gisch Staatsblad waarin werd gezegd dat «in afwachting van de verschijning van de uitvoeringsbesluiten en de ministeriële omzendbrieven, de gemeentelijke, de politie- en de rijkswachtoverheden geen bevel mogen geven om het grondgebied te verlaten, noch een weigering tot vestiging betekenen zonder vooraf *ruggespraak* te hebben gehouden met de Dienst voor Vreemdelingen ...» (onze cursivering).

De onder de wet van 1952 bestaande regel dat voor een aantal problemen steeds telefonisch contact moest worden opgenomen met de Dienst Vreemdelingenzaken, werd dus gehandhaafd. Dat dit ook m.b.t. de toepassing van de nieuwe wet soms tot tegenstrijdige adviezen — die trouwens nooit schriftelijk bevestigd worden door deze Dienst — leidt, werd door lokale besturen bevestigd.

II. Het nieuwe uitvoeringsbesluit: alle problemen van de baan?

8. We kunnen hier onmogelijk alle bepalingen van het uitvoeringsbesluit bespreken, en beperken ons daarom tot enkele opvallende punten en door de wet ingevoerde nieuwigheden, die in het besluit nader worden uitgewerkt.

Aangezien vooral nagegaan wordt of en in hoeverre het besluit beantwoordt aan de wet, is het wenselijk — voor de begrijpelijkheid van de nu volgende bespreking — beide teksten bij de hand te hebben.

Het uitvoeringsbesluit en internationale normen

9. De verblijfsreglementering van vreemdelingen wordt voor een belangrijk deel bepaald door communautaire en internationale normen (Europees Gemeenschapsrecht, Beneluxrecht, multilaterale en bilaterale verdragen). Bij het opstellen van de wet van 15 december 1980 werd rekening gehouden met het bestaan van deze normen, en werd er vaak naar verwezen. Het voorontwerp van het K.B. had een ruim opzet: men wilde één grote tekst maken waarbij het overbodig zou worden de communautaire en internationale normen zelf te raadplegen omdat ze erin verwerkt zouden zijn. Deze aanpak stuitte op het verzet van de Raad van State: de herhaling van een norm van hogere rang is overbodig, kan verwarring stichten doordat de norm dan schijnbaar van de Koning uitgaat, en kan rechtsonzekerheid doen ontstaan wanneer de norm niet tekstueel wordt overgenomen. Daarom beoogt het K.B. van 8 oktober 1981, luidens het verslag aan de Koning, uiteindelijk slechts die «internationale regels op te nemen die niet rechtstreeks toepasselijk zijn».

O.i. kan men onmogelijk met het criterium «rechtstreekse toepasselijkheid» van bepaalde normen uitmaken wat nu juist in het uitvoeringsbesluit moet staan.

10. Bij het opstellen van het uitvoeringsbesluit staat men immers voor twee soorten problemen: het nationaal recht moet in overeenstemming gebracht worden met het internationaal en het gemeenschapsrecht, en het nationaal recht moet soms voor nadere uitwerking, verdere precisering van deze normen zorgen.

Het «in overeenstemming brengen» bestaat er in de eerste plaats in nationaalrechtelijke bepalingen te weren die strijdig zouden zijn met al dan niet rechtstreeks werkende bepalingen van internationaal recht (hoewel, ingeval er toch een conflict zou bestaan, de rechtstreeks wer-

kende internationale of communautaire norm zou voor- gaan). Bovendien moet voor sommige van die normen onze reglementering zo aangepast worden dat de inhoud van de normen in nationaalrechtelijke teksten is terug te vinden; de verplichting de inhoud van die normen op te nemen in het nationaal recht vloeit echter niet voort uit het feit dat ze niet rechtstreeks zouden kunnen werken, maar hangt af van de aard van het gebruikte internationale of communautaire rechtsinstrument. Zo wordt in het Europees Gemeenschapsrecht aangenomen dat richtlijnen rechtstreeks kunnen werken, d.w.z. dat de particulieren zich soms op de richtlijnen kunnen beroepen wanneer de lid-staat de vereiste «uitvoeringsmaatregelen» niet of gebrekkig zou hebben vastgesteld (H.v.J., van Duyn, zaak 41/74, 4 december 1974, *Jur.*, 1974, 1337), maar dit stelt de lid-staten geenszins vrij van de verplichting de inhoud van de richtlijn om te zetten in nationale wetgeving of reglementering (H.v.J., Commissie t. België, zaak 102/79, 6 mei 1980, 1473). Het Hof van Justitie verzet zich echter ten stelligste tegen het reproduceren van verordeningen — die per definitie rechtstreeks werken — in nationaalrechtelijke normen (H.v.J., Commissie t. Italië, zaak 39/72, 7 februari 1973, *Jur.*, 1973, 101). Het criterium is dus niet «al dan niet rechtstreekse werking», maar de aard van het instrument: verordening of richtlijn.

Ook de stelling van het verslag aan de Koning (p. 2), dat beschikkingen van de Benelux Ministeriële Werkgroep in het K.B. moeten worden opgenomen «vermits ze niet rechtstreeks toepasselijk zijn», kan niet aanvaard worden. Ze moeten opgenomen worden omdat art. 14 van de Benelux-overeenkomst van 11 april 1960 tot verlegging van de personencontrole naar de buitengrenzen van het Beneluxgebied dat vereist.

Maar dat betekent niet dat die beschikkingen nooit rechtstreeks zouden kunnen werken, d.w.z. dat de betrokken vreemdeling er zich nooit rechtstreeks op zou kunnen beroepen. Hiervoor komt o.i. in ieder geval de — zeer belangrijke — beschikking M/P (69) 1 van 8 december 1969 «betreffende de voorwaarden voor binnenkomst van vreemdelingen» in aanmerking: deze beschikking komt immers voor op de lijst van de gemeenschappelijke rechtsregels waarover het Benelux Gerechtshof bevoegd zal zijn uitleg te verschaffen (art. 1, lid 1, 4°, van het Tweede Protocol — nog niet in werking). Welke zin zou het immers hebben het Benelux Gerechtshof de bevoegdheid te geven een norm uit te leggen wanneer de norm niet aangevoerd kan worden?

11. Terecht heeft het K.B. van 8 oktober 1981 volgens de hiervoren geschetste principes de inhoud van bepaalde E.G.-richtlijnen opgenomen, en de inhoud van de E.G.-verordeningen terzijde gelaten, al leidde dit soms tot vreemde resultaten: zo wordt het recht op voortgezet verblijf (d.i. na stopzetting van de activiteit) van E.G.-onderdanen t.a.v. zelfstandigen geregeld in de richtlijnen 75/34 — en dus getrouw overgenomen in de artt. 56-58 Vb. — en t.a.v. loontrekkers door de verordening 1251/70, waarover het K.B. niet spreekt. Maar hier knelt het schoentje dan weer i.v.m. het tweede probleem (de nadere uitwerking en precisering). Immers, het weren van elke — zelfs kleine — verwijzing naar het bestaan van de verordening 1251/70 (behalve in de aanhef van het K.B.) heeft nu tot gevolg dat uit het K.B. niet blijkt dat art. 59 Vb. (nadere uitwerking van de af te geven documenten in geval van voortgezet

verblijf) niet alleen voor de zelfstandigen, maar ook voor de loontrekkers geldt. Het verbod de inhoud van een verordening louter te reproduceren, betekent niet dat de lidstaat niet het recht heeft er in een nationaalrechtelijke tekst naar te verwijzen, en zelfs de plicht heeft zo nodig nadere uitwerkingsbepalingen vast te stellen (art. 5 EEG).

12. Een probleem van geheel andere aard rijst bij de eerste bijlage van het K.B.. Zoals art. 42 van het K.B. van 21 december 1965, bepaalt art. 1 Vb. dat de vreemdelingen die de nationaliteit hebben van een van de in bijlage 1 opgesomde landen, gemachtigd worden het land binnen te komen voor een verblijf van ten hoogste drie maanden, op loutere voorlegging van het in bijlage 1 genoemd document (meestal een geldig nationaal paspoort). Dit wil dus zeggen dat deze vreemdelingen ervan vrijgesteld zijn vóór hun komst bij onze ambassade in hun land een visum te halen.

In de bijlage vinden we een grote lijst van landen waarmee België overeenkomsten heeft gesloten inzake de afschaffing van de visumplicht. Deze overeenkomsten — die niet aan het Parlement ter goedkeuring worden voorgelegd (het hoeft immers niet, cf. art. 68 Grondwet) — worden soms gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad; welk criterium gebruikt wordt voor het al dan niet publiceren is niet duidelijk.

Wanneer nu echter — veelal in Beneluxverband — afgesproken wordt voor een bepaald land de visumplicht weer op te leggen, en dus het verdrag op te schorten of op te zeggen, worden hiertoe de nodige diplomatieke stappen gedaan, en wordt de grenscontrole op de hoogte gebracht.

In het verleden werd echter de bijlage van het K.B. niet gewijzigd: zo werd van de wederinvoering van de visumplicht voor Iran en Turkije geen enkele officiële mededeling gedaan. O.i. hadden Iraniërs en Turken dan ook na de wederinvoering van de visumplicht het recht het land binnen te komen zonder visum, zich hierbij beroepend op de gunstiger bepaling vervat in art. 42 van het K.B. van 21 december 1965. De praktijk van de grenscontrole was natuurlijk anders.

Daar art. 2 Vw. spreekt van documenten vereist krachtens een internationaal verdrag, een wet of een K.B., en de vreemdeling zich op de gunstigste bepaling kan beroepen, verdient het dan ook aanbeveling de bijlage 1 van het K.B. van 8 oktober 1981 telkens als de visumplicht opnieuw wordt opgelegd te wijzigen. (Ten aanzien van Turkije en Iran is de huidige bijlage 1 aangepast, maar t.a.v. de Filipijnen — waarmee de overeenkomst op 24 juli 1981 is opgezegd — niet.)

13. Zoals gezegd heeft het K.B. van 8 oktober 1981 zich grote moeite getroost om onze wetgeving tot in de bijzonderheden in overeenstemming te brengen met de internationale afspraken. In principe is dat natuurlijk uitstekend, maar het heeft tot gevolg dat het besluit overladen wordt met eigenlijk overbodige, soms zelfs lachwekkende bepalingen, zoals art. 7, §2: «Luxemburgse en Nederlandse bejaarden die in groep reizen worden gemachtigd het Rijk binnen te komen voor een verblijf van ten hoogste drie maanden, op vertoon van een collectieve lijst die door de plaatselijke politie van hun verblijfplaats is afgestempeld en die het voorafgaand akkoord vermeld van het (Belgisch) Ministerie van Justitie.» Hiermee is de Belgische reglementering inderdaad in overeenstemming met de beschikking M (63) 23 van het Benelux Comité van

Ministers. Maar wat is de zin van die bepaling wanneer iedere Luxemburger of Nederlander ons land binnenmag met een identiteits- of toeristenkaart (er is trouwens geen grenscontrole)? En wie is bejaard? Zulke bepalingen zouden o.i. beter — in Beneluxverband — worden afgeschaft.

14. Zelden ook staat het K.B. eenzijdig voordelen aan vreemdelingen toe: strikt en nauwkeurig worden de internationale afspraken uitgevoerd, vrijwel nooit verruimd, al zou dit het besluit vereenvoudigen. Zo organiseert de Europese Overeenkomst van 16 december 1961 het reizen van jeugdige personen met een collectief paspoort; deze jongeren moeten in principe in groep blijven en de nationaliteit bezitten van het land dat het collectief paspoort uitgaaf, maar volgens art. 6 K.B. mogen jeugdige vluchtelingen en staatlozen die in Frankrijk of Ierland gevestigd zijn ook op dat collectief paspoort, en moeten jeugdigen uit het Verenigd Koninkrijk niet in groep blijven. Waarom blijven die voordelen beperkt tot Frankrijk, Ierland of het V.K.? Het zou toch eenvoudiger zijn ze toe te kennen aan alle jeugdige reizigers met een collectief paspoort die uit een van de landen van de Raad van Europa komen.

Binnenkomst zonder de vereiste documenten

15. Op het principe dat een vreemdeling in het bezit moet zijn van nauwkeurig omschreven documenten om in België binnen te mogen, bestond onder de wet van 1952 slechts een uitzondering voor vluchtelingen. Thans regelt art. 2, tweede lid, Vw. een dergelijke uitzondering ook in het gemene recht: de minister van Justitie kan een vreemdeling die geen enkele van de in het eerste lid van art. 2 bepaalde documenten bezit, toestaan België binnen te komen, zulks op grond van bij K.B. vastgestelde modaliteiten.

Het wetsontwerp hield die mogelijkheid niet in. De minister verzette zich in de kamercommissie tegen de inlating van het tweede lid omdat hij ter zake geen discretionaire macht wou hebben. De commissie nam de tekst toch aan, maar om ministeriële willekeur uit te sluiten werd de tekst aldus geredigeerd dat «de wijze waarop de toelating gebeurt, bij K.B. moet worden vastgesteld» (*Parl. St., Kamer*, 1977-78, nr. 144/7, 21-23).

De in art. 2, tweede lid, Vw. bedoelde modaliteiten worden vastgesteld in de artt. 11 en 12 Vb..

16. Eerst en vooral beperken die artikelen de in art. 2, tweede lid, Vw. bepaalde mogelijkheid om de binnenkomst toe te staan aan de vreemdeling «die geen enkele van de in het voorgaande lid bepaalde documenten bezit», tot «de vreemdeling die niet in de gelegenheid is geweest tijdig het vereiste transit- of reisvisum te bekomen» (art. 11 Vb.) en «de vreemdeling die vrijgesteld is van de visumplicht en die niet in het bezit is van het vereiste paspoort of identiteitsbewijs» (art. 12 Vb.). De omschrijving van art. 11 Vb. sluit dus de visumplichtige vreemdelingen uit die hetzij niet in het bezit zijn van enig paspoort — zonder dat ze zich kunnen beroepen op de hoedanigheid van vluchteling of met vluchteling gelijkgestelde — hetzij het visum niet tijdig hebben aangevraagd hoewel zij daartoe de mogelijkheid hadden. Deze beperking is o.i. strijdig met de algemene formulering van art. 2, tweede lid, Vw.. Beter had men in art. 11 een bepa-

ling opgenomen als die van art. 12, § 2, Vb. (infra nr. 20).

Een ruimere omschrijving, zoals hier voorgesteld, zou het risico kunnen inhouden dat de vreemdelingen welbewust «vergeten» het visum in het buitenland aan te vragen. Dit risico is echter, gelet op de formulering van art. 11, derde lid, Vb. onbestaande: het visum dat door de met de grenscontrole belaste overheden kan worden afgegeven, is maximum drie dagen geldig.

17. Terwijl artikel 12, § 1, Vb. duidelijke voorwaarden stelt voor de toekenning van het bijzonder doorlaatbewijs voor niet-visumplichtige vreemdelingen, blijft men hier in het ongewisse over de voorwaarden die worden gesteld voor de afgifte van het visum aan de grens. Slechts één — vrij vage — voorwaarde blijkt uit de tekst: de vreemdeling mag niet in de gelegenheid zijn *tijdig* het vereiste visum te verkrijgen.

18. Ten slotte kan nog een bedenking worden gemaakt bij de maximumgeldigheidsduur van het visum, afgegeven in het hier bedoelde geval door de met de grenscontrole belaste overheden. Deze duur bedraagt maximum drie dagen (art. 11 in fine Vb.). In een mogelijkheid tot verlenging is niet voorzien. Toch is in de wet nergens voorzien dat de geldigheidsduur van dit bijzondere visum noodzakelijkerwijze beperkt moet worden. De termijn van drie dagen strookt o.i. trouwens niet met de bedoeling van art. 2, tweede lid, Vw. en art. 11 Vb., nl. vreemdelingen die niet *tijdig* het visum in het buitenland kunnen verkrijgen toch om *uitzonderlijke redenen* in België binnenlaten. Denken we bijv. aan een visumplichtige vreemdeling die naar België wenst te komen wegens het overlijden van een naaste verwant. Als de overledene geen verwanten in België bezit, is de termijn van drie dagen zeker te kort om hier de nodige zaken af te handelen. Beter had men ook hier, zoals in art. 12 Vb., de mogelijkheid opengelaten om in ieder concreet geval de duur van het visum te bepalen.

19. Voor de toekenning van het bijzonder doorlaatbewijs dat kan worden gegeven aan niet-visumplichtige vreemdelingen die niet in het bezit zijn van het vereiste paspoort of identiteitsbewijs, somt art. 12, § 1, Vb. een aantal voorwaarden op. De vreemdeling moet beschikken over voldoende middelen van bestaan; hij mag zich niet bevinden in een van de gevallen bedoeld in art. 3, 2° tot 4°, Vw.; hij moet gegronde redenen aanvoeren tot staving van zijn verzoek; de vermoede duur van zijn verblijf in België mag niet meer dan twee weken bedragen; en ten slotte moet hij in het bezit zijn van enig identiteitsbewijs. Zijn deze voorwaarden vervuld, dan krijgt de betrokkene het bijzonder doorlaatbewijs van de met de grenscontrole belaste overheden.

20. Zelfs indien de hier vermelde voorwaarden niet worden vervuld, kunnen die overheden de vreemdeling het bijzonder doorlaatbewijs afgeven. De machtiging van «de minister van Justitie of van zijn gemachtigde» is dan echter vereist (art. 12, § 2, Vb.). Deze paragraaf geeft de minister van Justitie dus de discretionaire bevoegdheid waar hij oorspronkelijk weigerachtig tegenover stond (zie nr. 15). Maar niet alleen aan hem wordt die bevoegdheid verleend, ook aan «zijn gemachtigde».

De vraag rijst echter of de minister de hem in art. 2, tweede lid, Vw. toegewezen bevoegdheid kan delegeren.

In tegenstelling met andere bepalingen van de nieuwe vreemdelingenwet, waar steeds sprake is van «de minister of zijn gemachtigde» (zie o.m. de artt. 7, 9, 11, 12, 13, ... Vw.), wijst art. 2, tweede lid, Vw. enkel bevoegdheid toe aan de minister. Toch lijkt het ons overdreven te stellen dat men uit die andere bepalingen a contrario kan afleiden dat de in art. 2 toegewezen bevoegdheid niet mag worden gedelegeerd.

M.b.t. het — zowel voor de vreemdelingen als voor België, belangrijker — verblijf van meer dan drie maanden, waarvoor in België machtiging kan worden gevraagd, bestaat de mogelijkheid tot delegatie immers wel. Dat die mogelijkheid niet uitdrukkelijk is opengelaten in art. 2, tweede lid, Vw., volgt o.i. enkel uit de latere inlassing van deze tekst, waarbij men vergeten is hem in overeenstemming te brengen met de overige artikelen.

21. Dit neemt echter niet weg dat de artt. 11 en 12 Vb. onwettig zijn in zoverre ze de bevoegdheid van de minister delegeren aan de met de grenscontrole belaste overheden.

De Koning mag in het uitvoeringsbesluit o.i. enkel bepalen dat de met de grenscontrole belaste overheden het visum of het doorlaatbewijs mogen *afgeven*. D.i. een modaliteit voor het verstrekken van de bijzondere machtiging. Hij mag hen echter niet de bevoegdheid toekennen om zelfstandig te beslissen — binnen de door hem gestelde voorwaarden (althans wat art. 12, § 1, Vb. betreft) — tot toekenning van die machtiging over te gaan. Alleen de minister van Justitie kan de hem in art. 2, tweede lid, Vw. toegewezen bevoegdheid delegeren aan de met de grenscontrole belaste overheden.

De indiening in België van de aanvraag om machtiging tot een verblijf van meer dan drie maanden

22. Om langer dan drie maanden in België te mogen verblijven is in principe een individuele machtiging van de minister van Justitie of zijn gemachtigde vereist, die vooraf in het buitenland moet worden aangevraagd (art. 9, eerste en tweede lid, Vw.). Art. 9, derde lid, Vw. voert hierop een uitzondering in: «In buitengewone omstandigheden kan de machtiging door de vreemdeling worden aangevraagd bij de burgemeester van de plaats waar hij verblijft; deze zendt ze over aan de minister van Justitie of aan diens gemachtigde. In dat geval zal ze in België worden afgegeven.»

Hoewel voorgesteld door de Commissie Rolin, was deze regel niet opgenomen in het regeringsontwerp. De regering wou geen uitzondering op de regel van art. 9, eerste lid, Vw. en meende dat de door de commissie voorgestelde bepaling de «al dan niet vrijwillige nalatigheid van de vreemdeling die zich voor zijn binnenkomst in België niet in regel heeft gesteld», zou dekken (*M.v.T., Parl. St., Kamer, 1974-75, nr. 653/1, 15*), wat tot clandestiene immigratie zou leiden.

Door de kamercommissie werd de bepaling toch opgenomen, omdat ze de — hierna omschreven — onder de wet van 1952 ontstane administratieve praktijk overbodig en zinloos achtte (zie hierover *Verslag Kamer, Parl. St., Kamer, 1977-78, nr. 144/7, 77-79*).

Het geval dat een vreemdeling geldig kortstondig in België verblijft doch dan verlangt langer in het land te blijven, was noch in de wet van 1952 noch in een K.B. geregeld. Indien de vreemdeling over een voor langere duur geldig

paspoort beschikte en geldige redenen aanvoerde, stond de Dienst voor Vreemdelingenzaken gewoonlijk een uitzonderlijke verlenging toe voor enkele maanden. Een omzetting van een kort verblijf in een verblijf van meer dan drie maanden geschiedde echter niet.

Volgens de Dienst voor Vreemdelingenzaken was de verkrijging van een verblijfsvergunning in België immers onmogelijk, aangezien er volgens deze Dienst in België geen overheid bevoegd was om ze af te leveren. Dit leidde tot de — nogal merkwaardige — praktijk dat de vreemdeling, die zich reeds in België bevond en dan de machtiging om langer dan drie maanden in het Rijk te blijven wenste te verkrijgen, genoodzaakt werd zich naar Rijsel of Keulen te begeven om daar zijn verblijfstitel af te halen.

23. Art. 9, derde lid, Vw. houdt dus een belangrijke verbetering in voor de vreemdelingen, waaraan in het parlement heel wat aandacht werd besteed. Het is dan ook merkwaardig dat in het uitvoeringsbesluit geen modaliteiten ter uitvoering van deze bepaling voorkomen. Art. 25, § 1, Vb. handelt over de vreemdelingen die de machtiging reeds in het buitenland hebben verkregen. Art. 25, § 2, heeft betrekking op de vreemdelingen die «geen machtiging tot voorlopig verblijf moeten bezitten», en dus op de in art. 10, 1°, Vw. genoemde categorie, nl. op hen die door een verdrag, een wet of een K.B. (bijv. art. 23 Vb.) vrijgesteld worden van de verplichting de machtiging aan te vragen. Art. 26 Vb. ten slotte beoogt de vreemdelingen waaraan art. 10, 2° tot 4°, Vw. een recht op verblijf toekent.

Deze artikelen 25 en 26 bepalen welke documenten door het gemeentebestuur aan de vreemdelingen worden afgegeven, over welke termijn de minister beschikt om het recht op verblijf te weigeren, enz..

Een dergelijke regeling is eveneens vereist voor art. 9, derde lid, Vw.. Ook m.b.t. dit artikel moet worden bepaald welk document ze ontvangen, de termijn waarbinnen de minister van Justitie over de aanvraag om machtiging tot verblijf van meer dan drie maanden moet beslissen, welke gevolgen een weigering van de machtiging heeft, ...

Dat deze regeling ontbreekt in het uitvoeringsbesluit is des te verwonderlijker aangezien in het ontwerp-besluit, meer bepaald in art. 32, wel een dergelijke regeling voorkwam. Het risico bestaat nu dat de vreemdeling die zich beroept op art. 9, derde lid, Vw., lange tijd aan het lijntje wordt gehouden met een attest voor immatriculatie dat regelmatig verlengd wordt, zodat zijn verblijfssituatie lange tijd onzeker blijft.

Dit geldt zo mogelijk nog meer voor vreemde studenten: een van de verblijfsvoorwaarden is een attest van een onderwijsinstelling waaruit blijkt dat men er ingeschreven is. Het is bekend dat heel wat instellingen een inschrijving per brief weigeren, zodat de student in spe de machtiging tot verblijf niet in het buitenland zal kunnen vragen, daar hij dit attest niet zal kunnen voorleggen, en dus wel verplicht zal zijn de machtiging pas na zijn binnenkomst te vragen.

De machtiging tot vestiging

24. Art. 14 Vw. bepaalt dat iedere vreemdeling, om zich in het Rijk te vestigen, daartoe moet worden gemachtigd door de minister van Justitie, en dat deze machtiging slechts mag worden gegeven aan de vreemdeling die reeds toegelaten (art. 10 Vw.) of gemachtigd (art. 9 Vw.) werd in

het Rijk te verblijven. Art. 15, eerste lid, Vw. bepaalt echter dat de machtiging tot vestiging aan bepaalde categorieën vreemdelingen verplicht moet worden verleend, behoudens wanneer ze zich in een der in art. 3 Vw. genoemde gevallen bevinden.

De vreemdelingen die een «recht op vestiging» hebben zijn: 1° de vreemdeling die voldoet aan de wettelijke voorwaarden, andere dan die betreffende het verblijf, om de Belgische nationaliteit te verwerven door optie of om deze nationaliteit te herkrigen; 2° de vrouw, Belgische door geboorte, die de Belgische nationaliteit verloren heeft door haar huwelijk of ingevolge het verwerven van een vreemde nationaliteit door haar echtgenoot; 3° de vreemde echtgenoot van een tot vestiging in het Rijk gemachtigde vreemdeling en die met deze samenleeft, alsmede hun kinderen die met hen samenleven en die ofwel de leeftijd niet hebben bereikt welke de Belgische wet voor de burgerlijke meerderjarigheid heeft bepaald, ofwel te hunnen laste zijn.

Hier wordt nu enkel ingegaan op de aanvraag om machtiging tot vestiging van deze categorieën vreemdelingen.

25. Art. 29, eerste lid, Vb. bepaalt dat iedere aanvraag om machtiging tot vestiging bij het gemeentebestuur van de verblijfplaats wordt ingediend door middel van een formulier overeenkomstig het model van bijlage 16.

T.a.v. de vreemdeling die behoort tot een der categorieën van art. 15, eerste lid, Vw. stelt art. 29, tweede lid, Vb. voorop dat hij de machtiging tot vestiging krijgt vanaf de zevende maand van zijn inschrijving in het vreemdelingenregister.

Het gebruik van de term «krijgen» betekent echter geenszins dat de betrokkene geen aanvraag om machtiging tot vestiging moet indienen. Art. 15, eerste lid, Vw. zegt duidelijk dat de vreemdeling om die machtiging moet verzoeken. Ze wordt zeker niet automatisch verleend. Het lijkt dan ook aangeraden dat de vreemdeling die meent zich op art. 15, eerste lid, Vw. te kunnen beroepen, onmiddellijk bij zijn aanmelding bij de gemeente via het formulier van bijlage 16 deze aanvraag om vestiging indient. Noch de wet, noch het uitvoeringsbesluit stellen als voorwaarde voor de indiening van de aanvraag dat de betrokkene reeds in het vreemdelingenregister is ingeschreven. Dit kwam wel voor in het ontwerp-K.B. (art. 35, tweede lid): de hier bedoelde categorieën konden de aanvraag om machtiging tot vestiging slechts *indienen* na zeven maanden ingeschreven te zijn geweest. Deze onwettige formulering werd echter geschrapt.

26. Naast de aanvraag om machtiging tot vestiging ontvangt de betrokkene echter ook het document vermeld in bijlage 15. Hieruit blijkt dat hij zich beroept op het recht op verblijf, geregeld in art. 10, 2° tot 4°, Vw.. De in art. 15, eerste lid, Vw. vermelde categorieën stemmen immers overeen met de categorieën waaraan art. 10, 2° tot 4°, Vw. van rechtswege toelating tot verblijf verleent (zij het dat art. 10, 4°, en art. 15, eerste lid, 2°, afwijken in hun formulering wat betreft de begunstigten van het recht op gezinshereniging; daarop wordt hier echter niet verder ingegaan). Deze categorieën hebben dus zowel een recht op verblijf als een recht op toekenning van de machtiging tot vestiging. De wisselwerking tussen art. 10, 2° tot 4°, en art. 15, eerste lid, bestaat hierin dat de betrokkenen een recht op verblijf hebben in afwachting dat beslist wordt over hun

aanvraag tot vestiging (*M.v.T., Parl. St., Kamer, 1974-75, nr. 653/1, 21*).

27. Het recht op verblijf en het recht op de machtiging tot vestiging kunnen om dezelfde redenen geweigerd worden, nl. omdat de betrokkene niet behoort tot de bedoelde categorieën, of omdat hij zich bevindt in een der gevallen van Art. 3 Vw.. Wordt de toelating van rechtswege tot verblijf geweigerd, dan is een beslissing over de aanvraag om machtiging tot vestiging de facto overbodig. Ze kan immers slechts verleend worden aan een tot verblijf toegelaten vreemdeling.

Indien de toelating van rechtswege tot verblijf niet geweigerd wordt, dan rijst de vraag of, en zo ja, binnen welke termijn nog moet worden beslist over de aanvraag om machtiging tot vestiging: de voorwaarden voor de toelating van rechtswege tot verblijf en voor het recht op toekenning van de machtiging tot vestiging zijn immers identiek. De niet-weigering van de toelating van rechtswege tot verblijf impliceert o.i. dan ook de toekenning van de machtiging tot vestiging.

Waarom men dan een periode van zes maanden (deze zes maanden zijn ontleend aan art. 45, § 2, eerste lid, Vb., waar bepaald wordt dat binnen een zelfde (maximum)termijn over de aanvraag tot vestiging van een E.G.-onderdaan moet worden beslist) inschrijving in het vreemdelingenregister vereist voor de verlening van de machtiging, is ons een raadsel. Dit vereiste vloeit blijkbaar voort uit art. 14, tweede lid, Vw., waar — zoals reeds gezegd — bepaald wordt dat de machtiging tot vestiging slechts mag worden verleend aan de reeds tot verblijf toegelaten of gemachtigde vreemdeling. Maar o.i. wijst het opleggen van de voorwaarde inzake de inschrijving in het vreemdelingenregister op een verwarring tussen de toelating van rechtswege tot verblijf enerzijds, en de administratieve gevolgen en uitdrukking ervan (in welke register wordt men ingeschreven? Welk document wordt afgeleverd?) anderzijds.

De vreemdeling die behoort tot de categorieën vermeld in art. 10, 2° tot 4°, Vw. hebben immers van rechtswege toelating tot verblijf. Deze toelating moet niet bevestigd worden door de minister van Justitie (vgl. nochtans art. 26 Vb.). De toelating kan alleen maar — om de hierboven vermelde redenen — worden geweigerd. Indien de toelating niet wordt geweigerd, is hij tot het Rijk toegelaten vanaf de binnenkomst. Een vreemdeling die reeds in het buitenland de machtiging tot verblijf heeft verkregen, is o.i. reeds gemachtigd tot verblijf, zelfs vooraleer hij door het gemeentebestuur in het vreemdelingenregister wordt ingeschreven.

28. We komen nu terug op de in het vorig nummer gestelde vraag binnen welke termijn over de aanvraag om machtiging tot vestiging moet worden beslist zo ze wordt ingediend onmiddellijk na de binnenkomst.

Het tweede lid van art. 30 Vb. bepaalt dat, indien de beslissing gunstig is of indien er binnen een termijn van vijf maanden geen beslissing ter kennis van het gemeentebestuur wordt gebracht, dit bestuur de identiteitskaart voor vreemdelingen afgeeft. De toepassing van deze bepaling op het hier geschetste geval — zeker indien de minister binnen deze vijf maanden beslist — leidt tot conflicten met art. 29, tweede lid, Vb., waar bepaald is dat de betrokkene de machtiging (slechts) krijgt na zes maanden in het bevol-

kingsregister ingeschreven te zijn geweest. Dit wekt dan ook de indruk dat het huidige art. 30 Vb., ondanks zijn algemene formulering, niet bedoeld is om toegepast te worden op de aanvragen overeenkomstig art. 15, eerste lid, Vw.. Deze indruk wordt bevestigd door art. 30, derde lid, Vb.: indien de aanvraag wordt verworpen, geeft het gemeentebestuur aan de vreemdeling kennis van die beslissing via het formulier van bijlage 17. Dit formulier vermeldt echter enkel uitdrukkelijk de in art. 15, tweede lid, Vw. voorkomende weigeringsgronden, zodat het niet kan dienen voor de verwerping van de aanvraag, ingediend op basis van art. 15, eerste lid, Vw..

Maar deze vaststelling geldt dan evenzeer voor hen die zich niet bij hun binnenkomst, maar op een later tijdstip, beroepen op art. 15, eerste lid, Vw. om de machtiging tot vestiging te verkrijgen. Voor dit geval is dus noch een termijn gesteld waarbinnen de minister over de aanvraag moet beslissen, noch in een document voorzien waardoor een eventuele verwerping van de aanvraag wordt meege-deeld.

We kunnen dan ook alleen maar onze verwondering uiten over het feit dat een van de belangrijke verbeteringen in de nieuwe wet, nl. het recht op toekenning van de machtiging tot vestiging, geregeld in art. 15, eerste lid, Vw., niet van de nodige uitvoeringsbepalingen is voorzien.

De familieleden van Belgen

29. De familieleden van Belgen worden door het uitvoeringsbesluit stiefmoederlijk behandeld: art. 61 zegt dat ze het bewijs van hun verwantschap moeten leveren. En uit art. 40 Vw. weten we dat ze «gelijkgesteld worden met de E.G.-vreemdeling». Maar uit het besluit is niet op te maken welke verblijfsdocumenten aan hen moeten worden afgegeven, hoewel art. 42 Vw. de Koning voorschrijft dit te bepalen. Hoewel ze door de wet werden «gelijkgesteld», zullen ze niet noodzakelijk aanspraak kunnen maken op de «verblijfskaart van een onderdaan van een lid-staat der E.E.G.»: ze hebben immers niet noodzakelijk een van de EG-nationaliteiten.

Waarschijnlijk moeten we het besluit zo lezen dat de familieleden van een Belg administratief moeten worden behandeld zoals de familieleden van een EG-vreemdeling, d.w.z. dat hun een verblijfskaart van een onderdaan van een EG-lid-staat of een identiteitskaart voor vreemdeling wordt gegeven, naargelang ze al dan niet de nationaliteit van een EG-lid-staat bezitten. Maar ook dan zijn niet alle problemen opgelost: de verblijfskaart beantwoordt immers aan het model bepaald in de verordening 1612/68 — en moet dit uitdrukkelijk vermelden — en zou dan uitge-reikt worden aan iemand die geen beroep kan doen op de verordening 1612/68. Een verduidelijking van het K.B. zou hier gewenst zijn.

Vluchtelingen

30. De status van vluchteling wordt in België toegekend door de Vertegenwoordiger van de Hoge Commissaris voor Vluchtelingen der Verenigde Naties, aan wie de minister van Buitenlandse Zaken zijn bevoegdheid in 1954 heeft overgedragen. Daar aan de betrokkenen tijdens deze erkenningsprocedure weinig rechtsbescherming wordt geboden, en tegen de beslissing geen rechtsmiddel

openstaat, was tijdens de bespreking van de nieuwe wet in de Senaat in het vooruitzicht gesteld dat, ter gelegenheid van de vernieuwing van deze delegatie — met toepassing van art. 49, 1°, Vw. — meer waarborgen in die procedure zouden worden ingebouwd (*Parl. St., Senaat*, 1980-81, nr. 521/2, 19; *Parl. Hand., Senaat*, 1981-81, 20 november 1980, 229).

Maar intussen gaat men er blijkbaar van uit dat de in het vooruitzicht gestelde delegatievernieuwing niet echt hoeft (de delegatie is inderdaad gebaseerd op art. 5 van de wet van 26 juni 1953 — waarbij het Vluchtelingenverdrag van Genève werd goedgekeurd — die niet is opgeheven), en er dus — voorlopig? — niet komt. Betere waarborgen blijven dan ook uit.

31. Een ander probleem met vluchtelingen vloeit voort uit de opsplitsing van de bevoegdheid de erkenningsvoorwaarden te onderzoeken. Terwijl de Vertegenwoordiger van de Hoge Commissaris de aanvraag van de zich vluchteling verklaarende vreemdeling inhoudelijk onderzoekt, controleert de minister van Justitie of de aanvraag niet te laat is ingediend en of de vreemdeling niet langer dan drie maanden in een ander land heeft verbleven. Valt het onderzoek van de minister van Justitie slecht uit, dan kan hij beslissen dat de vreemdeling niet wordt toegelaten tot verblijf in de hoedanigheid van vluchteling (art. 51 Vw.). Art. 75 Vb. bepaalt dat aan die vreemdeling dan bevel gegeven wordt het land te verlaten. Maar het is mogelijk dat het onderzoek van het Hoog Commissariaat — ware het niet onderbroken door de beslissing van de minister van Justitie — tot de conclusie zou zijn gekomen dat de betrokkene een vluchteling is in de zin van het Verdrag van Genève. Deze conclusie zou hem nog geen recht op verblijf geven, maar zou hem wel het zeer belangrijk recht van art. 33 van het Verdrag van Genève verlenen, dat verbod oplegt vluchtelingen te verwijderen naar het land dat ze ontvluchtten. Maar hieraan komen ze niet toe: op louter formele gronden worden ze van het grondgebied verwijderd naar een land dat hen wil opnemen; soms zal het land dat ze ontvluchtten het enige zijn dat hen wil.

Apatriden

32. De wet van 15 december 1980 bevat geen specifieke bepalingen m.b.t. staatlozen (apatriden); hun situatie wordt dus beheerst door het gemene recht. Art. 98 Vb. bevestigt dit, en wijkt er dan van af wat betreft de geldigheidsduur van de verblijfstitel.

Art. 13 Vw. bepaalt dat de machtiging tot verblijf van meer dan drie maanden, wanneer ze verleend wordt, in principe van onbeperkte duur is; het document, de identiteitskaart voor vreemdeling, heeft een geldigheidsduur van een jaar. Eer kortere geldigheidsduur van het verblijfsdocument is slechts mogelijk als de machtiging zelf voor beperkte duur gegeven is, en dit mag alleen wegens bijzondere omstandigheden eigen aan de betrokkene of in verband met aard en duur van zijn werkzaamheden in België (art. 13, eerste lid, Vw.).

Waar art. 98 Vb. nu bepaalt dat de verblijfstitel voor een staatloze een geldigheidsduur van minder dan een jaar mag hebben, is dit een onwettige bepaling, want ze breidt de voorwaarden waaronder art. 13 Vw. een afwijking toelaat (strikt persoonlijke redenen) uit tot een abstracte categorie vreemdelingen waarvoor dan geen verdere persoonlijke

redenen moeten worden gegeven om van het gemene recht af te wijken.

Informatie voor vreemdelingen

33. Art. 92 Vw. zegt dat de Koning mag bepalen «in welke andere talen dan het Nederlands en het Frans de nieuwe wet door toedoen van de minister van Justitie zal worden vertaald, alsmede de nadere regels voor het verspreiden van de vertalingen...». Deze bepaling beoogt een betere informatie van de vreemdelingen. En art. 120, eerste lid, Vb. somt dan de talen op waarin de wet vertaald zal worden: het Duits, het Engels en het Italiaans.

De Duitse vertaling strookt met art. 32 van de wet betreffende de Raad van de Duitse cultuurgemeenschap (*B.S.*, 14 juli 1973) — waarnaar trouwens wordt verwezen in art. 92 Vw. — waar de vertaling in het Duits van de wetten en reglementen geregeld wordt.

De Engelse vertaling lijkt ook gepast, gelet op het statuut van het Engels als wereldtaal.

Maar wat het Italiaans betreft, hebben we toch enige bedenkingen. De Italiaanse vertaling zou verantwoord kunnen worden door de aanwezigheid van een grote Italiaanse kolonie in België, ware het niet dat de meerderheid der Italianen het genot heeft van — meestal rechtstreeks werkende — gemeenschapsrechtelijke bepalingen, waarvan een Italiaanse versie bestaat. De E.G.-onderdanen vormen t.a.v. gemakkelijk bereikbare informatie niet zo'n probleemgroep.

O.i. zou het meer overeenstemmen met de geest van art. 92 Vw., de vertalingen te laten opstellen in de taal van probleemgroepen, waarbij dan vooral gedacht wordt aan het Arabisch en het Turks. Of is het misschien zo moeilijk om hiervoor de geschikte vertalers te vinden? In deze context zullen we ons dan ook maar beperken tot de weergave van een citaat uit het advies van de Raad van State m.b.t. art. 92 Vw. (*Parl. St., Kamer*, 1974-75, nr. 653/1, 86): «Het spreekt vanzelf dat deze bepaling geen afbreuk doet aan het recht van particulieren om vertalingen te maken en te publiceren.».

Besluit

34. Meer dan tien percent van de bevolking bestaat uit vreemdelingen. Het doel van hun verblijf kan uiteenlopen (werk, leven in familieverband, studie, toerisme, ...), maar voor allen is de verblijfsreglementering van cruciaal belang: zonder de toelating tot binnenkomst en zonder een regelmatig verblijf komt al het overige in het gedrang.

Het is daarom betreurenswaardig dat de politieke verantwoordelijken zo nonchalant omspringen met dit cruciale gegeven door, in de eerste plaats, niet alles in het werk te stellen om het uitvoeringsbesluit tijdig uit te vaardigen, door, verder, niet alle consequenties van de op sommige punten voor de vreemdelingen gunstige wetsbepalingen in het uitvoeringsbesluit door te trekken en door, ten slotte, in het besluit vele onduidelijkheden — zelfs onwettigheden — te laten bestaan. Hierboven werden wat dat betreft enige voorbeelden gegeven.

Men kan dan ook verwachten dat, zoals in het verleden, de verblijfsregeling van de vreemdelingen voor een (belangrijk) deel zal beheerst worden door circulaire en telefonische instructies van het Ministerie van Justitie. Gelukkig voorziet de wet van 15 december 1980 in een

grotere rechtsbescherming en in meer rechtsmiddelen dan in het verleden.

*J. DE CEUSTER
P. VAN NUFFEL
Assistenten U.I.A.*

BALIELIEVEN

Orde van Advocaten te Dendermonde Samenstelling van de raad der orde

Stafhouder: mr. Luc Wiemeersch; leden: mrs. Roger De Rouck; Maurice Mortier; Gaston Gysolle; Robert Marechal; Gustaaf Deckers; Annie Pauwels; Werner Devos; Robert Joos; Roger Cassiman; Guy Van Hulse; Eric De Schrijver; Herman Heyvaert; Willy Ruyssinck en Luc Van Hoyweghen.

TIJDSCHRIFTEN

Weekblad voor privaatrecht, notariaat en registratie, 1981

nr. 5578, 26 september

R.H. Blom, De wet voorkeursrecht gemeenten; G. Verdoes Kleijn, De wet voorkeursrecht gemeenten en de notariële praktijk; F.B. Bakels, Interferentiefiguren (noot bij H.R., 3 oktober 1980); A.A.L. Minkenhof, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak (familierecht).

nr. 5579, 3 oktober

A.L. Croes, Hoe tijdelijk is de tijdelijke wet huurkoop onroerend goed?; H. Van Bronkhorst, Produktenaansprakelijkheid; op weg naar eenmaking in de Verenigde Staten en harmonisatie in de Europese Gemeenschap?; J.C. Hage, Over de betekenis van vage termen als «goede trouw», «redelijkheid» en «bilijkheid»; P.J. Rijnierse, Kantoren, nu en in de toekomst.

nr. 5580, 10 oktober

A.L. Croes, Hoe tijdelijk is de tijdelijke wet huurkoop onroerend goed II?; H. Van Bronkhorst, Produktenaansprakelijkheid; op weg naar eenmaking in de Verenigde Staten en harmonisatie in de Europese Gemeenschap? II.

nr. 5581, 17 oktober

A.L. Croes, Hoe tijdelijk is de tijdelijke wet huurkoop onroerend goed III?; H. Van Bronkhorst, «produktenaansprakelijkheid»; op weg naar eenmaking in de Verenigde Staten en harmonisatie in de Europese Gemeenschap? III.

Belgische rechtspraak in handelszaken, 1981

nr. 10, oktober

A. Zenner, Tegenstelbaarheid van faktuuroverdrachten en tegenwerpelijkheid van verweermiddelen inzake factoring.

Europees Vervoerrecht, 1981

nr. 3

Cyrus Vance Jr. en D.M. Sassoon, The container as a package controversy, A comparative jurisprudential review.

Journal des tribunaux, 1981

nr. 5181, 3 oktober

A.-M. Dhoore, Un an d'application de l'astreinte. Un examen de jurisprudence.

nr. 5182, 10 oktober: P. Charlier, Contribution du Conseil de l'Europe à la protection du citoyen en présence de l'administration; J. Eeckhout, La loi Camu du 26 février 1981; J.M. Dermagne, Une réforme opportune: le relèvement du taux de l'intérêt légal.

nr. 5183, 17 oktober

V. Renier, Chronique de jurisprudence, Le bail à ferme et le droit de préemption (1970-1981).

nr. 5184, 24 oktober

M. Willemart, La résiliation du contrat d'agence autonome; P. Depuydt, A propos de l'obligation de motiver l'acte d'opposition.

Revue du notariat belge, 1981

nr. 2703, september

Ph. De Page, La mutabilité des régimes matrimoniaux et le principe de l'irrévocabilité des donations entre époux par contrat de mariage: l'apport de la nouvelle loi du 14 mai 1981 sur les droits du conjoint survivant; H. Du Faux, Taxation de plus-values sur immeubles non bâtis (art. 67, 7e, C.I.R.). Exonération de la cession à titre gratuit.

Revue générale des assurances et des responsabilités

nr. 8, oktober 1981

X. Malengreau, Les incertitudes de la double évaluation du véhicule sinistré.

Tijdschrift van de vrederechters, 1981

nrs. 6-7, juni-juli

Rechtspraak.

Ars aequi, 1981

nr. 10, oktober

Themanummer: «'t Is een vreemdeling zeker. De rechtspositie van etnische minderheden», met volgende bijdragen: K. Groenendijk, Minderhedenbeleid in een onwillig immigratieland; J. Hoens, De strafrechtelijke bestrijding van rassendiskriminatie; Jongeren Organisatie Sarnamihai, Recht en Rassendiskriminatie in de praktijk; L. Soumete, Grondrechtenbescherming en allochtonen; M.A. Loth, Woonruimteverdeling en onderbedeling; etnische minderheden op de woningmarkt; B. Willemsen, Mee-kiezen is meetellen; R. Kotting, Etnische minderheden en internationaal familierecht; H. Camps, Kosteloze rechtsbijstand voor vreemdelingen; J.J. Bolten, Het schijnhuwelijk tussen vreemdelingenrecht en gelijkberechtiging van vrouwen; A. Van der Sman, Overzicht van sociaal recht voor buitenlanders; E. Polak, Eens naar huis, voorgoed naar huis? Juridische consequenties van te late terugkeer van vakantie voor de buitenlandse werknemer; H.F. Mendes, De juridische positie van de Surinamer; P. Lie A Njoek, Problemen bij de uitvoering van het minderhedenbeleid; B. Sloot, Legitimatie van positieve discriminatie. Twee rede-neerpatronen; H. Prins, Het komen en gaan van vreemdelingen.